

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ: «ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ»

**Ο αριστερός εθνικισμός και το Μακεδονικό Ζήτημα: Η περίπτωση
της Συμφωνίας των Πρεσπών**

Μπελέσης Γιώργος

A.M. 19513

Αθήνα

Φεβρουάριος 2022

Τριμελής Επιτροπή:

Κύρκος Δοξιάδης, Καθηγητής του τμήματος «Πολιτική Επιστήμη και Δημόσια Διοίκηση», Ε.Κ.Π.Α. (Επιβλέπων)

Θεοδωρίδης Γεώργιος, Λέκτορας του τμήματος «Πολιτική Επιστήμη και Δημόσια Διοίκηση», Ε.Κ.Π.Α.

Χαλκιά Αλεξάνδρα, Καθηγήτρια του τμήματος «Κοινωνιολογία», Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Κύρκο Δοξιάδη, για την πολύτιμη βοήθεια του καθ' όλη τη διάρκεια συγγραφής της εργασίας μου, καθώς και τα υπόλοιπα μέλη της τριμελούς επιτροπής, τον κ. Θεοδωρίδη Γεώργιο, για τις αναλυτικές του διορθώσεις και τις βοηθητικές του παρατηρήσεις και την κ. Χαλκιά Αλεξάνδρα που δέχτηκε την πρότασή μου να αποτελέσει μέλος της τριμελούς, παρ' όλο που διδάσκει σε άλλο Πανεπιστήμιο και δε με γνωρίζει προσωπικά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	σ. 5
Εισαγωγή.....	σ. 7
<u>Α΄ Μέρος: Θεωρητικό- Ιστορικό</u>	σ. 11
Κεφάλαιο Πρώτο: Το Μακεδονικό Ζήτημα: Η στάση των ελληνικών κομμάτων από τη δεκαετία του 1990 μέχρι το 2018.....	σ. 11
1.1. Το Μακεδονικό Ζήτημα από τα μέσα του 19ου αιώνα έως το 1990.....	σ. 11
1.2. Το Μακεδονικό Ζήτημα: 1991-2018.....	σ. 13
1.3. Το χρονικό της διαπραγμάτευσης της Συμφωνίας των Πρεσπών.....	σ. 23
Κεφάλαιο Δεύτερο: Ο πολιτικός χαρακτήρας της συμφωνίας των Πρεσπών... σ. 26	
2.1. Τα αντιεθνικιστικά στοιχεία.....	σ. 26
2.2. Τα εθνικιστικά στοιχεία.....	σ. 34
Κεφάλαιο Τρίτο: Μεθοδολογία.....	σ. 39
3.1. Φουκωική ανάλυση λόγου.....	σ. 39
3.2. Το ερευνητικό υλικό.....	σ. 42
<u>Β΄ Μέρος: Αναλυτικό</u>	σ. 43
Κεφάλαιο Τέταρτο: Το έθνος, τα συμφέροντα και ο «αλυτρωτισμός των άλλων».....	σ. 43
4.1. Ο πολιτικός ρεαλισμός ως η μόνη υπεύθυνη εθνική και πατριωτική στάση... σ. 43	
4.2. Η γλώσσα, η ιθαγένεια, το έθνος.....	σ. 48
Κεφάλαιο Πέμπτο: Η εθνικοποίηση της οικονομίας και ο ρόλος του δυτικού ιμπεριαλισμού.....	σ. 56
5.1. Η Συμφωνία ως το αποτέλεσμα πίεσης του διεθνούς παράγοντα.....	σ. 56
5.1.1. Το ζήτημα της αυτοδιάθεσης των λαών και το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού.....	σ. 61
5.2. Η εθνική αντίσταση στη διαφθορά και στην προδοσία και η σχέση οικονομίας-πολιτικής.....	σ. 67
Συμπεράσματα- Συζήτηση	σ. 72
Βιβλιογραφία	σ. 75
Παράρτημα	σ. 86

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει τους εθνικούς Λόγους που παρήχθησαν στον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό από τα κόμματα της αριστεράς (Κ.Κ.Ε., ΛΑ.Ε., ΠΛΕΥΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, ΣΥ.ΡΙΖ.Α.) για το διάστημα πριν, μετά και κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων του ελληνικού κράτους και του κράτους της Δημοκρατίας της Μακεδονίας με σκοπό την υπογραφή της Συμφωνίας των Πρεσπών. Η διερεύνηση των Λόγων αυτών έχει ως στόχο την ανάδειξη των διαφορών και των ομοιοτήτων των εθnikοποιητικών συνδηλώσεων καθώς και των παραγόμενων εθνικών υποκειμένων. Το υλικό το οποίο αξιοποίησε η έρευνα αντλείται από αποσπάσματα ηλεκτρονικών ιστότοπων, διαδικτυακών τόπων κομμάτων και ηλεκτρονικών εφημερίδων για το διάστημα 25/01/2019 έως 29/06/2019. Ως μέθοδος ανάλυσης των Λόγων των κομμάτων επιλέχθηκε να είναι η φουκωική ανάλυση λόγου. Σχετικά, τώρα, με τα συμπεράσματα της έρευνας γίνεται κατανοητό πως όταν τίθεται το Μακεδονικό Ζήτημα τη δεκαετία του 1990 (προγενέστερη φάση) η στάση των κομμάτων μέχρι και το 2018 κατευθύνεται άλλοτε προς λιγότερο εθνικιστικές ή και δημοκρατικές τροχιές και άλλοτε προς περισσότερο εθνικιστικές. Πάντως, δε γίνεται κατορθωτό να επιτευχθεί κάποια λύση μεταξύ των δύο πλευρών. Επιπλέον, όσον αφορά τον πολιτικό χαρακτήρα της Συμφωνίας αυτός παρά τον εθνικισμό του είναι κυρίως αντιεθνικιστικός λόγω της λύσης με δημοκρατικούς όρους του «αιωνόβιου» Μακεδονικού Ζητήματος και της υπεράσπισης των διαφωτιστικών προταγμάτων. Επίσης, φαίνεται στον λόγο των κομμάτων εντός της συγκυρίας της υπογραφής της Συμφωνίας ότι ο αλτρωτισμός της Δημοκρατίας της Μακεδονίας αν και αποτελεί κοινό εθνικό αφήγημα κατευθύνεται είτε προς τη ρεαλιστική υπεράσπιση του έθνους μέσω δηλαδή της επίκλησης της «εθνικής αποτελεσματικότητας» της Συμφωνίας της εθνικής διαχείρισης είτε προς την ανάγκη εθνικής αντίστασης στην αναγνώριση του έθνους, της γλώσσας και της ιθαγένειας στους «γείτονες» η οποία συμβαίνει μέσω της Συμφωνίας. Τέλος, γίνεται σαφές πως εθnikοποιείται η αντίσταση μέσα από την ιμπεριαλιστική υποτέλεια στα ξένα δυτικά συμφέροντα (Η.Π.Α., Ν.Α.Τ.Ο., Ε.Ε., ξένο μεγάλο δυτικό κεφάλαιο). Η αντίσταση απαιτεί εθνική ομοψυχία απέναντι σε αυτά που κρατούν δέσμια την «άβουλη μικρή Ελλάδα». Η αντίσταση ακόμα οφείλει να είναι μαχητικά αρρενωπή ενάντια στους εθνικά Άλλους. Από την άλλη, ο ΣΥ.ΡΙΖΑ. με ρεαλιστικούς όρους μάχεται τον ιμπεριαλισμό αφού προτάσσει την υπεράσπιση του δικαιώματος του αυτοπροσδιορισμού ως παράδοση του κομμουνιστικού κινήματος

αλλά και της απόδειξης της ουσιοκρατικής προοδευτικότητας του ελληνικού έθνους σε σχέση με το έθνος της Δημοκρατίας της Μακεδονίας.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Μακεδονικό Ζήτημα, Μακεδονία, Συμφωνία των Πρεσπών, Σκόπια, Σκοπιανό, αριστερός εθνικισμός, εθνικοποίηση, αντίσταση, φουκωική ανάλυση λόγου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη έχει ως αφορμή της το βιβλίο του Μιχάλη Κυπαρίσση «[Νενέκοι, [Πειθήνια Πρόβατα], [Φρου Φρου και αρώματα] : Μια κριτική εξέταση του έθνους, του φύλου και της σεξουαλικότητας στους λόγους περί αντίστασης στην Ελλάδα της κρίσης μέσα από το παράδειγμα της Ελευθεροτυπίας». Το συγκεκριμένο βιβλίο το οποίο εκδόθηκε ως αποτύπωση της διπλωματικής του εργασίας εξετάζει τους λόγους που αναπτύχθηκαν στην αρθρογραφία της Ελευθεροτυπίας εντός της πολιτικής συγκυρίας υπογραφής της πρώτης δανειακής σύμβασης (γνωστή και ως «πρώτο μνημόνιο») μεταξύ του ελληνικού κράτους, του Διεθνούς νομισματικού ταμείου, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2 Μαΐου 2010) μέχρι το Μεσοπρόθεσμο πλαίσιο δημοσιονομικής στήριξης (29 Ιουνίου 2011). Εδώ, ύστερα από την κριτική ανάλυση της συνάρθρωσης των κατηγοριών του έθνους, της σεξουαλικότητας και του φύλου ως κομμάτι του δημοσίου λόγου διαπιστώνεται πως τα μέτρα λιτότητας εγκαλούν το υποκείμενο «ελληνικός λαός» να αναλάβει πολιτική δράση. Απαιτούν από αυτό αντίσταση. Το είδος της αντίστασης απαιτεί εθnicoποίηση και ομογενοποίηση των κοινωνικών συγκρούσεων εντός της έκτακτης συνθήκης της οικονομικής κρίσης. Ο «ελληνικός λαός» καλείται να αναλάβει τον ιστορικό αλλά και εκ φύσεως ρόλο του ως αντιστεκόμενου υποκειμένου ενάντια στους «ξένους κατακτητές» του. Η αντίσταση του αυτή ενέχει και το στοιχείο της εκ νέου συγκρότησης της αρρενωπότητας του με μάχιμους όρους αφού το θηλυκοποιημένο έθνος δεν έχει τύχη στην αντίσταση αυτή παραμόνο ο ανδροπρεπής λαός. Τα παραπάνω στοιχεία συγκεκριμενοποιούνται με παραδείγματα-αποσπάσματα της περιόδου αυτής. Τμήμα, όμως, της ανάλυσης αυτής εντοπίζεται και στην εν λόγω μελέτη εντός όμως διαφορετικών πολιτικών συνθηκών γύρω όμως από ένα άλλο κρίσιμο «εθνικό θέμα» (Συμφωνία των Πρεσπών).

Η παρούσα έρευνα μελετά τις όψεις του αριστερού εθνικισμού, όπως αυτές εκφράστηκαν και αποτυπώθηκαν από τα εν Ελλάδι αριστερά κόμματα (ΣΥ.ΡΙΖ.Α., Κ.Κ.Ε., ΛΑ.Ε., ΠΛΕΥΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ) για το Μακεδονικό Ζήτημα. Συγκεκριμένα, εξετάζει τους λόγους που αυτά παρήγαγαν γύρω από τη Συμφωνία των Πρεσπών η οποία υπογράφεται στις 17 Ιουνίου του 2018 στο χωριό Ψαράδες στις Πρέσπες. Φέρνει στην επιφάνεια τη συγκρότηση των υποκειμένων μέσα από τις διαφορές και τις ομοιότητές τους στη βάση της υπεράσπισης ή της απόρριψης της εν λόγω Συμφωνίας.

Η έρευνα αυτή χωρίζεται σε δύο μέρη: ένα ιστορικό-θεωρητικό και ένα αναλυτικό. Στο πρώτο μέρος θα επιχειρηθεί μια επισκόπηση του ζητήματος όπως αυτό προκύπτει από το 1990. Θα αναδειχθεί, επιπλέον, η πολιτική διάσταση του ζητήματος εντός της συγκεκριμένης ιστορικής συγκυρίας που αυτό ανακύπτει. Τέλος, θα παρουσιαστούν οι μεθοδολογικές αρχές της εργασίας βάση των οποίων θα αναλυθούν οι λόγοι των παραπάνω κομμάτων.

Πιο ειδικά, στον πρώτο κόμβο γίνεται η ιστορική επισκόπηση του Μακεδονικού Ζητήματος, όπως αυτό επανέρχεται στην ελληνική πολιτική σκηνή το 1990. Μέσα από αυτή προσεγγίζεται η στάση των κομμάτων για το εν λόγω θέμα στην πορεία του χρόνου μέχρι το 2018. Θα αναλυθούν οι ιδιαίτερες ζυμώσεις, οι πολιτικές διαφορές και αντιπαραθέσεις, οι οποίες συγκροτούσαν τον ελληνικό εθνικό λόγο. Στη συγγραφή του κεφαλαίου αυτού συντέλεσε ιδιαίτερα το βιβλίο του Αλέξη Ηρακλείδη: «Το Μακεδονικό Ζήτημα 1878-2018. Από τις εθνικές διεκδικήσεις στις συγκρουσιακές εθνικές πολιτικές». Μεταξύ άλλων, αναφέρεται στην εξέλιξη του Μακεδονικού το ίδιο χρονικό διάστημα με το κεφάλαιο της εργασίας μέσα από τη στάση των κομμάτων και τους διεθνείς οργανισμούς. Ο Ηρακλείδης παραδέχεται πως η Ελλάδα λόγω της κυμαινόμενης στάσης της στο ζήτημα δεν κατάφερε να παίξει το ρόλο του πυλώνα σταθερότητας και ειρήνης στην περιοχή των Βαλκανίων και απέτυχε η εθνικιστική της στρατηγική αφού το όνομα αναγνωρίστηκε από 140 κράτη.

Στο δεύτερο κόμβο θα κριθεί το πολιτικό περιεχόμενο της Συμφωνίας των Πρεσπών στην παρούσα ιστορική συνθήκη. Θα τεθεί το εξής ερώτημα: «Εδρασε η Συμφωνία αυτή στην κατεύθυνση της καταπολέμησης του εθνικισμού ή αντίθετα τον υποστήριξε;». Εδώ, κρίνονται οι πολιτικές δυνάμεις μέσα από τις τοποθετήσεις τους, τα πολιτικοϊδεολογικά σχήματα τα οποία (ανά)παρήγαγαν (σκοπιανολογία, νεοφιλοφασισμός, πολιτιστικός αντιδυτικισμός) και τις συμφωνίες που σύναψαν στη συγκεκριμένη ιστορικοπολιτική συγκυρία. Στην ανάδειξη των παραπάνω βοηθητικό ρόλο έπαιξαν μια σειρά από άρθρα του Κύρκου Δοξιάδη, όπως «Η συγκρότηση του νεοφιλοφασιστικού υποκειμένου», «Η ονομασία Βόρεια Μακεδονία ως φασιστόμετρο», «Οι εκλογές, το Μακεδονικό, η Αριστερά», «Η διαφωνία των Πρεσπών», «Η διάχυση της ακροδεξιάς ιδεολογίας», «Η άλλη διάσταση» και «Τα σκόπια Σκόπια».

Στον τρίτο κόμβο παρουσιάζεται η μεθοδολογία και το πραγματολογικό υλικό της μελέτης. Το υλικό από το οποίο αντλεί η μελέτη είναι άρθρα ηλεκτρονικών εφημερίδων, διαδικτυακοί τόποι κομμάτων και ενημερωτικές ιστοσελίδες. Το διάστημα στο οποίο αναφέρεται η έρευνα είναι η χρονική περίοδος από τις 25/01/2018 έως τις 29/06/2019. Αναφέρεται κατά κύριο λόγο σε ένα διάστημα πριν, μετά και κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων μεταξύ του ελληνικού κράτους και του κράτους της Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Ως μέθοδος ανάλυσης των λόγων των κομμάτων σχετικά με τη Συμφωνία έχει επιλεγεί η φουκωική ανάλυση λόγου. Η μέθοδος βάση της οποίας αυτοί αναλύθηκαν είναι η φουκωική ανάλυση λόγου. Σε αυτό το σημείο σημαντική ήταν η συμβολή του βιβλίου του Κύρκου Δοξιάδη «Η Ανάλυση Λόγου. Κοινωνικοφιλοσοφική θεμελίωση.» όπου παρουσιάστηκε η αντιστοίχιση των θεμελιωδών ιδιοτήτων του λόγου με τις λειτουργίες του λόγου βάση της φουκωικής ανάλυσης.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας (αναλυτικό) αναφέρεται στην ανάλυση των λόγων περί της Συμφωνίας των Πρεσπών των παραπάνω κομμάτων. Στο πρώτο κόμβο του μέρους αυτού θα συσχετισθεί ο λόγος περί αλυτρωτισμού της γειτονικής χώρας με τον λόγο περί της προάσπισης των εθνικών δικαιών είτε επιχειρηματολογώντας υπερ είτε κατά της Συμφωνίας. Στον δεύτερο κόμβο θα αναδειχθεί ο λόγος περί ιμπεριαλισμού ως παράγοντας επηρεασμού της εθνικής οικονομίας.

Στον τέταρτο κόμβο της έρευνας παρουσιάζεται ο λόγος υπεράσπισης των εθνικών συμφερόντων, μέσα από το διαχρονικό ιδεολόγημα του αλυτρωτισμού του κράτους των «γειτόνων». Θα εξεταστεί εδώ η ρεαλιστική υπεράσπιση της Συμφωνίας από τον ΣΥ.ΡΙΖ.Α., καθώς και ο ρόλος των στοιχείων τα οποία προκύπτουν ή αναφέρονται στη Συμφωνία, όπως της γλώσσας, της ιθαγένειας και του έθνους, ως επιβεβαιωτικών στοιχείων του αλυτρωτισμού και της καταπάτησης των εθνικών συμφερόντων.

Στον πέμπτο κόμβο της μελέτης αναλύεται το πώς διαπλάθονται οι σχέσεις της οικονομίας και της πολιτικής. Θα δοθεί έμφαση στους λόγους οι οποίοι αναδεικνύουν την ιμπεριαλιστική πολιτική των δυτικών κρατών και οργανισμών (Ν.Α.ΤΟ., Η.Π.Α., Ε.Ε.) ως στοιχείο το οποίο χαρακτηρίζει την επιρροή τους στο Μακεδονικό Ζήτημα. Οι σχέσεις της Ελλάδας ως υποτελούς κράτους στα παραπάνω υποκείμενα ορίζουν την έκβαση του Ζητήματος, τη συγκρότηση των υποκειμένων με εθνικούς και έμφυλους όρους, τον χαρακτήρα της αντίστασης (εθνικός και μαχητικά αρρενωπός), η οποία

πρέπει να συμβεί, προκειμένου να προστατευτεί το εθνικό συμφέρον. Θα δειχθεί πως η υποτέλεια προσδιορίζει την αντίσταση μέσα από τις έννοιες της προδοσίας και της διαφθοράς. Τέλος, θα γίνει φανερό πως ο ιμπεριαλισμός νικείται αποτελεσματικά και συγκροτεί το εθνικό υποκείμενο ως ρεαλιστικό μέσω της έννοιας της εθνικής ευθύνης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ: Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1990 ΜΕΧΡΙ ΤΟ 2018

1.1 Το Μακεδονικό Ζήτημα από τα μέσα του 19ου αιώνα έως το 1990

Το Μακεδονικό Ζήτημα προέκυψε το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, σε μια περίοδο η οποία χαρακτηρίζεται από τη δύση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την άνοδο των βαλκανικών εθνικισμών. Για το Μακεδονικό μπορεί σχηματικά να γίνει η εξής περιοδολόγηση¹:

1. Η πρώτη περίοδος, από τα μέσα του 19ου αιώνα έως το 1913, σημαδεύεται από την αντιπαράθεση μεταξύ Σερβίας, Ελλάδας και Βουλγαρίας για την περιοχή της Μακεδονίας. Αφεταιρία αποτέλεσε η απόσχιση της βουλγαρικής εκκλησίας από το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης («σχισματική») και η ίδρυση της Εξαρχίας (1870). Η ένταση και οι προστριβές για τη Μακεδονία θα επιλυθούν κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών πολέμων (1912-13) με την Ελλάδα και τη Σερβία να βγαίνουν κερδισμένες έναντι της Βουλγαρίας.
2. Η δεύτερη περίοδος, διαρκεί από το 1915 έως το 1990 (το 1990 εμφανίζεται το Ζήτημα στη Διάσκεψη για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη με αίτημα αναγνώρισης της μακεδονικής μειονότητας, το 1991 διαλύεται η Γιουγκοσλαβία, διαλύεται η Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών [Ε.Σ.Σ.Δ.] και τελειώνει ο Ψυχρός Πόλεμος) και χαρακτηρίζεται από την εδραίωση των εθνών-κρατών και τη συγκρότηση εθνοτήτων στη βαλκανική χερσόνησο, στα εδάφη της πρώην οθωμανικής επικράτειας. Ιδιαίτερη εξέλιξη για το Ζήτημα συνιστά η ίδρυση της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας εντός της Ομοσπονδίας της Γιουγκοσλαβίας το 1944. Η τελευταία, κατόπιν των παραπάνω εξελίξεων, ακολουθεί ανεξάρτητο δρόμο, διαφοροποιείται από το σοσιαλιστικό της παρελθόν και μετονομάζεται σε «Δημοκρατία της Μακεδονίας».
3. Η τρίτη περίοδος, Ιούνιος 1990-Ιανουάριος 2018, ξεκινά με τη Διάσκεψη για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (Δ.Α.Σ.Ε.) και την Έκθεση του

---

¹ Αρμενάκης, Γκοτσόπουλος, Δεμερτζής, Παναγιωτοπούλου, Χαραλάμπης, 1996: 1993.

State Department (Φεβρουάριος 1991) για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Με το θέμα της αναγνώρισης του νεοσύστατου κράτους της Δημοκρατίας της Μακεδονίας έρχεται αντιμέτωπη η Ε.Ο.Κ., αλλά δεν καθίσταται δυνατόν να βρεθεί κάποια λύση.

Στο τέλος του 20ου αιώνα η διεθνής πραγματικότητα υφίσταται μεταβολές. Ενώ κατά τη διάρκεια του αιώνα αυτού το έθνος-κράτος είναι κυρίαρχο, αρχίζουν οι διαδικασίες παγκοσμιοποίησης, χωρίς αυτό να σημαίνει και την απονέκρωσή του ή τον ισχύ του ρόλο. Οι εν λόγω διαδικασίες έχουν να κάνουν με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης (26/12/1991) και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, καθώς και τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Ήταν μια εποχή κατά την οποία ο εθνικισμός αναζωπυρώνεται, αυξάνεται ο αριθμός των μεταναστών από την Ε.Σ.Σ.Δ., τη Γιουγκοσλαβία και την Αλβανία προς άλλα κράτη, αναδεικνύονται ταυτόχρονα τοπικές και περιφερειακές ταυτότητες, ενώ σημαντικός είναι και ο ρόλος της θρησκείας στη συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας.²

Με τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας στις 17/11/1991 ιδρύεται η Δημοκρατία της Μακεδονίας. Το Μακεδονικό συνιστά ένα Ζήτημα το οποίο θα απασχολήσει το ελληνικό κράτος καθώς και άλλα «εθνικά θέματα», όπως το Κυπριακό και οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις. Το θέμα της μακεδονικής μειονότητας, όμως, αποτελεί πεδίο σύγκρουσης αλλά και μέρος της μετάπλασης της «ελληνικής εθνικής ιδεολογίας και ταυτότητας»³ στο πλαίσιο του Μακεδονικού Ζητήματος. Το θέμα αυτό, ωστόσο, δεν τίθεται για πρώτη φορά τη δεκαετία του 1990 αλλά την περίοδο μετά τον Εμφύλιο Πόλεμο από τη Γιουγκοσλαβία. Το ελληνικό κράτος ακολούθησε την τακτική της αποσιώπησης μιας και το θεωρεί «ανύπαρκτο ζήτημα».

Το 1982 γίνεται αναφορά στο θέμα των Μακεδόνων. Ψηφίζεται νόμος ο οποίος επέτρεπε τον επαναπατρισμό των πολιτικών προσφύγων με εξαίρεση όσων θεωρούνται «μη Έλληνες το γένος». Επρόκειτο για μια κίνηση από την πλευρά του κράτους στο πλαίσιο του εκδημοκρατισμού του πολιτεύματος, της άρσης των συνεπειών του Εμφυλίου και της διαμόρφωσης ενός πλαισίου πολιτικής-κομματικής συναίνεσης της Γ' Ελληνικής Δημοκρατίας. Παρ' όλα αυτά, η μη αναγνώριση των προσφύγων βάσει

---

² Αυγερίδης, Γαζή, Κορνέτης, Φυτιλή, Δαλκαβούκης, Κωτσονόπουλος κ.α., 2015: 252-253.

³ Ο. π. : 253.

του γένους, δηλαδή βάσει της συνείδησης⁴ τους έθεσε σε καθεστώς «εξαίρεσης» ως άλλου «εσωτερικού εχθρού». Η ελληνική αριστερά δεν έθεσε θέμα αναγνώρισής τους, καθώς δεν ήθελε να απωλέσει την ευκαιρία της συναίνεσης και φοβόταν το ενδεχόμενο χαρακτηρισμού της ως «εθνοπροδοτικής» δύναμης αναμειγμένης με το Μακεδονικό⁵. Συνέπεια, τέλος, της «εξαίρεσης» αυτής αποτέλεσε και το γεγονός ότι οι άμεσα ενδιαφερόμενοι δεν κατάφεραν να ανακτήσουν τις περιουσίες τους, τις οποίες απώλεσαν κατά τον Εμφύλιο.

Ήδη, όμως, από τα τέλη του 1970 με επίκεντρο την ελληνική αρχαιότητα ως στοιχείο που συγκροτεί την εθνική ταυτότητα εκφράζονται διαμάχες στις χώρες της διασποράς (Αυστραλία, Καναδάς, Η.Π.Α.) μεταξύ Μακεδόνων και Ελλήνων. Οι ανακαλύψεις του καθηγητή Μανώλη Ανδρόνικου στη Βεργίνα τροφοδοτούν την αντιπαράθεση περί μακεδονικότητας.

Το 1983 σε επίσκεψη της πρωθυπουργού της Γιουγκοσλαβίας, Μίρκα Πλάνιτς, τίθεται το θέμα της μακεδονικής μειονότητας ενώ ο Έλληνας πρωθυπουργός διακόπτει τη συζήτηση. Το 1986 η Γιουγκοσλαβία διεκδικεί την αναγνώρισή της και διεθνοποιεί εν καιρώ το θέμα. Ο Ανδρέας Παπανδρέου επισκέπτεται το Βελιγράδι τον Ιανουάριο της ίδιας χρονιάς. Με αφορμή κυρίως τη συμφωνία Αυστραλίας-Γιουγκοσλαβίας για το μορφωτικό πρόγραμμα της μακεδονικής γλώσσας ο Παπανδρέου από το βήμα της ελληνικής Βουλής δηλώνει ότι δεν υπάρχει θέμα αναγνώρισης μακεδονικής γλώσσας και μειονότητας στην Ελλάδα, με συνέπεια να επιδεινωθούν οι διπλωματικές σχέσεις των δύο κρατών.⁶

1.2 Το Μακεδονικό Ζήτημα: 1991-2018

Το Μακεδονικό ζήτημα εμφανίζεται ξανά το 1990 με τη «Διάσκεψη για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη» (Δ.Α.Σ.Ε.) τον Ιούνιο του 1990 και την Έκθεση του State Department για τα ανθρώπινα δικαιώματα τον Φεβρουάριο του 1991. Στην πρώτη περίπτωση, η Γιουγκοσλαβία διεθνοποιεί το αίτημα αναγνώρισης μακεδονικής μειονότητας, όπως το ίδιο κάνουν δύο μέλη της οργάνωσης «Μακεδονική Κίνηση Βαλκανικής Ευημερίας» (ΜΑ.ΚΙ.ΒΕ.). Η Ελλάδα απαντάει πως οι Σλάβοι μετά τον

---

⁴ Κωφός, 1995: 41-42.

⁵ Σκουλαρική-Εμπειρικός, 2009: 155-160 (περ).

⁶ Βλ. στις υποσημειώσεις Κωφός, 1995α: 39.

Εμφύλιο εγκατέλειψαν τη χώρα και κατηγορεί τους εν λόγω πολίτες ως «πράκτορες των Σκοπίων». Στη δεύτερη περίπτωση, η Έκθεση του State Department κάνει λόγο για 20.000-50.000 Σλαβομακεδόνες, στην πλειοψηφία τους αγρότες, οι οποίοι έχουν καταπιεσμένη μακεδονική εθνική συνείδηση, με τη γλώσσα τους να μην διδάσκεται στα σχολεία και το ελληνικό κράτος να θέτει κωλύματα επικοινωνίας με τη Γιουγκοσλαβία.⁷

Στον ελλαδικό χώρο υπήρξε οξεία αντίδραση στην Έκθεση και αφορούσε όλα τα κοινοβουλευτικά κόμματα. Όπως το θέτει η Σκουλαρίκη:

Υπήρξε τεράστια αντίδραση στην Ελλάδα, η έκθεση καταγγέλλθηκε απ' όλα τα κόμματα, συσχετίστηκε με σχέδια διαμελισμού της χώρας στο πλαίσιο των γενικότερων ανακατατάξεων στην ανατολική Ευρώπη. Το ζήτημα είναι ενδιαφέρον, διότι ακριβώς εμφανίζεται για πρώτη φορά ανοιχτά το μειονοτικό θέμα από αμερικάνικη σκοπιά, αντιδρά και η Αριστερά, παρά το ότι παραδοσιακά ήταν ο χώρος ο οποίος υπεράσπιζε τα δικαιώματα των μειονοτήτων.⁸

Στις 08/09/1991 η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (Π.Γ.Δ.Μ .) ανακηρύχθηκε κατόπιν δημοψηφίσματος ανεξάρτητο κράτος από τη Γιουγκοσλαβία με την ονομασία «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Στις 17 Νοέμβριου του ίδιου έτους τέθηκε σε ισχύ και το Σύνταγμα της.

Από την εξέλιξη αυτή δυσαρεστήθηκαν και η Ελλάδα και η Σερβία, αφού δεν πραγματοποιήθηκε η βούλησή τους για μια μικρότερη Γιουγκοσλαβία υπό την κυριαρχία της Σερβίας. Τα θέματα τα οποία απασχολούσαν το ελληνικό κράτος και τέθηκαν στο υπουργικό συμβούλιο (4 Δεκεμβρίου 1991) ήταν τρία, προκειμένου η Ελλάδα να αναγνωρίσει τα «Σκόπια»: α) Η αλλαγή του ονόματος «Μακεδονία», β) ο αλυτρωτισμός της γείτονος-αποκήρυξη εδαφικών διεκδικήσεων- και γ) η αποδοχή της μη ύπαρξης μακεδονικής μειονότητας.⁹ Το ζήτημα του ονόματος δε θα απασχολήσει τόσο όσο το δεύτερο και το τρίτο σημείο, καθώς εκείνα θεωρήθηκαν πιο επικίνδυνα για την εδαφική ακεραιότητα της Ελλάδας. Μάλιστα, εντός της διαχείρισης υπήρχαν διαφορετικές απόψεις ως προς αυτό το θέμα. Ο υπουργός εξωτερικών Αντώνης

⁷ Σκουλαρίκη-Εμπειρικός, 2009: 149.

⁸ Σκουλαρίκη-Εμπειρικός, 2009: 149.

⁹ Ηρακλείδης, 2019: 171.

Σαμαράς ταυτίστηκε περισσότερο με το «όνομα» και ο πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Μητσοτάκης με τη «μειονότητα».¹⁰

Στις 16 Δεκεμβρίου του 1991 η ελληνική διαχείριση συμμετείχε με εκπρόσωπό της τον Σαμαρά σε έκτακτη υπουργική σύνοδο στις Βρυξέλες. Εκεί η Γερμανία πιέζει για την αναγνώριση της Σλοβενίας και της Κροατίας. Η Ελλάδα δεν έθεσε βέτο και δέχτηκε τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας (χωρίς ωστόσο να εγκαταλείψει τη συμμαχία με τη Σερβία) με αντάλλαγμα τα κράτη τα οποία προκύπτουν να μην εξαπολύσουν «εχθρική προπαγάνδα εναντίον γειτονικού κράτους-μέλους, συμπεριλαμβανομένης και της χρήσης ονομασίας που συνεπάγεται εδαφικές διεκδικήσεις».¹¹

Από αυτόν τον συμβιβασμό προέκυψε η Επιτροπή Διαιτησίας Badinter¹², η οποία προέβλεπε την αναγνώριση των κρατών τα οποία προέκυψαν από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Η απόφασή της ήταν θετική ως προς τις προϋποθέσεις που τέθηκαν στο συμβούλιο των υπουργών για τα κράτη τα οποία προέκυψαν. Το ελληνικό κράτος αντιλήφθηκε ότι τα επιχειρήματα του δεν έπειθαν σε διεθνές επίπεδο.¹³

Η συζήτηση, όμως, για το όνομα και η μάχη για τα σύμβολα της αρχαιότητας ξεκινάει έντονα στον ελλαδικό χώρο με το συλλαλητήριο του Φεβρουαρίου του 1992. Το συλλαλητήριο οργανώνεται από τη Μακεδονική Επιτροπή, η οποία εδρεύει στη Θεσσαλονίκη και είναι σε συντονισμό με άλλες παμμακεδονικές οργανώσεις του εξωτερικού, αλλά και από άλλους φορείς και προσωπικότητες, οι οποίες προέρχονταν από τον επιχειρηματικό, τον εκκλησιαστικό, τον δημοσιογραφικό και τον αυτοδιοικητικό χώρο.

---

¹⁰ Ο. π.: 170.

¹¹ Βαληνάκης- Νταλής (επιμ.), 1996: 52

¹² Η εν λόγω Επιτροπή δημιουργήθηκε ως μια απάντηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην κρίση ταυτότητας της Ανατολικής Ευρώπης. Αυτή αφορούσε τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, τη διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ., το καθεστώς Μιλόσεβιτς και τη σύρραξη Κροατίας-Σλοβενίας. Η σύσταση της περιελάμβανε ένα πενταμελές όργανο αποτελούμενο από δικαστές Συνταγματικών Δικαστηρίων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Η Επιτροπή εξέδωσε μια σειρά γνωμοδοτήσεων οι οποίες αφορούσαν τις διαφορές που προέκυψαν από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας. Εδώ θα αναφερθούν τρεις χαρακτηριστικές. Η πρώτη, η οποία αφορά το νομικό καθεστώς της Γιουγκοσλαβίας και θεωρεί ότι τα κράτη έχουν περάσει σε διαδικασία διάλυσης και οφείλουν να επιλύουν τις διαφορές τους με βάση το διεθνές δίκαιο και το σεβασμό των μειονοτικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η δεύτερη, αφορά το νομικό καθεστώς των συνόρων και θεωρεί ότι τα σύνορα των κρατών υπάγονται στο διεθνές δίκαιο. Η τρίτη αφορά το δικαίωμα αυτοδιάθεσης. Θεωρεί πως ο σέρβικος πληθυσμός δεν έχει το δικαίωμα αυτό στην Κροατία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Έκανε διάκριση μεταξύ των κρατών τα οποία πρόκειται να ανεξαρτητοποιηθούν (αναγνώριση δικαιώματος αυτοδιάθεσης) και των μειονοτήτων σε αυτά.

Βλ. [file:///C:/Users/Giorgos/Downloads/admin.+JRN-5381_VM3002_01%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Giorgos/Downloads/admin.+JRN-5381_VM3002_01%20(1).pdf)

¹³ Ηρακλείδης, 2019: 175

Σε ό,τι αφορά την πολιτική διάστασή της, η Επιτροπή διαμόρφωσε και καλλιέργησε το έδαφος όπου εκφράστηκε η «αγνή εθνικιστική λαϊκή πίεση» για το όνομα.

Λειτουργήσε, με άλλα λόγια,

ως ιμάντας μεταβίβασης της γενικευμένης δυσαρέσκειας, αλλά και ως κυματοθραύστης των αισθημάτων φόβου που είχαν κυριεύσει την κοινωνία. Επί μακρόν, κάθε κινητοποίηση, συλλαλητήριο και εκδήλωση που συνδιαμόρφωσε τη δημόσια πρόσληψη του μακεδονικού είχε ως νοερό ή ρητό σημείο αναφοράς τη Μακεδονική Επιτροπή.¹⁴

Επιπλέον, παρ' ότι το επιχείρημα της «λαϊκής πίεσης» αξιοποιήθηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών και το συλλαλητήριο διεξήχθη με τη συγκατάθεσή του και παρ' ότι διέθετε διασυνδέσεις με ημι-κρατικούς φορείς δεν μπορεί να υποστηριχθεί πως χειραγωγούταν από την εκάστοτε διαχείριση¹⁵. Είχε το δικό της «προωθητικό» ρόλο στο πολιτικό σκηνικό και τη σχετική της αυτονομία, σφυρηλατώντας την εθνική συναίνεση και αποκτώντας κοινωνική νομιμοποίηση. Στην ίδια κατεύθυνση τα Μ.Μ.Ε. στήριξαν και υποδαύλισαν με τη σειρά τους την εθνικιστική έξαρση προβάλλοντας και υποστηρίζοντας το σύνθημα: «η Μακεδονία είναι μία και είναι ελληνική» ή με διαφορετική διατύπωση: «η Μακεδονία είναι ελληνική».

Το σύνθημα αυτό στις δύο του μορφές έμελλε να είναι η προμετωπίδα έξαψης και έκφρασης του εθνικού φαντασιακού περικλείοντας μια σειρά συνδηλώσεων. Αφού, λοιπόν, «η Μακεδονία είναι μία και είναι ελληνική, τότε και η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, καθώς και η βουλγαρική Μακεδονία, πρέπει να ενσωματωθούν στο ελληνικό κράτος». Αυτό πρέπει να γίνει προκειμένου να ανήκει όλη η Μακεδονία στην Ελλάδα όπως συνέβαινε στην αρχαιότητα. Άρα, το σύνθημα αυτό υποκρύπτει την ελληνική επεκτατική διάθεση μέσω μάλιστα της άρνησης της ύπαρξης της Μακεδονίας (όχι της ελληνικής) η οποία δεν άνηκε πια στη Γιουγκοσλαβία. Εντός αυτής της λογικής μπορεί να αμφισβητηθεί η μη επεκτατική διάθεση για τη «Βόρεια Ήπειρο».¹⁶

Η ελληνική εθνικιστική αφήγηση στηρίζεται στην αφηγηματική επικρατειακότητα. Η τελευταία έχει να κάνει με τη μετατροπή της Ιστορίας σε Γεωγραφία στο πλαίσιο του

---

¹⁴ Καλπαδάκης, 2012: 242

¹⁵ Καλπαδάκης, 2012 : 256

¹⁶ Δοξιάδης, 1995: 87-88.

αναπαραστασιακού μετασχηματισμού του ελληνικού έθνους, γεγονός που έχει συγκεκριμένες συνεπαγωγές. Όπως το θέτει ο Κύρκος Δοξιάδης:

Πρόκειται για υποκατάσταση της γεωγραφικής επικρατειακότητας από την αφηγηματική· ακριβέστερα πρόκειται για έναν αναπαραστασιακό μετασχηματισμό της αφήγησης της Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους σε γεωγραφική επικράτεια, ο οποίος υποδηλώνεται κυρίως από το ακόλουθο ιδεολογικό σχήμα: Εφ' όσον η Μακεδονία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της Ελληνικής Ιστορίας, το να αυτοαποκαλούνται κάποιοι μη-Έλληνες «Μακεδόνες» και το να αποκαλούν το έθνος-κράτος τους «Μακεδονία» ισοδυναμεί με ήδη (διαπραχθείσα) εδαφική εισβολή.¹⁷

Στα Μ.Μ.Ε., λοιπόν, κυριάρχησε ένα «καθεστώς αλήθειας» το οποίο συγκρότησε την ιστορική επικρατειακότητα με την «αναπαραστασιακή γεωπολιτικοποίηση της Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους»¹⁸. Αυτό συνέβη και με τη βοήθεια διάφορων «ειδικών» επί του θέματος, οι οποίοι «έβγαιναν» στα τηλεπαράθυρα τονίζοντας την ελληνικότητα της Μακεδονίας και τη σημασία της ελληνοσερβικής φιλίας («ορθόδοξα αδέρφια»).

Σε ό,τι αφορά το κομματικό πεδίο, η διακομματική-εθνική συναίνεση είναι ευρεία και συγκροτείται από νωρίς. Το 1990 συγκροτείται με πρωτοβουλία του Νίκου Μέρτζου, δημοσιογράφου και συμβούλου του πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Μητσοτάκη για τα θέματα της Μακεδονίας-Θράκης, διακομματική επιτροπή, στην οποία συμμετέχουν ο Στέλιος Παπαθεμελής (ΠΑ.ΣΟ.Κ.) και ο Στέλιος Νέστορας (Συνασπισμός). Σκοπός της η προπαγάνδιση του κινδύνου που απειλεί τον ελλαδικό χώρο. Εδώ, μπορούν να αναφερθούν και άλλα παραδείγματα, όπως η συμμετοχή στο συλλαλητήριο πολιτευτών πλην του Κ.Κ.Ε.¹⁹ ή άρνηση του «Πακέτου Πινέιρο»²⁰ και το κοινό ψήφισμα περί αναγνώρισης του κράτους των Σκοπίων, στο οποίο δεν θα συμπεριλαμβανόταν η λέξη Μακεδονία (πλην του Κ.Κ.Ε. πάλι), καθώς και η σύγκλιση σε επίπεδο θέσεων (μειονότητα, όνομα, αλυτρωτισμός γειτόνων).

Σε ό,τι αφορά τώρα τη Ν.Δ. διακρίθηκαν δύο γραμμές. Από τη μια η «σκληρή» (Αντώνης Σαμαράς) και από την άλλη η «ρεαλιστική» (Κωνσταντίνος Μητσοτάκης). Αυτή η διαφοροποίηση φάνηκε με τη στάση των δύο στο «Πακέτο Πινέιρο», όταν ο πρώτος αρνήθηκε το «Νέα Μακεδονία», ενώ ο δεύτερος ήταν σχεδόν πεπεισμένος ότι

¹⁷ Δοξιάδης, 1995: 91.

¹⁸ Δοξιάδης, 1995: 92.

¹⁹ Γνωστή είναι εδώ η φράση του Λεωνίδα Κύρκου «Όλοι, πλην Λακεδαιμονίων» η οποία τόνιζε σκωπτικά την απουσία του Κ.Κ.Ε. από το συλλαλητήριο.

²⁰ <https://m.naftemporiki.gr/story/1361444/to-istoriko-tis-dieneksis-gia-to-skopiano>

είναι μια καλή λύση. Στο Συμβούλιο των πολιτικών αρχηγών, όμως, τον Απρίλιο του 1992, η γραμμή Σαμαρά περί αδιαπραγμάτευτου ονόματος και μη χρήσης των παραγώγων²¹ του υπερίσχυσε. Μάλιστα, ο Αντώνης Σαμαράς αιφνιδιάζοντας όλους, κατέθεσε και υπόμνημα επτά σημείων, στο οποίο το ΠΑ.ΣΟ.Κ. τάχθηκε υπέρ.

Τον Απρίλιο του 1992 αποπέμπεται από τη διαχείριση ο Αντώνης Σαμαράς αλλά ο πρωθυπουργός, Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, δεν κατάφερε να πείσει για τη θέση του περί σύνθετης ονομασίας. Κατά την κρίση του τελευταίου, ούτε η εσωκομματική αντιπολίτευση στάθηκε αρωγός στην προσπάθεια του για προώθηση των θέσεων του ούτε ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, Κωνσταντίνος Καραμανλής. Μάλιστα, το 1993 ιδρύεται η Πολιτική Άνοιξη (ΠΟΛ.ΑΝ.) ύστερα από ανεξαρτητοποίηση δύο βουλευτών της Ν.Δ. Ακολούθησαν εκλογές (13 Οκτώβρη), τις οποίες κέρδισε το ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ακολουθεί την ίδια και πιο αδιάλλακτη ίσως στάση με την επιβολή οικονομικού εμπάργκο με βαριές συνέπειες για τη Δημοκρατία της Μακεδονίας, τη διακοπή των συνομιλιών υπό τον Ο.Η.Ε. και το κλείσιμο του ελληνικού προξενείου. Παρ' όλα αυτά, αποτέλεσμα του εμπάργκο ήταν να ενισχυθεί η διεθνής συμπάθεια προς τη Δημοκρατία της Μακεδονίας.

Η Ν.Δ. με αρχηγό τον Μιλτιάδη Έβερτ αντιμετώπισε την επιβολή του εμπάργκο θετικά. Πρότεινε οι συζητήσεις να διεξάγονται στο πλαίσιο του Ο.Η.Ε. αλλά κατήγγειλε την Ενδιάμεση Συμφωνία, επειδή δεν έλυνε το θέμα του ονόματος.²²

Στη συνέχεια μετά την υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας (1995) στη Νέα Υόρκη η Ελλάδα δέχθηκε εν τέλει να άρει το εμπάργκο, με αντάλλαγμα την αντικατάσταση της σημαίας της Βεργίνας, αλλά και την αναγνώριση του κράτους αυτού. Μετά από αυτό το σημείο το ελληνικό κράτος δέχεται ότι η σύνθετη ονομασία δε θα βλάψει τα συμφέροντά του κι εργάζεται προς αυτήν την κατεύθυνση, φτάνοντας κάποιες φορές σχεδόν σε συμφωνία, όπως το 1998 ή το 2000-2001.²³

Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. με αρχηγό πια τον Κώστα Σημίτη αλλάζει στάση και ακολουθεί αυτήν την πιο διαλλακτική γραμμή. Οι διπλωματικές σχέσεις βελτιώθηκαν (πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις του Έλληνα πρωθυπουργού), ενώ ενισχύθηκαν οι

---

²¹ Η γραμμή «Ούτε Μακεδονία ούτε παράγωγα» τέθηκε για πρώτη φορά στις 16 Δεκεμβρίου 1991 στις Βρυξέλες στη Σύνοδο Κορυφής της Ε.Κ. Βλ. Κωφός, 1995β: 4-5.

²² Θώδας, 2014: 24.

²³ Ηρακλείδης, 2019: 1991.

οικονομικές (έγιναν επενδύσεις κομβικού χαρακτήρα) και οι πολιτιστικές. Η λογική της διαχείρισης σε αυτή τη φάση είναι να αναδειχθεί η Ελλάδα σε πρωτοστατούσα βαλκανική δύναμη.²⁴

Ο επόμενος σημαντικός σταθμός είναι το 2007-2008. Η Ν.Δ. παρ' ότι προσδιόριζε την «εθνική θέση» ως σύνθετη ονομασία *erga omnes*, έχοντας και διακομματική συναίνεση, πλην του Λαϊκού Ορθόδοξου Συναγερμού (ΛΑ.Ο.Σ.), και όντας έτοιμη να έρθει σε συμφωνία με διάφορα ονόματα στο τραπέζι («Νέα Μακεδονία», «Δημοκρατία της Άνω Μακεδονίας, «Νέα Δημοκρατία της Μακεδονίας») δεν το πράττει, υπολογίζοντας το «πολιτικό κόστος».²⁵ Αντίθετα, έθεσε βέτο στην υποψηφιότητα της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας (προσωρινό όνομα) στο Ν.Α.Τ.Ο. (Βουκουρέστι, Απρίλιος, 2008) με την τελευταία να καταφεύγει στο Διεθνές Δικαστήριο και να δικαιώνεται αλλά να μην μπορεί να αποτρέψει την επανάληψη του ελληνικού βέτο μελλοντικά.

Στις 17/06/2012 πραγματοποιούνται εκλογές. Πρώτο κόμμα είναι η Νέα Δημοκρατία, η οποία συμφωνεί να μετέχει στη διαχείριση μαζί με τη Δημοκρατική Αριστερά (ΔΗΜ.ΑΡ.) και το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ως μια λύση ευρείας κομματικής πλειοψηφίας και άρα πολιτικής νομιμοποίησης στη «δύσκολη» μνημονιακή περίοδο.

Σε ό,τι αφορά το Μακεδονικό, το ΠΑ.ΣΟΚ. και η Ν.Δ.²⁶ (η ΔΗΜ.ΑΡ. έχει αποχωρήσει από το 2013 από τη συνδιαχείριση) πια συμφωνούν στην «εθνική γραμμή»²⁷. Ο Ευάγγελος Βενιζέλος το 2014 τονίζει:

Η Ελλάδα είναι έτοιμη να δεχθεί μια σύνθετη ονομασία με γεωγραφικό προσδιορισμό στον όρο “Μακεδονία”, που θα διαφοροποιεί σαφέστατα το κράτος αυτό από την ελληνική Μακεδονία και, βεβαίως, θέλουμε ένα τέτοιο όνομα *erga omnes*, δηλαδή ένα όνομα για κάθε χρήση εσωτερική και διεθνή, διμερή και πολυμερή. Αυτήν τη θέση διατυπώνουμε σε όλες μας τις συναντήσεις με τον γενικό γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών. Αυτήν τη θέση διατυπώνουμε σε όλα τα διεθνή φόρουμ. Αυτήν τη θέση διατυπώνουμε στις συναντήσεις μας με τον ειδικό απεσταλμένο κ. Μάθιου Νίμιτς. Αυτήν τη θέση διατυπώνουμε και απευθείας στους γείτονές μας, γιατί έχουν μεσολαβήσει πολλές σε αριθμό επαφές σε επίπεδο πρωθυπουργών παλαιότερα και σε επίπεδο υπουργών Εξωτερικών. [...]²⁸

²⁴ Γκλιγκόροφ, 2001: 330-331.

²⁵ <https://www.documentonews.gr/article/otan-h-nd-paredide-to-onoma-makedonia-amaxhti/>

²⁶ Πρωθυπουργός είναι ο Αντώνης Σαμαράς και η θητεία τους ξεκινά από το 2012 και τελειώνει το 2015.

²⁷ Τα υπόλοιπα κόμματα δεν αλλάζουν κάτι στη στάση τους αν και το ζήτημα δεν εγείρεται με τέτοια ένταση.

²⁸ <https://www.documentonews.gr/article/otan-h-nd-paredide-to-onoma-makedonia-amaxhti/>

Το κόμμα της Πολιτικής Άνοιξης φαίνεται πως κράτησε τη «σκληρή γραμμή». Πρότεινε για τη λύση του ζητήματος στον τότε πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου να προκηρύξει δημοψήφισμα για την ονομασία, να εντείνει το εμπάργκο, να χρησιμοποιήσει το βέτο για ενδεχόμενη διεύρυνση της Ε.Ε., τη διάσπαση του κράτους αυτού σε τρία καντόνια (ένα αλβανικό, ένα βουλγαρικό, ένα σερβικό) και τη διενέργεια δημοψηφίσματος για την έγκριση ή απόρριψη από το λαό της Ενδιάμεσης Συμφωνίας.²⁹

Ο Συνασπισμός, από την πλευρά του, όπως προαναφέρθηκε, συμμετείχε στα συλλαλητήρια. Προώθησε την κοινοτική μεσολάβηση, την αλλαγή του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Μακεδονίας, την παύση της «σκοπιανής προπαγάνδας» και «του αλυτρωτισμού», την παύση χρησιμοποίησης από τους «Άλλους» των ελληνικών συμβόλων και τάχθηκε υπέρ μιας κοινά αποδεκτής ονομασίας.³⁰ Υπερασπίστηκε, τέλος, την Ενδιάμεση Συμφωνία.

Το κόμμα αυτό βρέθηκε εκτός Βουλής στις εκλογές του 1993, εν μέρει και για τη στάση την οποία ακολούθησε στο εν λόγω ζήτημα. Τη Μαρία Δαμανάκη (18/03/1991-19/12/1993) διαδέχθηκε στην αρχηγία του κόμματος ο Νίκος Κωνσταντόπουλος (19/12/1993-12/12/2004), ο οποίος, αν και πιο χαμηλού προφίλ, δεν αμφισβήτησε τη «ρεαλιστική στάση». Η Ενδιάμεση Συμφωνία έδωσε χώρο, ώστε να γίνει κριτική από το κόμμα στους ακραίους εθνικιστές.³¹ Ωστόσο, μεταξύ των δύο προσώπων υπάρχει πολιτική-προσωπική αντιπαράθεση, η οποία αφορά μία σειρά από ζητήματα, όπως: η «ενδοτική στάση της Δαμανάκη για το Μακεδονικό (δύο χρόνια πριν την ανάληψη της ηγεσίας από τον Κωνσταντόπουλο), η διαφωνία του τελευταίου με τη συνεργασία με το ΠΑ.ΣΟ.Κ., η πιθανή συνεργασία του κόμματος με τον Θεόδωρο Πάγκαλο στο δήμο της Αθήνας (η Δαμανάκη ανακοινώνει την υποψηφιότητά της για την ηγεσία του δήμου), και εν γένει η στήριξη της Δαμανάκη από το κόμμα για την εκλογή της, η κλιμάκωση της αντιπαράθεσης το 2000 με την αποχώρηση της εκσυγχρονιστικής πτέρυγας.³²

---

²⁹ Θώδας, 2014: 25.

³⁰ Κύρκος, 1994.: 50 Βλ. υποσημειώσεις.

³¹ Kar, 2008.

³² <https://www.tanea.gr/2000/12/02/greece/toys-xwrizei-mia-tafros/>

Στο κόμμα, όμως, ξεκινάει η «αριστερή στροφή»³³ μέσα σε ένα γενικότερο κλίμα ριζοσπαστικοποίησης και σύνδεσης με τα κινήματα και οργανώσεις της αριστεράς. Έτσι, το 2004 εκλέγεται ο Αλαβάνος (12/12/2004-10/02/2008) ως αρχηγός του κόμματος, σηματοδοτώντας αυτή τη «στροφή». Χαρακτηριστική είναι η απόφαση του 5^{ου} συνεδρίου της Νεολαίας (2007), η οποία τάσσεται υπέρ του αυτοπροσδιορισμού.³⁴ Παρ' όλα αυτά, δόθηκε στήριξη στην κυβέρνηση Καραμανλή για το βέτο του 2008.³⁵

Το Κ.Κ.Ε. πέραν της μη συμμετοχής του στα μακεδονικά συλλαλητήρια θεώρησε, αρχικά, πως η ανεξαρτητοποίηση της Δημοκρατίας της Μακεδονίας από τη Γιουγκοσλαβία «αυξάνει τους κινδύνους για μεταφορά του πολέμου στο Νότο και της αποσταθεροποίησης στα Βαλκάνια.»³⁶ Επεσήμανε πως θα πρέπει να βρεθεί η λύση του σύνθετου ονόματος στη βάση του γεωγραφικού προσδιορισμού.³⁷ Η Μακεδονία έχει δηλαδή γεωγραφική και όχι ιστορική έννοια. Αυτή η γεωγραφική διάσταση προκύπτει από τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου (1913). Επεσήμανε, επίσης, ότι θα πρέπει να υπάρχουν διαπραγματεύσεις των δύο χωρών χωρίς τη διαμεσολάβηση τρίτων χωρών. Επιπλέον, ζήτησε εγγυήσεις, οι οποίες αφορούν το σύνταγμα της Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Η Ενδιάμεση Συμφωνία για το Κ.Κ.Ε. ήταν καλή αν και ελλιπής. Επίσης, για το Κ.Κ.Ε. δεν συνέτρεχαν οι όροι αναγνώρισης της Μακεδονικής μειονότητας λόγω της διγλωσσίας και έλλειψης ομοειδούς εθνικής συνείδησης των εν Ελλάδι σλαβόφωνων. Τέλος, επεσήμανε τα ιμπεριαλιστικά σχέδια του Ν.Α.Τ.Ο. και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία θα επιφέρουν ανασφάλεια στην περιοχή και κινδύνους για αυτή τη χώρα. Στα σχέδια αυτά περιλαμβάνεται και ο έλεγχος της ενέργειας. Επιπλέον, σε ό,τι αφορά το βέτο του ελληνικού κράτους στο Βουκουρέστι το 2008, το Κ.Κ.Ε. συναίνεσε σε αυτό. Χαρακτηριστική είναι η ανακοίνωση του γραφείου τύπου του πριν τη Σύνοδο: «[...] Ο ελληνικός λαός δεν πρέπει να αποπροσανατολιστεί. Πρέπει με την πάλη του να βάλει βέτο σε Ν.Α.Τ.Ο., Η.Π.Α. και Ε.Ε.»³⁸

³³ https://www.efsyn.gr/themata/thema-tis-efsyn/228396_apo-tis-hamiles-eklogikes-ptiseis-stin-exoysia-kai-stin-epomeni-mera

³⁴ <https://www.protothema.gr/politics/article/565640/otan-o-misos-suriza-elege-ta-skopia-makedonia/>

³⁵ Kar, 2008.

³⁶ <https://www.rizospastis.gr/page.do?publDate=14/11/2004&id=5021&pageNo=9>; 9.

³⁷ <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=6126528&textCriteriaClause=%2B%28%CE%9C%CE%91%CE%9A%CE%95%CE%94%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%91+%29>

³⁸ Redtopia, 2018.

Τέλος, μετά το 2013 και έπειτα, οι θέσεις των κομμάτων για το εν λόγω ζήτημα διαφαίνονται από το παράζ επισκέψεων και των επαφών των δύο χωρών υπό τον Γενικό Γραμματέα του Ο.Η.Ε. Μάθιου Νίμιτς.³⁹ Η ελληνική πλευρά (τη διαχείριση έχουν η Ν.Δ. και το ΠΑ.ΣΟ.Κ.) είναι πιστή στη σύνθετη ονομασία με γεωγραφικό προσδιορισμό ο οποίος θα ισχύει *erga omnes*⁴⁰. Ωστόσο, οι διαπραγματεύσεις δεν οδηγούν σε συμβιβασμό. Ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. αντιθέτως συμφωνεί με αυτήν τη γραμμή, τονίζοντας ότι υπάρχουν «εθνικιστικές και αλυτρωτικές προσεγγίσεις ηγετικών κύκλων των γειτόνων μας, οι οποίες δημιουργούν τεχνητά προσκόμματα σε μια λύση που σέβεται τις αποφάσεις του Ο.Η.Ε. και το διεθνές δίκαιο.»⁴¹ Το Κ.Κ.Ε. επισημαίνει πως οι επαφές αυτές γίνονται για τα ιμπεριαλιστικά σχέδια της Ε.Ε. και του Ν.Α.Τ.Ο.⁴² χωρίς, ωστόσο, να φαίνεται ότι κάνει κριτική στη λύση του σύνθετου γεωγραφικού προσδιορισμού *erga omnes*, την οποία άλλωστε προτάσσει και το 2011.⁴³

Επομένως, αυτό το οποίο μπορεί να διαπιστωθεί είναι ότι η εξέλιξη της στάσης των κομμάτων είναι δυναμική και διέπεται από συνέχειες και ασυνέχειες, από εσωτερικές αντιφάσεις και ταλαντεύσεις. Στην αρχή παιδοθετείται μια πιο «σκληρή γραμμή» αλλά αργότερα τα κόμματα γίνονται υπέρμαχα της «ρεαλιστικής», πλην εθνικιστικής γραμμής. Υπάρχει ως ένα βαθμό συναίνεση και κοινή στάση και συγκροτείται με αυτόν τον τρόπο η «εθνική γραμμή». Στο εσωτερικό τους έχουν διαφωνίες, οι οποίες είτε είναι σε πιο προοδευτική, αντιεθνικιστική, μαρξιστική κατεύθυνση, χωρίς εν τέλει να σταθεροποιούνται ως επίσημη θέση του κόμματος (αυτοπροσδιορισμός-ΣΥΝ.), είτε είναι σε πιο ακραία εθνικιστική (Σαμαράς-«Ούτε Μακεδονία ούτε παράγωγα») με αποτέλεσμα τις διασπάσεις (ΠΟΛ.ΑΝ.). Άλλα κόμματα ταλαντεύονται και αλλάζουν κατεύθυνση ως ένα βαθμό (ΣΥΝ.-Κωνσταντόπουλος-Αλαβάνος, ΠΑ.ΣΟ.Κ.-Σημίτης, Ν.Δ.- Μητσοτάκης χωρίς τον Σαμαρά) και άλλα ταλαντεύονται (η περίπτωση του βέτο στο Βουκουρέστι), αλλά κρατούν σχετικά σταθερή στάση (Κ.Κ.Ε). Συγκρίνοντας τα δύο κόμματα της αριστεράς μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα πως το Κ.Κ.Ε. ενώ ξεκίνησε πιο προοδευτικά, ταλαντεύτηκε σε πιο συντηρητικό πλαίσιο αλλά επανήλθε

³⁹ <https://www.kathimerini.gr/politics/26852/synantiseis-nimits-me-ekprosopoyis-elladas-pgdm-lt-br-gt/>

⁴⁰ <https://www.kathimerini.gr/politics/502206/skliryysi-athinas-gia-skopia/>

⁴¹ <https://www.kathimerini.gr/politics/24275/doyroy-technita-proskommata-apo-ethnikistikes-kai-alytrotikes-proseggiseis-igetikon-kyklon-tis-pgdm/>

⁴²

[https://www.rizospastis.gr/story.do?id=7233828&textCriteriaClause=%2B%CE%A3%CE%9A%CE%9F%CE%A0%CE%99%CE%91,](https://www.rizospastis.gr/story.do?id=7233828&textCriteriaClause=%2B%CE%A3%CE%9A%CE%9F%CE%A0%CE%99%CE%91)

⁴³

<https://www.rizospastis.gr/story.do?id=6126528&textCriteriaClause=%2B%28%CE%9C%CE%91%CE%9A%CE%95%CE%94%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%91+%29>

στις αρχικές του θέσεις, ενώ ο Συνασπισμός ξεκίνησε πιο συντηρητικά και κατέληξε πιο προοδευτικά, αν και διατήρησε ως ένα βαθμό μια εθνικιστική οπτική-στάση. Την πιο σταθερή στάση απ' όλα τα κόμματα έχει η ΠΟΛ.ΑΝ., η οποία έχει και την πιο ακραία εθνικιστική γραμμή.

1.3 Το χρονικό της διαπραγμάτευσης της Συμφωνίας των Πρεσπών

Σε αυτό το υποκεφάλαιο θα εκτεθούν τα γεγονότα τα οποία επέτρεψαν την επίτευξη της Συμφωνίας των Πρεσπών μεταξύ των δύο κρατών και εν τέλει αποτέλεσαν το καθοριστικό βήμα για τη διευθέτηση, παρά τις όποιες εκκρεμότητες⁴⁴ του θέματος.

Οι διαπραγματεύσεις ξεκινούν επίσημα στις 17 Ιανουαρίου 2018 στην Ουάσινγκτον. Εκεί συμμετέχουν ο Αδαμάντιος Βασιλάκης (Ελλάδα), ο Μάθιου Νίμιτις (Ο.Η.Ε.) και ο Βάσκο Ναουμόφσκι (Δημοκρατία της Μακεδονίας). Προτάθηκαν από τον δεύτερο ονόματα τα οποία είχαν τεθεί και στο παρελθόν (Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, Δημοκρατία της Άνω Μακεδονίας, Δημοκρατία της Μακεδονίας του Βαρδάρη, Δημοκρατία της Μακεδονίας [Σκόπια]), ενώ τονίστηκε πως η ονομασία είναι ρεαλιστικό να έχει τη λέξη «Μακεδονία». Ο τελευταίος επεσήμανε πως δεν είναι αισιόδοξος και πως η λύση είναι «μακριά από το να είναι αξιοπρεπής».⁴⁵

Στις 24 Ιανουαρίου συναντήθηκαν οι δύο πρωθυπουργοί (Αλέξης Τσίπρας και Ζόραν Ζάεφ) στο Νταβός της Ελβετίας στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ. Σε αυτήν τη συνάντηση, ο πρώτος προέκρινε τη λύση της σύνθετης ονομασίας *erga omnes*, την αποφυγή του αλτρωτισμού, την πρόθεση κύρωσης της διασύνδεσης της χώρας αυτής στη δεύτερη φάση των διαπραγματεύσεων με την Ε.Ε., την επίλυση και άλλων ανοιχτών ζητημάτων, τα οποία θα βοηθήσουν την ένταξη της στο Ν.Α.Τ.Ο. και την Ε.Ε. Ο Ζ. Ζάεφ, τώρα, συμφώνησε με το τελευταίο και ανακοίνωσε σε ένδειξη καλής πίστης και απουσίας αλτρωτισμού την αλλαγή του ονόματος του αεροδρομίου και της εθνικής οδού με το όνομα: «Μέγας Αλέξανδρος»⁴⁶ με το πρώτο να μετονομάζεται σε «Διεθνές Αεροδρόμιο» και τη δεύτερη σε «Λεωφόρος της Φιλίας».

⁴⁴ Μένουν να κυρωθούν από την ελληνική βουλή άλλα τρία μνημόνια συνεργασίας μέχρι αυτή τη στιγμή. Βλ. <https://www.naftemporiki.gr/story/1685246/bouli-katrougkalos-giati-kathusterei-i-kurosi-ton-mnimonion-sunergasias-me-ti-b-makedonia>

⁴⁵ <https://www.kathimerini.gr/politics/943831/narkes-pgdm-stis-synomilies-me-m-nimits/>

⁴⁶ News247, 2018.

Στις 12 Μαΐου 2018 συναντήθηκαν στο Σούνιο στο πλαίσιο της δεύτερης Υπουργικής Συνάντησης «Visegrad-4 plus Balkan-4 plus» οι υπουργοί εξωτερικών Νίκος Κοτζιάς και Νικολά Ντιμιτρόφ. Σε αυτήν οι διαπραγματεύσεις μπαίνουν στην τελική ευθεία. Η ελληνική πλευρά επεσήμανε τα ζητήματα αλυτρωτισμού και διεκδίκησε το όνομα να είναι *erga omnes*. Αυτή η συνάντηση προετοίμασε την επόμενη.

Στις 24 Μαΐου στη Σόφια της Βουλγαρίας στο πλαίσιο της Συνόδου Κορυφής της Ε.Ε. προτάθηκε από τη Δημοκρατία της Μακεδονίας το όνομα «Μακεδονία του Ίλιντεν». Διευκρινίστηκε πως το όνομα αυτό δε συμβολίζει κανενός είδους αλυτρωτισμό και θα είναι *erga omnes*. Η ελληνική πλευρά, ενώ αρχικά το σκεφτόταν λόγω του *erga omnes*, δεν αποδέχθηκε την πρόταση λόγω της άρνησης και άλλων πολιτικοθεσμικών παραγόντων και της συμβολικής, ιστορικής και αλυτρωτικής σημασίας⁴⁷ αλλά και λόγω της διεκδίκησης της επανάστασης του Ίλιντεν από τη Βουλγαρία.⁴⁸

Στις 11 Ιουνίου «έκλεισε» η συμφωνία μεταξύ των δύο πλευρών με τον Ζ. Ζάεφ να επικοινωνεί τηλεφωνικά με τον Α. Τσίπρα, για να του ανακοινώσει τη θετική απόφασή του. Είχε συμφωνηθεί διορία 72 ωρών για τελική θετική ή αρνητική έκβαση των διαπραγματεύσεων. Στις 12 Ιουνίου μέσω διαγγεμάτων και οι δύο πρωθυπουργοί ανακοίνωσαν πως ήρθαν σε συμφωνία. Κάποια ζητήματα παρέμεναν ανοιχτά μέχρι και την τελευταία στιγμή, όπως το *erga omnes*.

Τελικά, το όνομα «έκλεισε» στο «Republika (Δημοκρατία) Severna (Βόρειας) Macedonija (Μακεδονίας)» ή εναλλακτικά στο «Severna (Βόρεια) Macedonija (Μακεδονία)» με χρήση *erga omnes*. Η τελική επιλογή μεταξύ του «Άνω», «Νέα» και «Βόρεια» έγινε από τον Ζ. Ζάεφ. Η πρώτη λύση, η οποία ήταν επιθυμία της ελληνικής πλευράς, απορρίφθηκε εξαιτίας της άρνησης της Βουλγαρίας.⁴⁹

Στις 17 Ιουνίου 2018, στο χωριό Ψαράδες στην Μεγάλη Πρέσπα υπογράφηκε η τελική συμφωνία μεταξύ των υπουργών εξωτερικών και των πρωθυπουργών των δύο χωρών. Τη διαπραγμάτευση ακολούθησε η επικύρωση από τα δύο κράτη. Η Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας κύρωσε τη συμφωνία στις 20 Ιουνίου και στις 5 Ιουλίου με 69 ψήφους από το εθνικό κοινοβούλιο. Στις 11 Ιουλίου, ύστερα από πρόσκληση του Ν.Α.Τ.Ο., ξεκίνησαν οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις σε αυτό. Στις 30 Ιουλίου έγινε

---

⁴⁷ Lifo, 2018.

⁴⁸ Κοτζιάς, Κοτρώτσος, 2019: 284.

⁴⁹ Newmoney, 2018.

μη δεσμευτικό δημοψήφισμα, το οποίο αν και ανεπιτυχές (37% συμμετοχή) υπερψήφισε τη συμφωνία σε ποσοστό 97%. Στις 25 Ιανουαρίου κυρώθηκε και από το ελληνικό κοινοβούλιο. Τα υπέρ ήταν 153, τα κατά 146 και υπήρχε και ένα παρόν.⁵⁰ Τέλος, εκδόθηκε και κυρωτικός νόμος υπ' αριθμόν 4588/2019.⁵¹

---

⁵⁰ Vouliwatch 2019.

⁵¹ Lawspot, 2019.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΕΣΠΩΝ

Αφού έγινε μια ιστορική ανασκόπηση από τη δεκαετία του 1990 έως το 2018, όσον αφορά τη στάση των πολιτικών κομμάτων και διαπιστώθηκε η ταλάντευσή τους με την πάροδο του χρόνου, σε αυτό το σημείο θα εξεταστεί η πολιτική βάση της Συμφωνίας των Πρεσπών. Θα διερευνηθεί, δηλαδή, κατά πόσο το περιεχόμενό της είναι εθνικιστικό ή αντιεθνικιστικό. Επιπλέον, θα αναδειχθεί η σημαντικότητα της ιστορικής συγκυρίας, του ιδεολογικού υποβάθρου και της στάσης των κομμάτων αλλά και του περιεχομένου της ίδιας της Συμφωνίας.

Κεντρική εδώ είναι η διαφοροποίηση ως ένα σημαντικό βαθμό του ΣΥ.ΡΙΖΑ. από τα άλλα κόμματα ως του μόνου κόμματος χωρίς διαφωνίες, το οποίο στήριξε τη Συμφωνία και με αυτήν την έννοια την υπεράσπιση των δημοκρατικών ιδεών και των διαφωτιστικών ιδεωδών (σεβασμός εν μέρει του δικαιώματος αυτοπροσδιορισμού με συμπερίληψη του ονόματος Μακεδονία, ειρηνικός και όχι ισοπεδωτικός τρόπος επίλυσης της διαφοράς με τη Δημοκρατία της Μακεδονίας). Από τη άλλη, συγκροτήθηκε ένα μπλοκ εθνικιστικό, το οποίο με τις διαφορές του υπερασπίστηκε το «όχι στην Συμφωνία» με παράλληλη κυριαρχία στο λόγο ξαναχρησιμοποιημένων από την προηγούμενη φάση του μακεδονικού ιδεολογικών σχημάτων (σκοπιανολογία, ελληνική αποκλειστικότητα της Μακεδονίας λόγω καταγωγής, ρατσισμού - «γυφτοσκοπιανού»).

2.1 Τα αντιεθνικιστικά στοιχεία

Η εν λόγω συμφωνία μεταξύ των κρατικών σχηματισμών Ελλάδας και Δημοκρατίας της Μακεδονίας έχει έντονα το στοιχείο της προοδευτικότητας και της αντιεθνικιστικής προσέγγισης όσον αφορά τη διευθέτηση των διαφορών των παραπάνω υποκειμένων. Αυτό συμβαίνει για μια σειρά από λόγους, οι οποίοι απορρέουν από το ιστορικό πλαίσιο που προηγήθηκε αλλά επεκτείνονται και πέραν αυτού.

Αρχικά, πρόκειται για ένα Ζήτημα το οποίο προκύπτει στα τέλη του 19ου αιώνα με την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και πέρασε από διάφορες φάσεις, όπως προαναφέρθηκε. Το θέμα αυτό εν τέλει διευθετείται το 2018 με τη διαχείριση του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. και την υπογραφή της Συμφωνίας, δηλαδή μετά από πάρα πολλά χρόνια. Επρόκειτο, με άλλα λόγια, για ένα «άλυτο ζήτημα» αιώνων, για μια «αιωνόβια ιστορική εκκρεμότητα». Η διευθέτηση αυτών των ζητημάτων περιέχει και ένα ιστορικό καινοφανές, ότι, δηλαδή, οι εθνικές διαφορές τέτοιας έκτασης μεταξύ των δυο εθνικών υποκείμενων λύνονται με τρόπο ειρηνικό, με τη διπλωματία (διάλογος, διαπραγματεύσεις, συμβιβασμοί) εν προκειμένω, και όχι με πόλεμο, αλλά και με οφέλη ως ένα βαθμό για τις δύο πλευρές⁵². Αυτό είναι ένα στοιχείο το οποίο εκφεύγει των ιστορικών αυτονοήτων.

Επιπλέον, σε σχέση με το ονοματολογικό, υφίστανται ιστορικά επιχειρήματα περί αλυτρωτισμού, στα οποία η Συμφωνία αποτελεί το πλαίσιο εκείνο απάντησής τους. Σύμφωνα με την εθνικιστική αφήγηση, ο Τίτο το 1940 ονόμασε τη δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας «Μακεδονία», έχοντας βλέψεις προσάρτησης του ελληνικού κομματιού. Άρα, η Συμφωνία αποτελεί εκείνο το πεδίο το οποίο δίνει το έναυσμα για τις διεκδικήσεις αυτές πέρα από την ούτως ή άλλως αλυτρωτική διάθεση των «Σκοπιανών». Ωστόσο, η συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας⁵³ των Μακεδόνων στο πέρασμα των χρόνων «δεν είναι κάτι που εφευρέθηκε από την Κομμουνιστική Διεθνή και τον Τίτο» αλλά χρονολογείται «ήδη από το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα, όταν η τύχη των σλαβόφωνων χριστιανών της οθωμανικής Μακεδονίας διαχωρίστηκε

---

⁵² Για παράδειγμα, αναγνωρίζεται, μεταξύ άλλων, έστω και το όνομα «Μακεδονία» στο άλλο κράτος.

⁵³ Η εθνική ταυτότητα των Μακεδόνων πέρασε από μεταλλάξεις, διαδικασίες και δεν έγινε άπαξ διαπαντός. Για παράδειγμα αυτό ισχύει για τον εθνοτικό μακεδονισμό. Όπως επισημαίνει ο Κωστόπουλος:

Αν το επαναστατικό κίνημα των κομιτατζήδων και η βαλκανική Αριστερά προωθούσαν στο γύρισμα του αιώνα τη συγκρότηση ενός μακεδονικού «έθνους πολιτών» (όπως το γαλλικό, το αμερικανικό και κυρίως το ελβετικό), μια παράλληλη ανάγνωση της ίδιας εθνοποιητικής διαδικασίας, ρωσικής κυρίως έμπνευσης, πρόβαλλε ήδη από τη δεκαετία του 1880 τον διακριτό εθνικό χαρακτήρα των σλαβόφωνων Μακεδόνων (Μακεντόντσι).

Μετά δε την αποτυχία της εξέγερσης του Ίλιντεν και τον βαρύ φόρο αίματος των σλαβόφωνων κοινοτήτων κατά τον Μακεδονικό Αγώνα, ο «πολιτικός» μακεδονισμός των κομιτατζήδων παραχώρησε σταδιακά τη θέση του σ' έναν ανακλαστικό, «εθνοτικό» μακεδονισμό του πληθυσμού που βίωσε τραυματικά αυτή την εμφύλια διαμάχη: «μῆτε Μπουλγκάρ, μῆτε Γκρτζ, μῆτε Σρρπ, μοναχά Μακεντόν ορτοντόζ», ήταν το 1918 ο αυτοπροσδιορισμός των σλαβόγλωσσων χωρικών που κατέγραψε ο Μυριβήλης στη «Ζωή εν Τάφω».

στην πράξη από εκείνη των Βουλγάρων ομολόγων τους». Οι ιστορικογεωπολιτικές συνθήκες είναι διαφορετικές». ⁵⁴

Άλλωστε, όταν ανακινήθηκε το θέμα τη δεκαετία του 1990, η στάση πολιτικών και κομμάτων δεν ήταν σε προωθητική-αντιεθνικιστική κατεύθυνση. Είτε η αδιάλλακτη στάση πολιτικών όπως ο Αντώνης Σαμαράς ή ο Στέλιος Παπαθεμελής είτε η ταλάντευση και συμμόρφωση των κομμάτων, τα οποία λειτουργούσαν υπό τον φόβο του «πολιτικού κόστους», ώθησαν την πλάστιγγα προς την τροφοδότηση του ελληνικού εθνικισμού, υποστηρίζοντας τη θέση («κανένα παράγωγο του όρου Μακεδονία») και παρέπεμψαν το ζήτημα σε ένα απώτερο μέλλον. Επιπλέον, και τα ιδιωτικά κανάλια έπαιξαν το ρόλο τους με τον αναπαραστασιακό πόλεμο αλλά και η εκκλησία συμμετέχοντας στις διαδηλώσεις. Η κινητοποίηση, τέλος, των «από τα κάτω» έπαιξε το δικό της ρόλο στην υποδαύλιση αυτής της κατεύθυνσης. ⁵⁵

Στη Δημοκρατία της Μακεδονίας δόθηκε από την ελληνική εθνικιστική προπαγάνδα το όνομα «Σκόπια». Με άλλα λόγια, το όνομα της πρωτεύουσας του εν λόγω κράτους δόθηκε ως όνομα του κράτους με τα ιδιωτικά κανάλια να το αποκαλούν πάλι με το ίδιο όνομα. ⁵⁶ Αυτήν τη φορά το «Βόρεια Μακεδονία» εμπεριέχει τον όρο «Μακεδονία» σε αντίθεση με αυτήν την προπαγάνδα.

Επομένως, το σύμπλεγμα ιδιωτικά κανάλια, εκκλησία, πολιτικά πρόσωπα και κοινωνικά κινήματα κατόρθωσαν με επίκεντρο τα «εθνικά θέματα» να παίξουν ένα σημαντικό ρόλο στην εκ νέου νοηματοδότηση του ιδεολογικού με όρους εθνικούς-εθνικιστικούς και ηγεμονικούς.

Ακόμα, η Συμφωνία των Πρεσπών θα πρέπει να ειπωθεί στο πλαίσιο της ιστορικής πολιτικής συγκυρίας και ειδικότερα σε σχέση με τη στάση την οποία αποφάσισαν να κρατήσουν και τα υπόλοιπα κόμματα της τότε αντιπολίτευσης. Αρχικά, σε ό,τι αφορά τη Νέα Δημοκρατία αξίζει να σημειωθεί πως βρίσκεται στη θέση της αξιωματικής αντιπολίτευσης εκείνη την περίοδο. Η τελευταία αποφασίζει να κρατήσει στάση απορριπτική. Πιο συγκεκριμένα, θεώρησε πως η συγκεκριμένη Συμφωνία συνιστά «εθνική μειοδοσία», αφού αναγνωρίζει μακεδονική γλώσσα και εθνότητα. Επεσήμανε επίσης πως η τωρινή κυβέρνηση είναι «κυβέρνηση απατεώνων», η οποία έχει

⁵⁴ https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/136939_tskopima-skopia

⁵⁵ <https://www.epohi.gr/article/20354/h-onomasia-voreia-makedonia-ws-fasistometro>,

⁵⁶ https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/136939_tskopima-skopia

ανταλλάξει με το διεθνή παράγοντα (Η.Π.Α. και κυρίως Ε.Ε.) το «Σκοπιανό» με τη μη περικοπή των συντάξεων.⁵⁷ Παρ' όλα αυτά, διεμήνυσε πως, αν υπογραφεί, δεν μπορεί παρά να την εφαρμόσει, αν και δεν συμφωνεί. Μάλιστα, στήριξε και τα συλλαλητήρια, τα οποία έλαβαν χώρα ενάντια στην εν λόγω Συμφωνία. Κατέθεσε στο πλαίσιο αυτό και πρόταση δυσπιστίας προς την τότε διαχείριση στις 12 Ιουνίου του 2018.

Η Νέα Δημοκρατία κράτησε αυτήν τη στάση για μια σειρά από λόγους. Ο πρώτος, έχει να κάνει με τη μείωση της Συμφωνίας των Πρεσπών ως διπλωματικής επιτυχίας. Ο δεύτερος, αφορά την προσέλευση ψηφοφόρων από το συντηρητικό εθνικιστικό ακροατήριο (ΑΝ.ΕΛ., Χρυσή Αυγή), οι οποίοι αντιστέκονται σε κάθε προσπάθεια επίλυσης και συνήθως εκφράζονται και με όρους εθνικού κινηματικού ακτιβισμού. Ο τρίτος, αφορά την ενίσχυση της προβολής της συνδιαχείρισης ΣΥ.ΡΙΖ.Α.-ΑΝ.ΕΛ. ως διαιρεμένης πάνω στο θέμα. Ο τέταρτος και πιο σημαντικός, ίσως, έχει να κάνει με τη συνέχεια της εθνικιστικής κατεύθυνσης της Ν.Δ., όπως συνέβη με τον Αντώνη Σαμαρά και άρα τη διασφάλιση των ενδοκομματικών ισορροπιών.⁵⁸

Το ΚΙΝ.ΑΛ. διαφώνησε και καταψήφισε τη Συμφωνία. Θεώρησε πως προάγει τον αλυτρωτισμό της άλλης πλευράς, δε σέβεται την Ενδιάμεση Συμφωνία του 1995, αποκλίνει από την εθνική γραμμή, γίνεται για μικροκομματικά οφέλη, δημιουργεί ζητήματα όπως η μακεδονική γλώσσα και ιθαγένεια, διχάζει τον ελληνικό λαό και δεν προέκυψε κατόπιν συνεννόησης μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων.⁵⁹ Εντός του διαφοροποιήθηκαν ο Γιώργος Παπανδρέου και η ΔΗΜ.ΑΡ. Το ΚΙΝ.ΑΛ. επέλεξε να διαφοροποιηθεί ακόμα από τη γραμμή της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας, η οποία έβλεπε θετικά την επίλυση του ζητήματος. Οι λόγοι ενδεχομένως μπορούν να ανευρεθούν στην επιλογή «σκληρής» αντιπολιτευτικής τακτικής στον ΣΥ.ΡΙΖ.Α.

Το Ποτάμι κράτησε θετική στάση απέναντι στη συμφωνία. Παρ' ότι ορισμένα στελέχη του (Γρηγόρης Ψαριανός, Γιώργος Αμυράς)⁶⁰ ακολούθησαν κι εκείνα τη στάση «σκληρής» αντιπολίτευσης στον ΣΥ.ΡΙΖ.Α.

Από την πλευρά του, ο Πάνος Καμμένος καταψήφισε τη Συμφωνία, μένοντας «συνεπής» στις προεκλογικές του δεσμεύσεις και στις ιδεολογικές του τοποθετήσεις.

---

⁵⁷ https://www.efsyn.gr/politiki/boyli/175354_antallaxate-tis-syntaxeis-me-ti-symfonia-ton-prespon

⁵⁸ https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/178443_oi-ekloges-makedoniko-i-aristera

⁵⁹ (Enikos, 2019): (Tempo24, 2018).

⁶⁰ Ο πρώτος ψήφισε «παράν» κατά την ψηφοφορία κύρωσης της Συμφωνίας στη Βουλή και ο δεύτερος καταψήφισε. Βλ. <https://www.kathimerini.gr/politics/1006678/yperpsifistike-me-153-nai-i-symfonia-ton-prespon/>

Έτσι, το ιδεολογικό επίπεδο στάθηκε η αιτία διακοπής αυτής της διακομματικής συνεργασίας σε επίπεδο διαχείρισης.⁶¹ Εκεί αναγνώστηκαν τα όρια μεταξύ των δύο εταίρων, αφού σε επίπεδο μακροπρόθεσμης στρατηγικής και ορισμένων ιδεολογικών ζητημάτων (κοινωνικά δικαιώματα, παραδείγματος χάριν) δε συμπλέουν, παρά τη συμφωνία τους στη βάση του οικονομικού και του αντιμνημονίου.

Η Χρυσή Αυγή καταψήφισε τη Συμφωνία θεωρώντας την εθνοπροδοτική. Η εκχώρηση του ονόματος σημαίνει αυτόματα και εκχώρηση ιθαγένειας και γλώσσας και άρα έγερση ζητημάτων αλυτρωτισμού. Όσον αφορά και τη στάση της Ν.Δ., χαρακτηρίστηκε εθνοπροδοτική, ήδη από παλιότερα, πάνω στο εν λόγω ζήτημα και άρα τώρα υποκριτικά καταψηφίζει.⁶²

Η Ένωση Κεντρώων θεώρησε με τη σειρά της εθνοπροδοτική αυτή τη συμφωνία και κατά τη γνώμη της η κυβέρνηση δεν απολαμβάνει της κοινωνικής συναίνεσης-νομιμοποίησης. Ανέδειξε τον αλυτρωτισμό των Σκοπιανών και υποστήριξε ότι πρέπει να αλλάξουν όνομα. Ως αντάλλαγμα η Ελλάδα θα τους βοηθήσει σε ορισμένους τομείς. Με βάση αυτό το σκεπτικό καταψήφισε.⁶³

Το Κ.Κ.Ε. καταψηφίζει παρ' ότι είχε πάρει παλιότερα θέση υπέρ της λύσης και της σύνθετης ονομασίας, όπως αναδείχθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, στη βάση των λόγων οι οποίοι αναφέρονται και αναλύονται πιο κάτω.

Επομένως, ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. φαίνεται σε επίπεδο πολιτικό-κομματικό να βρίσκεται απομονωμένος από τα υπόλοιπα κόμματα, με τις όποιες εξαιρέσεις παρουσιάστηκαν. Εμφανίστηκε ως η μόνη δύναμη η οποία συγκροτημένα υποστήριξε τη λύση και εξέφερε ένα πιο δημοκρατικό λόγο, ο οποίος απορρέει από τη Συμφωνία ως τέτοια. Οι άλλοι κομματικοί σχηματισμοί παραμέρισαν τις όποιες διαφορές και ενώθηκαν εναντίον του κοινού εχθρού. Επιπλέον, εκφράστηκε και η ταξική αλληλεγγύη μεταξύ αυτών των πολιτικών και ιδεολογικών δυνάμεων. Ένας τόπος συνάρθρωσης της ήταν τα μακεδονικά συλλαλητήρια.⁶⁴

---

⁶¹ Βλ. παρακάτω υποσημείωση 71.

⁶² *Η.Κασιδιάρης (Εισηγητής ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ) (Κύρωση Συμφωνίας Πρεσπών) (23/01/2019) (Hellenic Parliament TV, 2019).*

⁶³ <https://www.tanea.gr/2018/12/31/politics/antipoliteysi/enosi-kentroon-tha-itan-egklima-na-psifistei-i-symfonia-ton-prespon/>

⁶⁴ https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/180308_i-diafonia-ton-prespon

Επιπρόσθετα, σημαντικό ρόλο παίζει το γεγονός ότι η εν λόγω Συμφωνία συνάπτεται σε μια συγκυρία διάχυσης της ακροδεξιάς ιδεολογίας στον ελλαδικό κοινωνικό χώρο. Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου εμφανίστηκε η «θεωρία των δύο άκρων» για τον νεοφιλελευθερισμό. Πάρθηκε, δηλαδή, ιδεολογική απόσταση τόσο από τον ναζισμό όσο και από τον «υπαρκτό σοσιαλισμό». Τη μνημονιακή αυτή περίοδο η «θεωρία» αυτή έπαιξε το ρόλο της ταυτίζοντας την αριστερά (ΣΥ.ΡΙΖ.Α. κυρίως) με την ακροδεξιά (Χρυσή Αυγή). Ήταν και οι δύο δυνάμεις του εθνικολαϊκισμού.⁶⁵

Ωστόσο, το σχήμα αυτό δεν παίζει σε αυτήν τη συγκυρία τον κυρίαρχο ρόλο. Ο καπιταλισμός προσεγγίζει περισσότερο την ακροδεξιά παρά την αριστερά. Το συντηρητικό κόμμα πάντα είχε δεσμούς με την άρχουσα τάξη, οι οποίοι δεν διαμεσολαβούνταν απαραίτητα από θεσμικές διαδικασίες. Άρα, η ικανοποίηση των αντίστοιχων συμφερόντων βρίσκονταν μέσω και πλάγιων όχι απαραίτητα θεσμικών οδών.⁶⁶

Σε αυτήν τη συγκυρία η Νέα Δημοκρατία «συντηρητικοποιείται» περαιτέρω ή καλύτερα βρίσκει το κοινωνικό έδαφος, για να εκφράσει το συντηρητισμό της και επιτίθεται πολιτικά-ιδεολογικά στα κεκτημένα και στους συμβολισμούς του Πολυτεχνείου⁶⁷ (δημοκρατικοί-κοινωνικοί-ταξικοί αγώνες, δικαιώματα πάσης φύσης). Το Μακεδονικό αποτελεί μια αφορμή για την κατάκτηση της ηγεμονίας με όρους μετεμφυλιακής δεξιάς.⁶⁸

Άρα, υπάρχει πρόβλημα σε ό,τι αφορά τον ιδεολογικό χαρακτηρισμό «εκσυγχρονιστές» ή «ευρωπαϊστές» για τις δυνάμεις όπως Ν.Δ. και ΚΙΝ.ΑΛ., καθώς δεν στηρίζουν μια συμφωνία εντός των ευρωπαϊκών θεσμών και κεκτημένων. Επομένως, το δίπολο εκσυγχρονιστές-ευρωπαϊστές και ευρωσκεπτικιστές-εθνικολαϊκιστές ή αλλιώς κοσμοπολίτες, λογικοί, εκμοντερνιστές από τη μια και παραδοσιακοί, θρήσκοι, πιστοί στο έθνος από την άλλη, έχει προβλήματα.⁶⁹ Αυτό μπορεί να γίνει φανερό αν πάρουμε τις έννοιες χωριστά εξετάζοντας τις σε σχέση με

⁶⁵ https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/182175_i-diahysi-tis-akrodexias-ideologias

⁶⁶ Ο.π.

⁶⁷ Τα κεκτημένα του Πολυτεχνείου θεωρούνται-μεταφράζονται ως (αναγκαστικό) «διάλειμμα» της περιόδου μετά τη Μεταπολίτευση.

⁶⁸ https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/182175_i-diahysi-tis-akrodexias-ideologias

⁶⁹

<https://www.enainstitute.org/publication/%CE%B2%CF%8C%CF%81%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CE%BC%CE%B1%CE%BA%CE%B5%CE%B4%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9/>

τη συγκυρία: Ξεκινώντας από το μοντέρνο μπορεί να υποστηριχθεί πως αν μοντέρνο και σύγχρονο είναι ό,τι αποστασιοποιείται από την παράδοση, δηλαδή τις παραδοσιακές σχέσεις εχθρικές σχέσεις του ελληνικού κράτους με τους Μακεδόνες και τη Δημοκρατία της Μακεδονίας, τότε επιτυγχάνεται ως ένα βαθμό η ειρήνη και άρα οι σχέσεις των δύο κρατών εκμοντερνίζονται και εκσυγχρονίζονται. Επιπλέον, αν ευρωπαϊκό συνεπάγεται ότι μια πολιτική πράξη πρέπει να εναρμονίζεται με τις αξίες, τα κεκτημένα, τα ιδεώδη ή την πολιτική βούληση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τότε κι αυτό επιτυγχάνεται, αφού η τελευταία τάχθηκε με αυτήν τη Συμφωνία. Επίσης, αν λογικός σημαίνει για ένα κράτος να δρα όχι βιαστικά, όχι αδρανώς αλλά και να επιλύει τις διαφορές του -όπου υπάρχουν- μέσω της διπλωματικής οδού λαμβάνοντας υπόψη ως ένα βαθμό την άλλη πλευρά, τότε και αυτό συνέβη στην προκειμένη περίπτωση. Αν ευρωσκεπτικισμός σημαίνει να αντιτίθεται κάποιο κράτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και να θέλει να αποχωρήσει από εκείνη, αυτό δε συνέβη. Ούτε η κατηγορία περί θρησκοληψίας ισχύει, αφού η ίδια η Συμφωνία δεν προβλέπει κάτι όσον αφορά τις σχέσεις και τα συμφέροντα των εκκλησιών. Επίσης, πίστη στο έθνος και τα συμφέροντα του υπάρχει όπως υπάρχει και στα άλλα κόμματα άλλα κάτω από τις αξίες του Διαφωτισμού και της μη αποκλειστικότητας του όρου «Μακεδονία». Επιπλέον, αν με τον όρο εθνικολαϊκισμός εννοείται η μίξη δημαγωγίας και εθνικιστικής ρητορείας, τότε ναι μεν το δεύτερο σκέλος υπάρχει όχι όμως με τον τρόπο που υπάρχει σε άλλες πολιτικές δυνάμεις, οι οποίες στήριζαν τα μακεδονικά συλλαλητήρια, μιλούσαν για εθνική προδοσία και ανταλλαγή του Μακεδονικού με τις συντάξεις ή πίστευαν στην αποκλειστική ελληνικότητα της Μακεδονίας με όρους εθνοφυλετικούς. Το πρώτο σκέλος εντοπίζεται περισσότερο στα άλλα κόμματα. Τέλος, οι αρχές του νεοφιλελευθερισμού φαίνεται να επικαλύπτονται ως ένα βαθμό με τον φασισμό («νεοφιλοφασισμός»)⁷⁰

Αλλά γιατί είδους εθνικισμό μιλάμε; Ο εθνικισμός αυτός δεν είναι τόσο επιθετικός, υπό την έννοια ότι δε χρησιμοποιεί συνεχώς τη (φυσική) βία ως μέσο επιβολής της

---

⁷⁰ https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/182175_i-diahysi-tis-akrodexias-ideologias · Η δόμηση του υποκειμένου του νεοφιλοφασισμού συμβαίνει μέσα από τις υλικές και υλικοποιητικές σχέσεις της ιδεολογίας και πραγματικών-κοινωνικών. Η «συνάντηση» των δύο ιδεολογιών παρά τις διαφορές οι οποίες υπάρχουν (αποφυγή άσκησης άμεσης βίας, ύπαρξη συλλογικότητας ως a priori ανώτερης) πραγματώνεται στη βάση της ταξικής αντιαριστερής (εργαζόμενοι, αντικαπιταλιστικές δυνάμεις) ανταγωνιστικότητας. Για μια ανάλυση βλ. https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/190637_i-syggkrotisi-toy-neofilofasistikoy-ypokeimenoy

κυριαρχίας, όπως, για παράδειγμα, θα συνέβαινε στην περίπτωση της Χρυσής Αυγής. Θα ήταν δυνατόν να νοηθεί ως «καθωσπρέπει εθνικισμός».⁷¹

Αυτός ο εθνικισμός, λοιπόν, αφορά κυρίως το όνομα της Μακεδονίας. Εκφράζεται μέσα από το σύνθημα: «Η Μακεδονία είναι μία και είναι ελληνική». Με άλλα λόγια, αφορά την αποκλειστική καταγωγή της Μακεδονίας. Το ότι, δηλαδή, έχει ελληνικές αποκλειστικά ρίζες και έχει συνέχεια μέσα στο χρόνο αυτό σημαίνει και εθνική-φυλετική ανωτερότητα. Πρόκειται για ρατσισμό στη βάση της ιστορικής συνέχειας-αποκλειστικής καταγωγής.⁷²

Ο εθνικισμός αυτού του τύπου εκφράστηκε το 2018 όχι μόνο από τα κόμματα, την εκκλησία, τα κινήματα αλλά και από πολιτιστικούς συλλόγους. Οι τελευταίοι οργάνωναν τα συλλαλητήρια, έκαναν τις συνελεύσεις τους, εξέδιδαν ψηφίσματα και ανακοινώσεις.

Συμπερασματικά, ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. φαινόταν να αποτελεί εκείνη την πολιτική δύναμη η οποία υπεράσπιζε ως ένα βαθμό τις ιδέες και προτάγματα του διαφωτισμού και του φιλελευθερισμού εντός της πολιτικής πρακτικής. Σχετικά με αυτήν ακριβώς τη θέση της αριστεράς στο ιδεολογικοπολιτικό σκηνικό, ο Δοξιάδης επισημαίνει χαρακτηριστικά:

Γενικότερα, το ιδεολογικό κλίμα που είχε προκύψει κατά τις σχεδόν τρεις τελευταίες δεκαετίες και που επιτρέπει τώρα στη Νέα Δημοκρατία να έχει το θράσος να καταθέσει πρόταση δυσπιστίας με αφορμή μια συμφωνία που –και πάλι- «καλώς εχόντων των πραγμάτων» θα έπρεπε όλα τα κόμματα (πλην Χρυσής Αυγής, εννοείται) να υποστηρίζουν ως αυτονόητη, μας οδηγεί στο εξής –εκ πρώτης όψεως- παράδοξο: η κυβερνώσα Αριστερά να είναι αναγκασμένη να εξαρτά την παραμονή της στην κυβέρνηση από τον αγώνα της να υπερασπιστεί ακριβώς το αυτονόητο -αυτονόητο όχι μόνον από τη σκοπιά της Αριστεράς, αλλά και από εκείνην των στοιχειωδών αρχών του Διαφωτισμού και του πολιτικού φιλελευθερισμού.⁷³

Όμως, η ιδεολογική απομόνωση και η υπεράσπιση του «αυτονόητου» δεν έγινε μόνο από τη δεξιά και την ακροδεξιά αλλά και από την αριστερά. Η τελευταία «ένωσε

⁷¹ https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/175312_o-kathosprepei-ethnikismos

⁷² Σε αυτό το σημείο, θα ήταν δυνατόν να υποστηριχθεί ότι το σύνθημα «Η Μακεδονία είναι μία και είναι ελληνική» θυμίζει το «Αίμα-τιμή-Χρυσή Αυγή» υπό την έννοια ότι και τα δύο συνθήματα έχουν ως υπόβαθρο την έννοια της καταγωγής ως ιστορικής συνέχειας και του εθνοφυλετισμού. Στο πρώτο, είναι ενδεχομένως πιο διακριτό πως το αίμα παίζει συμβολικό ρόλο («συμβολική του αίματος») στη ανάδειξη της συνέχειας της καταγωγής. Στο δεύτερο, ίσως, υπονοείται (Οι νεοέλληνες είναι απόγονοι με το ίδιο συμβολικά αίμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου.). Για τα ιδεολογικοπολιτικά στοιχεία του ναζισμού στη νεωτερικότητα και τη σύνδεση του τελευταίου συνθήματος βλ. Δοξιάδης: 1-4 κυρίως.

⁷³ <https://www.epohi.gr/article/20354/h-onomasia-voreia-makedonia-ws-fasistometro>,

δυνάμεις» με την πρώτη στη βάση του «πολιτιστικού αντιμπεριαλισμού».⁷⁴ Ο τελευταίος κυριάρχησε την περίοδο μετά τη Μεταπολίτευση και τον Ψυχρό Πόλεμο.

Το πρώτο αφορά τη θεώρηση πως οι Η.Π.Α. και οι δυτικοευρωπαϊκές χώρες αποτελούν ακόμα και μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου τις μόνες χώρες του ιμπεριαλισμού.

Το δεύτερο αναφέρεται στον εντοπισμό της προαιώνιας κόντρας μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Δεν πρόκειται ακριβώς για άμεσα θρησκευτική αντιπαράθεση (ορθοδοξία εναντίον καθολικισμού), αν και υφίσταται και αυτό το στοιχείο. Πρόκειται με αυτήν την έννοια για «πολιτιστικό αντιδυτικισμό».

Το τρίτο παραπέμπει στον διαπαρταξιακό χαρακτήρα του αντιμπεριαλισμού. Πρόκειται για το επιχείρημα πως υπάρχει «δυτικός δάκτυλος»⁷⁵ πίσω από τους Σκοπιανούς, ο οποίος έφερε πραγματικά αυτήν τη Συμφωνία.

Εδώ, σημαντικό είναι να σημειωθεί πως τα προηγούμενα χρόνια, εντός της οικονομικής «κρίσης» και με την εφαρμογή των μνημονίων από το 2010 στον ελλαδικό χώρο, εκφράστηκε τόσο σε επίπεδο κοινωνικό όσο και σε επίπεδο πολιτικών δυνάμεων - διέτρεχε δηλαδή τον άξονα δεξιάς-αριστεράς- ένας «αντιμπεριλισμός», ο οποίος έθετε στο στόχαστρο τους ξένους, οι οποίοι αμφισβητούν την εθνική ανεξαρτησία και την ελληνική κυριαρχία. Οι ξένοι αυτοί (στο εξωτερικό) είναι οι τρόικα (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο [Δ.Ν.Τ.], Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα) και οι Γερμανοί⁷⁶ («αντιγερμανισμός»).

Επομένως, και στην περίπτωση του Μακεδονικού (Συμφωνία των Πρεσπών) η αριστερά (ΣΥ.ΡΙΖ.Α.) βρίσκεται απομονωμένη εξαιτίας της ιδεολογίας του μη αντικαπιταλιστικού διαπαρταξιακού πολιτιστικού αντιμπεριαλισμού.

2.2 Τα εθνικιστικά στοιχεία

---

⁷⁴ https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/158636_i-alli-diaستي

⁷⁵ Χαρακτηριστική εδώ είναι για το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας η ρητορική περί ανταλλαγής των μειώσεων των συντάξεων από τους ξένους με το Σκοπιανό, όπως τονίστηκε και στο προηγούμενο υποκεφάλαιο.

⁷⁶ Χαλκιά στο Κυπαρίσσης, 2016: 13.

Αφού, λοιπόν, εντοπίστηκε και αναλύθηκε ο αντιεθνικιστικός χαρακτήρας της Συμφωνίας, σειρά έχει να επισημανθούν κάποιοι λόγοι οι οποίοι αναδεικνύουν και ορισμένες εθνικιστικές πτυχές της.

Εν πρώτοις, μπορεί, όπως τονίστηκε πιο πάνω, να δόθηκε μια λύση με τρόπο ειρηνικό σε αυτό το ιστορικό πρόβλημα με οφέλη και για τις δύο πλευρές, αλλά το θέμα του ονόματος προσδιορίστηκε και από άλλους παράγοντες. Ναι μεν συμπεριλήφθηκε το όνομα «Μακεδονία», αλλά η ιστορικότητα αυτής της Συμφωνίας έγκειται και στο γεγονός ότι το όνομα του άλλου κράτους τέθηκε υπό διαπραγμάτευση με ένα άλλο. Ιστορικά συνήθως τα κράτη δεν διαπραγματεύονται το όνομα τους με άλλα. Με βάση την αρχή της αυτοδιάθεσης-αυτοπροσδιορισμού επιλέγουν τα ίδια το όνομά τους, σύμφωνα με τη δική τους βούληση, όπως, άλλωστε, το πραγματοποίησε και το ελληνικό κράτος. Με βάση, επομένως, αυτήν την αρχή, αλλά και το γεγονός πως στους δύο κρατικούς σχηματισμούς τη διαχείριση την είχαν πιο προοδευτικές δυνάμεις (σοσιαλδημοκρατική στη Δημοκρατία της Μακεδονίας και αριστερή στην Ελλάδα), θα μπορούσαν να αναγνωρίσουν αμοιβαία το όνομα το οποίο επέλεξε η πρώτη πλευρά, δηλαδή το «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Αυτό, όμως, σημαίνει απόκλιση από την «εθνική γραμμή» και σε κάθε περίπτωση συνιστά μια υπόθεση εργασίας.

Σε αυτήν τη διαπραγμάτευση, ακόμα, προστέθηκε και το επίθετο «Βόρεια». Αυτό συνέβη, για να γίνει σαφές πως πέρα από την ελληνική υπάρχει και η μη ελληνική Μακεδονία, αλλά και για να διασφαλίσει πως αυτός ο γεωγραφικός διαχωρισμός αναγνωρίζει τη νότια στην Ελλάδα. Ωστόσο, αυτό από τη μία δίνει μια ορατότητα και αναγνώριση στις Μακεδόνισσες, από την άλλη δεν εξαλείφει το γεγονός πως ακόμα και στη νότια Μακεδονία-Ελλάδα υπάρχουν Μακεδόνισσες όλων των συνειδήσεων οι οποίες, μάλιστα, έχουν συγκροτήσει έναν τρόπο πολιτικής-κομματικής-θρησκευτικής έκφρασης μέσω του κόμματος «Ευρωπαϊκή Ελεύθερη Συμμαχία (Ε.Ε.Σ.)-Ουράνιο Τόξο».⁷⁷

Επιπλέον, μέσα στο ίδιο το κείμενο της Συμφωνίας⁷⁸ αναπαράγεται το αφήγημα του ελληνικού κράτους περί του «αλυτρωτισμού της γειτονικής χώρας» και της Ελλάδας

---

⁷⁷ Florina, 2019.

⁷⁸ https://government.gov.gr/wp-content/uploads/2019/01/prespes_26.6%CE%A735.5_5.pdf : 2.

ως «έθνους υπό απειλή». Ιδιαίτερα αποκαλυπτικό είναι το άρθρο 3 παράγραφος 1 όπου τονίζονται τα εξής:

Τα Μέρη δια της παρούσης επιβεβαιώνουν το υφιστάμενο κοινό τους σύνορο ως διαρκές και απαραβίαστο διεθνές σύνορο. Κανένα από τα μέρη δε θα προβάλει ή υποστηρίξει οποιοσδήποτε διεκδικήσεις για οποιοδήποτε τμήμα της επικράτειας του άλλου Μέρους ή διεκδικήσεις για αλλαγή στο υφιστάμενο κοινό τους σύνορο. Επιπροσθέτως, κανένα από τα Μέρη δε θα υποστηρίξει παρόμοιες διεκδικήσεις που μπορεί να εγερθούν από οποιοδήποτε τρίτο Μέρος.

Καθώς και το άρθρο 7 παράγραφος 4 όπου, επίσης, επισημαίνεται το εξής:

Το Δεύτερο Μέρος (ενν. Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας) σημειώνει ότι η επίσημη γλώσσα του, η Μακεδονική γλώσσα, ανήκει στην ομάδα των Νότιων Σλαβικών γλωσσών. Τα Μέρη σημειώνουν ότι η επίσημη γλώσσα και άλλα χαρακτηριστικά του Δεύτερου Μέρους δεν έχουν σχέση με τον αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό, την ιστορία, την κουλτούρα και την κληρονομιά της βόρειας περιοχής του Πρώτου Μέρους (ενν. Ελλάδα).

Επομένως, εδώ το ελληνικό κράτος φαίνεται να επισφραγίζει τα σύνορα του, καθώς γίνεται λόγος για «απαρβίαστο διεθνές σύνορο». Ο φόβος για «διεκδικήσεις» και για «Μακεδονία του Αιγαίου» φαίνεται να τελειώνει, αφού γίνεται αναφορά επίσημη σε αυτό.

Ακόμα, με την κάλυψη των συνόρων έρχεται και η «κατοχύρωση» του (αρχαίου) ελληνικού πολιτισμού, γλώσσας, κουλτούρας, ιστορίας. Όλα αυτά θα πρέπει να διευκρινιστεί πως ανήκουν στην Ελλάδα. Και η γλώσσα του «Δεύτερου μέρους» διευκρινίζεται πως δεν έχει σχέση με την ελληνική. Άρα, υπονοείται ότι σταματάει με αυτήν τη Συμφωνία το υπαρκτό ως μέχρι πρότινος σχέδιο επεκτατικότητας της «γειτονικής χώρας» άσχετα, και όπως τονίζεται και πιο κάτω, της υλικής της δύναμης ή της επικράτησης στην κοινωνική πλειοψηφία του άλλου κρατικού σχηματισμού επεκτατικών σχεδίων. Η επεκτατικότητα, όμως, αφορά κυρίως το ελληνικό κεφάλαιο.

Με την εν λόγω συμφωνία αναβαθμίζεται ο ρόλος του ελληνικού κεφαλαίου στην περιοχή των Βαλκανίων. Η ελληνική επιχειρηματικότητα είχε ηγεμονικό ρόλο στην περιοχή αυτή σε επίπεδο επενδύσεων από πιο παλιά.⁷⁹ Με τη Συμφωνία ενισχύεται και πιο συγκεκριμένα στη Βόρεια Μακεδονία. Αυτή η πρόθεση, άλλωστε, δηλώνεται ρητά και από τον Αλέξη Τσίπρα: «Η ελληνική επιχειρηματικότητα έχει τη δυνατότητα να παίζει ηγεμονικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη της Βόρειας Μακεδονίας με το

---

⁷⁹<https://www.kathimerini.gr/economy/business/383400/sta-11-88-dis-oi-ellinikes-ependyseis-sta-valkania/>

σημαντικό και θετικό μομέντουμ που δημιούργησε η Συμφωνία των Πρεσπών»⁸⁰
Μάλιστα, στο πλαίσιο της συμφωνίας, διευθετήθηκε-συμφωνήθηκε μια σειρά
ζητημάτων για το κεφάλαιο των δύο κρατών. Όπως αναφέρει Αλέξης Τσίπρας:

- Την αποφυγή διπλής φορολόγησης, η οποία αποτελούσε τροχοπέδη για τη μέχρι τώρα εμπορική κίνηση
- Την τελωνειακή συνεργασία για τη διευκόλυνση των εμπορικών συναλλαγών, οι οποίες, αν διευκολυνθούν, θα ενισχυθούν περαιτέρω.
- Το πρωτόκολλο συνεργασίας μεταξύ του Enterprise Greece και του αντίστοιχου φορέα της χώρας σας, όπως και του μνημονίου μεταξύ των κεντρικών αγορών των δύο χωρών, που θα προωθήσουν επεκτάσεις επενδύσεων και πρόσθετη τόνωση στις κοινές εμπορικές σχέσεις
- Τον κομβικό ρόλο του λιμανιού της Θεσσαλονίκης και τη διασύνδεση αυτού με το λιμάνι του Πειραιά για τη διέξοδο προς τις αγορές της κεντρικής Ευρώπης από την Ελλάδα και μέσω της Βόρειας Μακεδονίας.
- Τη σιδηροδρομική διασύνδεση Πειραιά - Θεσσαλονίκης - Σκοπίων - Βελιγραδίου, ενός σύγχρονου και γρήγορου τραίνου, που θα μεταφέρει εμπορεύματα αλλά και πολίτες, ένα πολύ σημαντικό έργο για την περιοχή που πολύ σύντομα θα υπογράψουμε σε τριμερές επίπεδο ανάμεσα στην Ελλάδα-Βόρεια Μακεδονία και Σερβία.
- Τον εκμοντερνισμό του ελέγχου συνόρων και τη δημιουργία περισσότερων συνοριακών σταθμών για τη διευκόλυνση και την επαύξηση των ήδη αυξημένων τουριστικών και εμπορικών ροών.
- Μια σειρά πρωτοβουλίες παροχής know how και διασυνδεσιμότητας στην καινοτομία.
- Περαιτέρω συνεργασία των αρμόδιων αρχών, για τη διευκόλυνση των πτήσεων και των οδικών μεταφορών.⁸¹

Επιπλέον, διευθετήθηκαν ζητήματα τα οποία αφορούν το μακεδονικό εμπορικό σήμα με συγκρότηση επιτροπών δεοντολογίας, αλλά και θέματα τα οποία συνδέονται με ενεργειακά ζητήματα (φυσικό αέριο, πετρέλαιο). Σε αυτά θα βοηθήσουν η ανάπτυξη νέου αγωγού φυσικού αερίου, η επαναλειτουργία αγωγού πετρελαίου, η ηλεκτρική διασύνδεση.⁸²

Επομένως, προκειμένου το έθνος να αναγνωρίσει δικαιώματα και Βόρειας Μακεδονίας προχωρά σε επέκταση των ήδη μεγάλων του προνομίων μέσω της ενίσχυσης του

---

⁸⁰https://www.avgi.gr/politiki/306602_altsipras-elliniko-epiheirein-mporei-na-igemoneysei-sti-boreia-makedonia

⁸¹https://www.avgi.gr/arheio/307117_altsipras-anoigoyme-diaplata-tin-porta-tis-oikonomikis-synergiasias-me-ti-boreia

⁸²https://www.avgi.gr/arheio/306922_g-stathakis-tria-megala-energeiaka-erga-stin-atzenta-ton-syztiseon-me-ti-boreia

εθνικού του κεφαλαίου, με απώτερο σκοπό την πλήρη ηγεμονία του στην οικονομία των Βαλκανίων. Η επέκταση των δραστηριοτήτων του κεφαλαίου σημαίνει επέκταση και των συνεπειών, το οποίο ως τέτοιο φέρει. Η έννοια «κεφάλαιο» θα πρέπει να προβληματοποιηθεί όχι με όρους διανομής των πόρων, δηλαδή ως ένα πράγμα-ποσό το οποίο βρίσκεται ή δεν βρίσκεται στην κατοχή κάποιας αλλά ως μια σχέση εκμετάλλευσης στο πεδίο της (ανα)παραγωγής.

Εν τέλει, όμως, πώς μπορεί να κριθεί η εν λόγω Συμφωνία; Ποιο είναι εκείνο το στοιχείο το οποίο επικρατεί;

Αυτό, ίσως, το οποίο «βαραίνει» είναι ότι αυτό το «αιωνόβιο ζήτημα» εν τέλει λύνεται το 2018 με έναν τρόπο ο οποίος δεν ταπεινώνει την άλλη πλευρά και αναγνωρίζει ως ένα βαθμό αυτό το οποίο ήδη έχει αναγνωριστεί παγκόσμια, το όνομα Μακεδονία. Σε αυτό πρέπει να σημειωθεί πως η λύση του ζητήματος πήγε κόντρα σε ιστορικές ιδεολογικές διεργασίες-σκηνικό, όπως της σκοπιανολογίας των ιδιωτικών Μ.Μ.Ε., «ειδικών επί του θέματος», πολιτικών, κομμάτων, πολιτιστικών συλλόγων και εθνικιστικών κινημάτων (επανεμφάνιση συλλαλητηρίων υπεράσπισης της Μακεδονίας). Η σκοπιανολογία, η εθνικιστική ρητορική (νεοφιλοφασισμός, πολιτιστικός αντιμπεριαλισμός) και η διάχυση του εθνικιστικού λόγου-μίσους συνεχίστηκε και όταν άνοιξε και πάλι το Μακεδονικό το 2018 και βρέθηκε ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. πολιτικά και ιδεολογικά απομονωμένος υπερασπιζόμενος τις προοδευτικές ιδέες του διαφωτισμού απέναντι σε ένα σχεδόν συγκροτημένο υπερσυντηρητικό μπλοκ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1 Φουκωική ανάλυση λόγου

Το κεφάλαιο αυτό θα αναδείξει τη μέθοδο με την οποία θα αναλυθεί το υλικό της εργασίας. Παρ' ότι υπάρχουν και άλλες αναλύσεις λόγου στην εν λόγω εργασία επιλέχθηκε η φουκωική εκδοχή της. Παράλληλα, θα γίνει αναφορά στις στοχεύσεις και τις αξιώσεις της.

Αρχικά, ας επισημανθεί ότι ο Φουκώ εντάσσεται στο ρεύμα της «ιστορικής επιστημολογίας» με σημείο σταθμό την Ιστορία της Τρέλας (1961). Ασχολείται με ό,τι αυτός αποκαλεί *épistémè*. Στην προσέγγισή του ταυτίζεται η γνώση με την ευρύτερη έννοια του λόγου. Η γνωσιακή πλευρά του λόγου παίζει κεντρικό ρόλο κι έτσι ο λόγος δεν αποτελεί προνόμιο της επιστήμης. Έτσι, από τη μία έχουμε μια διεύρυνση της έννοιας της γνώσης, από την άλλη η επιστήμη απεμπολεί το δικαίωμα του μοναδικού φορέα γνώσης.⁸³

Επιπλέον, ο λόγος δεν συγκροτείται απλώς σε ένα ιδεολογικό επίπεδο. Άλλωστε, ο ίδιος ο Φουκώ απέφευγε την έννοια της ιδεολογίας απεμπλεκόμενος ως ένα βαθμό έτσι από τη μαρξιστική θεώρηση της εποχής⁸⁴. Μπορεί να σημειωθεί πως ο λόγος ενέχει και υλικές και υλικοποιητικές πρακτικές. Δεν αποτελεί απλώς μια ρηματική πρακτική αλλά και υλική πράξη. Ο λόγος διαθέτει μια ευρεία γκάμα τροπικοτήτων συγκρότησης (ρηματικές πρακτικές, λογοθετικές πρακτικές, λόγος), «δεν είναι μόνο οι λέξεις, προφορικές ή γραπτές αλλά γενικότερα οι πρακτικές νοηματοδότησης [ενώ] οι λόγοι ενός κειμένου δεν είναι μόνο [αυτό που λέει], αλλά και αυτό που δεν λέει ή υπαινίσσεται».⁸⁵

Ωστόσο, και με βάση τα παραπάνω πρέπει εδώ να σημειωθεί πως ο Φουκώ δεν διαχώριζε απόλυτα τις δύο μεθόδους, τις οποίες παιδοθέτησε πριν («αρχαιολογική») και μετά (γενεαλογική) την «Ιστορία της Τρέλας». Αυτές οι δύο περίοδοι παρ' ότι ως ένα βαθμό διαφέρουν, απ' την άλλην συνδέονται αλληλοϋποστηρικτικά. Κατά

---

⁸³ Δοξιάδης, 2008: 167.

⁸⁴ Δοξιάδης, 2015: 29-34.

⁸⁵ Κυπαρίσσης, 2016.: 80. Στο Χαλκιά, 2011: 125 (για το ίδιο το βιβλίο της Χαλκιά).

συνέπεια, η σύνδεση της ανάλυσης λόγου με την εξουσία δεν είναι αυθαίρετη. Άλλωστε, η αλληλοσυμπλήρωση φαίνεται σε τρία κομβικά κείμενα της ύστερης περιόδου με τους δύο όρους («αρχαιολογία» και «γενεαλογία») να χρησιμοποιούνται αλληλοσυμπληρωματικά.⁸⁶

Ο Φουκώ στο βιβλίο του «Αρχαιολογία της Γνώσης» αναπτύσσει τη μέθοδο του. Εκεί διακρίνει μεταξύ πρακτικών λόγου και πρακτικών εκτός λόγου. Δεν προβαίνει σε εκ των προτέρων κριτήρια διάκρισης. Ωστόσο, αυτό δεν υπονομεύει τη μέθοδό του, αφού «η ιδιαιτερότητα του λόγου αναδεικνύεται διαμέσου των τεσσάρων θεμελιωδών λειτουργιών του»⁸⁷. Οι θεμελιώδεις λειτουργίες του λόγου, όπως αναφέρει ο Δοξιάδης, είναι οι εξής:

- *Αντικείμενα* στα οποία αυτή αναφέρεται και τα οποία συγκροτεί,
- *τρόποι εκφοράς* που συνιστούν την ίδια την ιδιαιτερότητα της ως πρακτικής,
- *έννοιες* που αποτελούν το κύριο προϊόν της ως πρακτικής,
- και τέλος *θεματικές* που είναι τα εκάστοτε διακυβεύματα τα οποία κρίνονται και καθιστούν τη συγκεκριμένη πρακτική πεδίο διαμάχης και αντικρουόμενων στρατηγικών.⁸⁸

Αυτές, λοιπόν, οι λειτουργίες προσαρμόζονται στις ιδιότητες του λόγου. Με αυτό το σκεπτικό, έχουμε την εξής προσαρμογή:

- Η λειτουργία της αναφοράς στα αντικείμενα αντιστοιχεί στην ιδιότητα της αναφορικότητας. Ο λόγος αναφέρεται σε αντικείμενα είτε αυτά βρίσκονται εκτός του εαυτού του είτε όχι. Σε κάθε περίπτωση αυτά τα αντικείμενα ο λόγος τα συγκροτεί.
- Η εκφορική λειτουργία η οποία μαζί με τους τρόπους εκφοράς αναφέρεται στο υποκείμενο. Ο τρόπος εμπλοκής του υποκειμένου αναφέρεται είτε στην εσωτερική είτε στη εξωτερική διάσταση του λόγου («Εσωτερικές συνθήκες εκφοράς»-«Εξωτερικές συνθήκες εκφοράς»).
- Η λειτουργία των εννοιών αναφέρεται στο πεδίο της γνώσης και έχει να κάνει με τη συσχέτιση του λόγου με άλλους λόγους. Αυτή η λειτουργία αντιστοιχίζεται με την ιδιότητα της εννοιολόγησης.
- Και τέλος, η λειτουργία των θεματικών, η οποία ενέχει έντονα το πολιτικό στοιχείο, αντιστοιχίζεται με την έννοια της «εξουσίας» παρ' ότι δε

---

⁸⁶ Βλ. Δοξιάδης, 2015:190.

⁸⁷ Ο.π.: 192.

⁸⁸ Ο. π.: 192-193.

χρησιμοποιείται ο όρος. Μπορεί να ονομαστεί «στρατηγική ενσωμάτωση», αφού τα παιχνίδια εξουσίας έχουν έντονο το χαρακτηριστικό της διαμάχης.

Επομένως, μπορεί να σημειωθεί πως υπάρχουν τέσσερις άξονες ανάλυσης βάσει των οποίων συγκροτείται η ανάλυση λόγου του Φουκώ και βάσει των οποίων θα κινηθεί η παρούσα ανάλυση: Ο πρώτος άξονας έχει να κάνει με την ιδιότητα της αναφορικότητας και αποτελεί τον άξονα των αντικειμένων. Ο δεύτερος άξονας σχετίζεται με την υποκειμενικότητα και αναφέρεται στους τρόπους εκφοράς. Ο τρίτος άξονας αναφέρεται στην εννοιολογία και αποτελεί τον άξονα των εννοιών. Τέλος, ο τέταρτος άξονας αναφέρεται στη στρατηγική ενσωμάτωση και αποτελεί τον άξονα των θεματικών.

Εδώ, αξίζει να επισημανθεί πως δεν πρόκειται να γίνει κάποια ταξινόμηση με βάση τα τέσσερα διαφορετικά και απομονωμένα στοιχεία του λόγου. Τα στοιχεία αυτά δεν είναι τόσο ανομοιογενή μεταξύ τους, αφού αλληλοδιαπλέκονται και η παρακάτω ανάλυση θα προσπαθήσει να αναδείξει αυτές τις αλληλοδιαπλοκές.

Επιπλέον, η μέθοδος η οποία ακολουθείται στην εργασία (ανάλυση λόγου) έχει τη σχέση ταυτότητας με την κριτική υπό την έννοια ότι η μέθοδος είναι μέθοδος κριτικής. Δεν πρόκειται, δηλαδή, για μια μέθοδο η οποία θα αποτελέσει τη βάση για την κριτική, όπως θα ήθελε, για παράδειγμα, η χαμπερμασιανή ανάλυση ή κάποια άλλη προοδευτική ανάλυση. Η κριτική είναι εγγενής στη μέθοδο κατά τη φουκωική σκοπιά.⁸⁹

Επίσης, θα αναδειχθούν οι σχέσεις εξουσίας, οι οποίες παράγονται, αλληλοδιαπλέκονται και συγκροτούν τα υποκείμενα. Δεν πρόκειται, όμως, να γίνει προσπάθεια συγκρότησης ενός κλειστού συστήματος θεωρίας αλλά η ανάλυση λόγου θα αποτελέσει εκείνο το εργαλείο το οποίο θα επιτρέψει να αναδειχθεί μια «λογική που να προσιδιάζει στις σχέσεις εξουσίας και τους αγώνες που διεξάγονται γύρω τους».⁹⁰ Τέλος, η μέθοδος αυτή ως μέθοδος κριτικής έχει «εντοπισμένο χαρακτήρα»⁹¹ υπό την έννοια ότι αναφέρεται σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτικό και ιστορικό πλαίσιο,

---

⁸⁹ Δοξιάδης, 2011: 631.

⁹⁰ Φουκώ, 2008β: 181.

⁹¹ Foucault, 2002: 20.

στο οποίο εκφέρεται ο πολιτικός λόγος. Δεν αναφέρεται σε κάποια οικουμενικότητα αλλά είναι «τοπικού και συγκυριακού χαρακτήρα, διότι αντιμετωπίζει τα ίδια τα πλέγματα γνώσης και εξουσίας που αναλύει και κρίνει, ως ανάλογα τοπικά και συγκυριακά».⁹²

3.2 Το ερευνητικό υλικό

Το υλικό της έρευνας αντλήθηκε από άρθρα σε ηλεκτρονικές εφημερίδες, από διαδικτυακούς τόπους των κομμάτων και από ενημερωτικές ιστοσελίδες που αναφέρονται στην περίοδο από τις 25/01/2018 έως τις 29/06/2019. Το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα επιλέχθηκε, επειδή εκείνη την περίοδο εκφέρονται λόγοι που συγκροτούν τα υποκείμενα ως εθνικά ή μη και επειδή είναι το διάστημα πριν αλλά και μετά την υπογραφή της Συμφωνίας. Η συζήτηση, δηλαδή, για το Μακεδονικό συνεχίζεται και μετά την υπογραφή αυτής.

Η αναζήτηση έγινε βάση λέξεων κλειδιών όπως «Σκόπια», «Σκοπιανό», «Μακεδονικό Ζήτημα», «Μακεδονία», «Συμφωνία των Πρεσπών». Τα αποσπάσματα που επιλέχθηκαν εκφράζουν τις επίσημες γραμμές των κομμάτων.

---

⁹² Δοξιάδης, 2002: 637.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΟ ΕΘΝΟΣ, ΤΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΚΑΙ «Ο ΑΛΥΤΡΩΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ»

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται η λειτουργία του λόγου περί αλυτρωτισμού της Δημοκρατίας της Μακεδονίας, ως εκείνου ο οποίος περιφρουρεί την ελληνική εθνική κοινότητα, αναπαριστώντας την ως κοινότητα ούσα εν κινδύνω. Σε αυτόν τον λόγο υπάρχουν δύο διαφορετικοί τρόποι συσχέτισης: από τη μία, η Συμφωνία λειτουργεί προς επίρρωση των εθνικών συμφερόντων (ΣΥ.ΡΙΖ.Α.), από την άλλη, λειτουργεί αποσαθρωτικά (Κ.Κ.Ε., Πλεύση Ελευθερίας, ΛΑ.Ε.), καταπατώντας τα και άρα αυτό το όποιο προκρίνεται ως λύση για την περιφρούρησή τους είναι η αντίσταση. Αυτές οι δύο στρατηγικές συνδιαλέγονται εντός της διαφορετικότητας-αντιθετικότητάς τους. Εντός αυτών των λόγων γίνεται, επιπλέον, αντιληπτό πως η κάθε κομματική δύναμη υπηρετεί καλύτερα τα εθνικά συμφέροντα ως αυτό το οποίο είναι: ως εθνική, δημοκρατική, αριστερή, κομματική δύναμη.

4.1. Ο πολιτικός ρεαλισμός ως η μόνη υπεύθυνη εθνική και πατριωτική στάση

Σε αυτό το υποκεφάλαιο επιχειρείται η αναφορά στον πολιτικό ρεαλισμό ως πολιτική στάση αλλά και ως καθοδηγητική έννοια, την οποία κράτησε ο ΣΥΡΙΖΑ ως πολιτικός διαχειριστής. Στο πως εξυπηρέτησε τα συμφέροντα της εθνικής κοινότητας αλλά και στη σύνδεσή του με τον αλυτρωτισμό. Αναδεικνύεται εδώ η πολιτικά υπεύθυνη δύναμη του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. ως εκείνη, η οποία βρίσκει συμφέροντες για το έθνος λύσεις, όπως η Συμφωνία των Πρεσπών και αποτρέπει τους εθνικισμούς-αλυτρωτισμούς μέσω αυτής αλλά και της ρεαλιστικής-δημοκρατικής προσέγγισής της στα ζητήματα.

Σε αυτή τη διαδικασία υπεράσπισης κομβικό ρόλο παίζει η αλλαγή του ονόματος της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας. Έτσι, σύμφωνα με το avgι.gr, στο άρθρο με τίτλο: «Αλ. Τσίπρας: Σήμερα αποδεικνύεται η μεγάλη υποκρισία και τα μεγάλα εθνικά ψεύδη της Ν.Δ. στο Μακεδονικό (Video)» (29/06/2019) ο Αλέξης Τσίπρας τονίζει χαρακτηριστικά σε ομιλία του στον Βόλο ότι:

[...]Εδώ και 14 χρόνια έχουν παραδώσει με τον πιο επίσημο τρόπο το όνομα Μακεδονία στους γείτονες, χωρίς κανέναν προσδιορισμό και χωρίς κανέναν όρο για την αλλαγή της Συνταγματικής τους ονομασίας: Μακεδονία σκέτο στο εσωτερικό,

Μακεδονία -Σκόπια στο εξωτερικό. Αυτό αποδέχτηκαν ως βάση της λύσης 14 χρόνια πριν.

Στο παραπάνω απόσπασμα επιχειρείται να αναδειχθεί ποια διαχείριση είναι η εθνικά χρήσιμη-συμφέρουσα. Διαφαίνεται ότι οι προηγούμενες διαχειρίσεις ήταν αυτές που κράτησαν στάση η οποία δεν υπερασπιζόταν τα εθνικά συμφέροντα (η χρήση του ρήματος «έχουν» αναφέρεται στις προηγούμενες διαχειρίσεις χωρίς αυτές να κατονομάζονται), αφού δεν ήταν άξιες να διαπραγματευτούν ούτε την ονομασία ούτε την αλλαγή Συντάγματος («[...]Μακεδονία σκέτο στο εσωτερικό, Μακεδονία- Σκόπια στο εξωτερικό»). Αντίθετα, η «κυβέρνηση της Αριστεράς» κατάφερε να πετύχει, όπως υπονοείται, και την αλλαγή ονόματος με γεωγραφικό προσδιορισμό (Δημοκρατία της «Βόρειας» Μακεδονίας) «για όλες τις χρήσεις και για όλους τους σκοπούς *erga omnes*, ήτοι, εσωτερικά, σε όλες τις διμερείς σχέσεις τους και σε όλους τους περιφερειακούς και διεθνείς Οργανισμούς και θεσμούς»⁹³. Στόχος, εδώ, είναι να παρουσιαστεί, δηλαδή, ένα δίπολο: από τη μία οι διαχειρίσεις της στάσης παράδοσης των εθνικών συμφερόντων (ΠΑ.ΣΟ.Κ., Ν.Δ.) χωρίς κάποιο κεκτημένο και από την άλλη, η εθνικά συμφέρουσα Συμφωνία των Πρεσπών με πρωταγωνίστρια την «κυβέρνηση της Αριστεράς». Η δύναμη η οποία φέρνει αποτελέσματα θετικά για το ελληνικό κράτος και η οποία μπορεί να αντιμετωπίσει στο διπλωματικό πεδίο καλύτερα το άλλο εθνικό υποκείμενο (Δημοκρατία της Μακεδονίας).

Εδώ, θα μπορούσαν να ταξινομηθούν τα πολιτικά υποκείμενα ως προς την εθνική και πατριωτική τους στάση με βάση τη θέση τους στο διπλωματικό πεδίο. Υπάρχουν, σύμφωνα με τον Νίκο Κοτζιά,⁹⁴ τέσσερις⁹⁵ διαπραγματευτικές οδοί ή τέσσερις διαφορετικές τυπολογίες διαπραγματεύσεων με ενδιάμεσες θέσεις μεταξύ τους και ρευστά όρια. Η πρώτη, αφορά εκείνη τη στρατηγική η οποία δεν θέλει κάποια λύση και έχει υψηλότερους και συνάμα άπιαστους στόχους. Η δεύτερη, η οποία κι αυτή δε θέλει λύση, περιμένει παθητικά για μια ιδανική-μαξιμαλιστική λύση στο μακρινό μέλλον. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν το ΚΙΝ.ΑΛΛ. (Κίνημα Αλλαγής)⁹⁶, η Ν.Δ. και οι

⁹³ https://government.gov.gr/wp-content/uploads/2019/01/prespes_26.6%CE%A735.5_5.pdf : 1.

⁹⁴ Κοτζιάς, 2020: 58-68.

⁹⁵ Ο Κοτζιάς αναπτύσσει αυτήν την τυπολογία νωρίτερα, εντοπίζοντας τρεις διαφορετικές στρατηγικές. Βλ. Κοτζιάς, Κοτρώτσος, 2019: 319-323.

⁹⁶ Το ΚΙΝ.ΑΛ. ιδρύεται τον Μάρτιο του 2018 με πρώτη πρόεδρο τη Φώφη Γεννηματά. Αποτελεί συνασπισμό κομμάτων, πολιτικών κινήσεων και προσωπικοτήτων από το χώρο της κεντροαριστεράς και της σοσιαλδημοκρατίας. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. συμμετέχει ως βασικός πυλώνας. Το Κίνημα Δημοκρατών Σοσιαλιστών (ΚΙ.ΔΗ.ΣΟ.) αποτελεί τον αμέσως μεγαλύτερο κομματικό σχηματισμό με αρχηγό τον

ΑΝ.ΕΛ. (Ανεξάρτητοι Έλληνες)⁹⁷. Η τρίτη, η οποία υπό προϋποθέσεις μπορεί να μετεξελιχθεί στην τέταρτη επιθυμεί την λύση αλλά δεν την επιδιώκει επαρκώς. Η τέταρτη στάση την οποία, κατά τον Κοτζιά, ακολούθησε η ελληνική πλευρά στις διαπραγματεύσεις με τη Δημοκρατία της Μακεδονίας αναφέρεται στην εξεύρεση ορθών και δημιουργικών λύσεων. Πρόκειται για τη «Λογική» ή την «Κουλτούρα της Λύσης». Αντίστοιχα, οι άλλες δυνάμεις είναι δυνάμεις της «εκκρεμότητας». Τέλος, η λογική της «πάση θυσία λύσης» ή «λύση για τη λύση», η οποία οδηγεί στην υποχωρητικότητα.

Επομένως, με βάση αυτό το σκεπτικό η τωρινή διαχείριση είναι εκείνη η οποία δεν ακολουθεί εθνικά ενδοτική-επιζήμια στρατηγική αλλά «πραγματικά» πατριωτική στάση στη βάση της «Λογικής» ή της «Κουλτούρας της Λύσης». Με αυτόν τον τρόπο, ορίζεται και ουσιοποιητικά η «ελληνικότητα» της εκάστοτε διαχείρισης ως εκείνης η οποία έχει την ικανότητα να φέρνει τα κατάλληλα εθνικά αποτελέσματα (μέσω διαπραγματεύσεων). Με άλλα λόγια, κριτήριο της ελληνικότητας είναι το μετρήσιμο-πρακτικό εθνικό αποτέλεσμα.

Επιπρόσθετα, για να αναδειχθεί η ωφελιμότητα της εν λόγω Συμφωνίας, σημαντική είναι και η προσφυγή στο επιχείρημα περί της σχέσης της Τουρκίας με τη Βόρεια Μακεδονία. Όπως τονίζει ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του ΣΥ.ΡΙΖ.Α., Νίκος Ξυδάκης, σύμφωνα με το avg1.gr στο άρθρο με τίτλο «Τους διώχνουμε» (22/03/2019):

Μην ξεχνάτε ότι η Βόρεια Μακεδονία είχε συμφωνήσει με την Τουρκία να εγκατασταθούν σε δύο σημεία βάσεις αρμάτων και ελικοπτέρων. Αντί αυτού, λέει η υπουργός Αμυνας της Βόρειας Μακεδονίας: «Ελάτε Έλληνες να αναλάβετε τον έλεγχο του FIR της χώρας μας». Να δούμε τα μεγάλα και μακροπρόθεσμα συμφέροντα της χώρας. Η Συμφωνία των Πρεσπών έχει ουρές που φέρνουν σε ισχυρό status την Ελλάδα.

Γεώργιο Ανδρέα Παπανδρέου. Το ΚΙΝ.ΑΛ. αποτελεί μετεξέλιξη της Δημοκρατικής Συμπαράταξης (ΔΗ.ΣΥ.). Βλ. ertnews.

⁹⁷ Αποτελέσαν κομματικό σχηματισμό ο οποίος ιδρύθηκε στις 24 Φεβρουαρίου του 2012 και είχαν ως αρχηγό τον Πάνο Καμμένο. Ο τελευταίος ίδρυσε το κόμμα αφού διεγράφη από τη Ν.Δ. Είχε δεξιό-συντηρητικό-εθνικιστικό προσανατολισμό, ενώ σύμφωνα με το ίδιο αναφερόταν πέραν της διάκρισης δεξιά-αριστερά. Κύρια κατεύθυνση της κριτικής του ήταν ο αντιμνημονιακός αγώνας. Συμμετείχε στην κυβέρνηση συνασπισμού με τον ΣΥ.ΡΙΖ.Α. από το 2015 έως το 2019. Αποχώρησε από αυτήν με διαρροές βουλευτών προς τον τελευταίο λόγω της αντίθεσης του στη Συμφωνία των Πρεσπών. Το 2019 δε συμμετείχε στις εκλογές και έπαψε πια να δρα. Βλ. <https://vouliwatch.gr/parties/anexartitoi-ellines> · (News247, 2012).

Εδώ, φαίνεται να γίνεται επίκληση του ιστορικού, προαιώνιου και μισητού εχθρού της Ελλάδας, της Τουρκίας. Με το επιχείρημα πως τον εναέριο χώρο (FIR) της Βόρειας Μακεδονίας θα επιτηρεί πια λόγω της Συμφωνίας των Πρεσπών το ελληνικό κράτος και όχι το τουρκικό, επιχειρείται να δειχθεί πως ο φόβος τον οποίο προκαλεί το άλλο εθνικό υποκείμενο, λόγω των διμερών σχέσεων του, δεν υπάρχει πια. Μάλιστα, φαίνεται και από τον τίτλο του άρθρου η (σχεδόν) πολεμική και νικηφόρα έκβαση της Συμφωνίας έναντι του εθνικού Άλλου («Τους διώχνουμε»). Επιχειρείται ακόμα, ίσως σε φαντασιακό και υπόρρητο επίπεδο, η ανάκληση στη συλλογική μνήμη των εθνικών συμφορών από την Τουρκία, όπως παραδείγματος χάριν η Μικρασιατική Καταστροφή. Επομένως, αυτές οι συμφορές δεν θα πρέπει να ξανασυμβούν. Ο τρόπος είναι πάλι έστω ως ένα βαθμό η Συμφωνία των Πρεσπών.

Σε αυτό, τώρα, το σημείο θα καταδειχθεί πώς η διαχείριση επί ΣΥ.ΡΙΖ.Α. αποτέλεσε εκείνη την κινητήριου δύναμη για το «μεγάλο άλμα προς τα μπρος», δηλαδή για τη «δυναμική επίλυση ενός χρόνιου ζητήματος». Η Χαρά Καφαντάρη, βουλευτριά του κόμματος αυτού, αναφέρει σε συνέντευξη της στην εφημερίδα «Η Άποψη», σύμφωνα με το ang1.gr, στο άρθρο με τίτλο «Χ. Καφαντάρη: Θα υπερψηφιστεί η Συμφωνία των Πρεσπών» (07/07/2018) :

Το από 25ετίας και πάνω άλτο ζήτημα της Π.Γ.Δ.Μ., που αποτελεί εμπόδιο στην αναπτυξιακή πορεία των Βαλκανίων και τις σχέσεις καλής γειτονίας και για τη χώρα μας, η Κυβέρνηση ανέλαβε να επιλύσει. Ο σφετερισμός του ονόματος «Μακεδονία» και η αναγνώριση της γείτονος από 140 χώρες με αυτό το όνομα κατέστησαν αναγκαία τη διαπραγμάτευση, υπό τον Ο.Η.Ε., και την υπογραφή της Συμφωνίας των Πρεσπών.

Εδώ, αξίζει να επισημανθεί ο χρόνος κατά τον οποίο το «ζήτημα» αυτό ήταν «άλτο» («Το από 25ετίας»). Πρόκειται, δηλαδή, για ένα «χρόνιο πρόβλημα» για το ελληνικό κράτος. Με την ανάδειξη αυτής της χρονικότητας η ελληνική αριστερή διαχείριση (ανα)παρίσταται ως εκείνη η υπεύθυνη και σθεναρή δύναμη η οποία αναλαμβάνει το «στοίχημα της επίλυσης» όντας για πολύ λίγο καιρό μάλιστα στη διαχείριση. Άρα, και μια διαχείριση η οποία δε φοβάται να υπερασπιστεί τα εθνικά δίκαια ανεξαρτήτως πολιτικού κόστους για την ίδια, αφού ως πραγματικά εθνική δεν ενδιαφέρεται για τα ελάσσονα («εκλογική ζημία»-«πολιτικό κόστος») παρά για τα μέγιστα («εθνικό συμφέρον»). Ή με βάση το εθνικό κριτήριο και όχι το εκλογικό, η Ελλάδα θα βγει κερδισμένη και όχι ζημιωμένη.

Ένα άλλο, επιπλέον, στοιχείο χρονικότητας το οποίο φέρει έναν αντικειμενισμό είναι η αναγνώριση ήδη «από 140 χώρες» του ονόματος της Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Πρόκειται για ένα επιχείρημα το οποίο υπονοεί πως δεν έχει νόημα μια στάση η οποία να μην αναγνωρίζει ως ένα τουλάχιστον βαθμό το όνομα των «Άλλων» ή καλύτερα να μην μπαίνει σε διαδικασία διαπραγματεύσεως βάσει αυτού, αφού, έτσι κι αλλιώς, έχει αναγνωριστεί όχι μόνο από τους ίδιους αλλά από άλλα εθνικά υποκείμενα (140 χώρες).

Επιπλέον, το όνομα Μακεδονία το έχουν σφετεριστεί οι εθνικοί Άλλοι. Αυτό είναι μια πράξη η οποία έχει ήδη συντελεστεί από αυτούς, οι οποίοι επιβουλεύονται και την εθνική κληρονομιά. Όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο Νίκος Παπάς, σύμφωνα με δημοσίευμα στο anggi.gr, στο άρθρο με τίτλο: «N. Παπάς: 140 χώρες είχαν αναγνωρίσει τους γείτονές μας με τον όρο [Δημοκρατία της Μακεδονίας]»:

Αυτό που είπα και επαναλαμβάνω είναι ότι 140 χώρες είχαν αναγνωρίσει τους βόρειους γείτονές μας, αποκλειστικά και μόνο, με τον όρο "Δημοκρατία της Μακεδονίας" την ίδια στιγμή που οι ίδιοι ισχυρίζονταν πως είναι κληρονόμοι της ελληνικής Μακεδονίας και του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Αυτό τελείωσε με τη Συμφωνία των Πρεσπών. Προχθές, μάλιστα, υπήρχε και συμφωνία για την απόλυση αλτρωτισμών από τα βιβλία τους.

[...] η πραγματικότητα που είχε διαμορφωθεί -διότι κάποιοι επέλεξαν να κάνουν καριέρα με το ζήτημα του Μακεδονικού, η οποία ευτυχώς τελείωσε- είναι ότι είχαμε αφήσει τους γείτονές μας με την προηγούμενη ανιστόρητη ηγεσία τους να παραχαράσσουν κυριολεκτικά την ιστορία.

Εδώ, κεντρική είναι η έννοια του αλτρωτισμού, η οποία λειτουργεί στο πλαίσιο της διεκδίκησης της ελληνικής ιστορίας και του πολιτισμού από το άλλο εθνικό υποκείμενο. Το τελευταίο προσπαθούσε να διεκδικήσει τα εθνικά δίκαια μέσω της παραχάραξης της ιστορίας, της οικειοποίησης εθνικού στρατηλάτη (Μέγας Αλέξανδρος) και της «ανιστόρητης ηγεσίας».

Ωστόσο, ο αλτρωτισμός αυτός τελειώνει μέσω της Συμφωνίας. Το εθνικό υποκείμενο παρουσιάζεται ως εκείνο το οποίο μέσω μιας σειράς ενεργειών, όπως (απόλυση αλτρωτισμών από τα βιβλία) καταφέρνει να τον νικήσει. Δηλαδή, μέσω του ρεαλισμού το έθνος νικάει τον αλτρωτισμό των Άλλων και υπηρετεί το στόχο: τα εθνικά συμφέροντα της κοινότητας.

Από τη μια, υφίστανται οι δυνάμεις του αλυτρωτισμού και εθνικισμού, οι οποίες καπηλεύονται την ιστορική αλήθεια κι έτσι απειλούν την εθνική κληρονομία και, από την άλλη, η εθνική, αντιεθνικιστική, ρεαλιστική δημοκρατική κοινότητα, η οποία επαναφέρει την (εθνική) ιστορική αλήθεια στο προσκήνιο αντιτιθέμενη στην εργαλειοποίηση της.

Επομένως, αυτά φέρνουν εκ των πραγμάτων τη χώρα σε μειονεκτική θέση. Φαίνεται, με άλλα λόγια, πως «δεν μπορούμε να κάνουμε αλλιώς», πως «δεν υπάρχει άλλος δρόμος» πέρα από τον δρόμο του εφικτού⁹⁸ (διαπραγμάτευση-λύση), ο οποίος είναι εθνικά συμφέρον. Προτάσσεται, δηλαδή, ο ρεαλισμός ως καθοδηγητική έννοια για την υπεράσπιση των εθνικών συμφερόντων. Ο τελευταίος θα συμβάλει «ωφέλιμα» και στην εξάλειψη του αλυτρωτισμού των «γειτόνων».

4.2. Η γλώσσα, η ιθαγένεια, το έθνος

Στο συγκεκριμένο υποκεφάλαιο θα γίνει αναφορά στις έννοιες του έθνους, της γλώσσας και της ιθαγένειας στη σχέση τους με τον αλυτρωτισμό του εθνικού Άλλου. Πιο συγκεκριμένα, τα άλλα έθνη τα οποία θεωρείται ότι απειλούν το ελληνικό ορίζονται ως μη-έθνη, η γλώσσα δεν μπορεί να τεκμηριωθεί ότι υπάρχει ως τέτοια, ως μακεδονική, αλλά ούτε και η συζήτηση περί ιθαγένειας είναι διεξοδική. Όλα αυτά, συν τη Νατοϊκή φύση της Συμφωνίας και της συμψηφιστικής αναγνώρισης των εθνικισμών οδηγούν στην αναγνώριση της ύπαρξης αλυτρωτισμού της Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Τέλος, γίνεται αντιληπτό πως η Συμφωνία περιορίζει τον αλυτρωτισμό μέσω της κατοχύρωσής της εθνικής κληρονομιάς και ιστορίας, χωρίς να αναγνωρίζει το δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού του «άλλου» έθνους,

Στο άρθρο που δημοσιεύτηκε στο rizospastis.gr, με τίτλο: «Τώρα είναι η ώρα να δυναμώσει η αντιμπεριαλιστική πάλη του λαού, να πάρει τη θέση του στον αγώνα με το Κ.Κ.Ε.: Η ομιλία του Γ.Γ. της Κ.Ε. του Κ.Κ.Ε., Δημήτρη Κουτσούμπα, την

---

⁹⁸ Εδώ, ίσως, εννοείται η παιδοθέτηση της φιλελεύθερης προσέγγισης περί πολιτικής ως της «τέχνης του εφικτού» η οποία έχει ως βάση της το «modus vivendi». Η πολιτική προσεγγίζεται ως η τέχνη η οποία γίνεται εφικτή εντός πλαισίου διαλόγου, συνεργασίας, επιδιαιτησίας, εξομάλυνσης και αποφυγής του πολέμου, της βίας και της σύγκρουσης. Στην πολιτική η εξουσία πρέπει να διαχέεται ανάμεσα στα άτομα και τις ομάδες με στόχο τον συμβιβασμό. Αυτό σημαίνει πως η εν λόγω προσέγγιση δεν κατανοεί την πολιτική ως κάποια ιδανική λύση δεδομένου ότι για να γίνει συμβιβασμός απαιτείται να υποχωρήσουν από τις αξιώσεις τους και οι δύο «παίκτες» και άρα να μην ικανοποιηθούν απόλυτα αμφότεροι. Βλ. Heywood, 2011: 30-31, Shorten, 2017: 84-88.

περασμένη Πέμπτη, δεύτερη μέρα της συζήτησης στη Βουλή» (03/02/2019), το Κ.Κ.Ε. δια του γενικού του γραμματέα τονίζει πως:

Η θέση περί μακεδονικού έθνους δεν πατάει στην πραγματικότητα, γιατί δεν πληροί στην ενότητά της τα κριτήρια που τονίζουν πως το έθνος, ως ιστορικά διαμορφωμένη σταθερή κοινότητα ανθρώπων, εμφανίστηκε πάνω στην κοινότητα του εδάφους, της οικονομικής ζωής, της γλώσσας και της ψυχοσύνθεσης που εκδηλώνεται στην κοινότητα του πολιτισμού.

Σε αυτό το απόσπασμα φαίνεται ότι για το Κ.Κ.Ε. η έννοια του έθνους, όπως τοποθετείται από αυτόν τον ορισμό, τον οποίο έδωσε ο Ιωσήφ Στάλιν⁹⁹, βασίζεται σε «κριτήρια» (γλώσσα, πολιτισμός, οικονομική δραστηριότητα, ψυχοσύνθεση). Έχει, επιπλέον, ιστορικό χαρακτήρα και πραγματικά χαρακτηριστικά («η θέση περί μακεδονικού έθνους δεν πατάει στην πραγματικότητα»). Η πραγματικότητα αυτή έχει αντικειμενικά, αυθύπαρκτα χαρακτηριστικά, τα οποία φαίνεται να έχουν καθολικότητα και να είναι αδιαμφισβήτητα. Το έθνος, δηλαδή, δε θεωρείται μια φαντασιακά κατασκευασμένη κοινότητα¹⁰⁰ ούτε εμπλέκονται υποκειμενικοί παράγοντες στην (ανα)παραγωγή του¹⁰¹. Επομένως, γίνεται κατανοητό ότι επικρατεί μια αντικειμενική θεώρηση του έθνους, η οποία καθορίζεται μέσα από τα εν λόγω κριτήρια, χωρίς παράλληλα να υπάρχει η δικαιολόγηση της επιλογής αυτών ή του αποκλεισμού άλλων, όπως για παράδειγμα η θρησκευτική πίστη ή η κοινή πολιτική συγκρότηση.

Το ερώτημα το οποίο τίθεται σε αυτό το σημείο είναι το εξής: «Αν το εθνικό υποκείμενο Μακεδονία δεν πληροί αυτά τα κριτήρια για την επίτευξη της εθνικής οικοδόμησης τότε ποιο έθνος τα πληροί;». Η απάντηση γίνεται ορατή και κατανοητή στη βάση της αντίθεσης. Το υποκείμενο, λοιπόν, αυτό είναι το ελληνικό έθνος-κράτος. Στο φαντασιακό της θεώρησης αυτής μόνο το εθνικό υποκείμενο Ελλάδα έχει το κύρος του πραγματικού και άρα αποδεκτού έθνους έναντι των «γειτόνων». Γίνεται προσπάθεια να παρουσιαστεί πως μόνο η Ελλάδα αποτέλεσε σταθερή κοινότητα ανθρώπων, παρά το γεγονός ότι αυτή δέχθηκε πάρα πολλές κατακτήσεις και πολλές μεταναστεύσεις. Αυτό αναπόφευκτα οδήγησε σε διεύρυνση, επέκταση, αλλαγή του γλωσσικού οργάνου, των συνόρων, της θεσμικής συγκρότησης, του πολιτισμού, της ψυχοσύνθεσης, της οικονομικής ζωής. Επίσης, τα κριτήρια αυτά φαίνεται να είναι αφηρημένα και, ίσως, όχι επαρκώς αιτιολογημένα («ψυχοσύνθεση»). Επιπλέον, δεν

⁹⁹ <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=3778820>

¹⁰⁰ Βλ. Άντερσον, 1997: 24-28 κυρίως.

¹⁰¹ Βλ. <http://users.uoi.gr/gramisar/prosopiko/constan/nation.pdf>

αιτιολογείται ποιο ήταν εκείνο το χρονικό σημείο στο οποίο η Ελλάδα ικανοποίησε όλα αυτά τα κριτήρια. Η παράθεση αυτών των κριτηρίων φαίνεται πως δεν είναι ποτέ επαρκής για τη συγκρότηση ενός έθνους (και ιδιαίτερα του μακεδονικού). Άρα, γίνεται αντιληπτό πως η συγκρότηση του ελληνικού έθνους αποκλείει τη συγκρότηση του μακεδονικού έθνους.¹⁰²

Στο θέμα της γλώσσας το Κ.Κ.Ε. υποστηρίζει σύμφωνα με το ίδιο άρθρο ότι:

Ξέρετε πολύ καλά πως οι αναφορές σε «μακεδονικό» λαό, «μακεδονική» ιθαγένεια και γλώσσα αφήνουν περιθώρια για μελλοντικές αμφισβητήσεις και τροφοδοτούν τον εθνικισμό και στη γείτονα και στη χώρα μας [...]

Κανένα στοιχείο δεν μπορεί να τεκμηριώσει πως μέσα σ' αυτό το μωσαϊκό [της Μακεδονίας] υπήρξε ή υπάρχει ξεχωριστή διαμορφωμένη ενιαία μακεδονική γλώσσα. Φυσικά, ένα τμήμα των κατοίκων που έμεναν σ' αυτό το κομμάτι στην περιοχή της γεωγραφικής Μακεδονίας μιλούσαν μία σλαβική διάλεκτο, την οποία συνεχίζουν να μιλούν και σήμερα βεβαίως, που συνήθως προσδιοριζόταν –και έτσι είναι– ως σλαβομακεδονική.

Το Κ.Κ.Ε. φαίνεται να παιδοθετεί τη θέση της συγκρότησης της γλώσσας ως ενιαίας, προκειμένου να μπορέσει να αναγνωριστεί. Υποβαθμίζει τη «γλώσσα» σε «διάλεκτο», καθώς και της αλλάζει το όνομα: «σλαβομακεδονική», κι όχι απλώς, μακεδονική. Δεν «αναγνωρίζει», όμως, το αντίστοιχο για τη γλώσσα των Ελλήνων, δηλαδή ινδοελληνική. Με άλλα λόγια, δεν προβαίνει στη σύντηξη φυλής και έθνους για την αναγνώριση της ύπαρξης της γλώσσας του υποκειμένου, το οποίο εκφέρει λόγο και άρα επιδιώκει να καθορίσει το πώς θα έπρεπε να λέγεται η γλώσσα του άλλου εθνικού υποκειμένου. Έτσι, γίνεται σαφές πως διεκδικεί το μονοπώλιο της γλώσσας για την Ελλάδα. Όπως, επισημαίνει ο Κωστόπουλος σε άρθρο του με τίτλο: «Κοινοβουλευτική δήλωση μετανοίας» (03/02/2019) στον ιστότοπο efsyn.gr:

Το κλειδί των παραπάνω βρίσκεται φυσικά στο τέχνασμα της προαπαίτησης «ενιαίου» γλωσσικού οργάνου των κατοίκων μιας περιοχής, προκειμένου αυτό να δικαιούται την αντίστοιχη ονομασία. Μ' αυτό το σκεπτικό, βέβαια, θα μπορούσε κανείς να αμφισβητήσει ακόμη και την ύπαρξη ρωσικής γλώσσας, αφού το 1897 στο τότε ρωσικό κράτος την είχε βάσει της επίσημης απογραφής ως μητρική μόλις το 44,3% του πληθυσμού!¹⁰³

¹⁰² <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=3778820>

¹⁰³ https://www.efsyn.gr/themata/fantasma-tis-istorias/181822_koinoboyleytiki-dilosi-metanoias,

Τέλος, η συζήτηση και η αναγνώριση της μακεδονικής ιθαγένειας και γλώσσας τροφοδοτούν τον αλυτρωτισμό (αφήνουν περιθώρια για μελλοντικές διεκδικήσεις και τροφοδοτούν τον εθνικισμό). Εδώ, υπονοείται πως στον αντίποδα του αλυτρωτισμού βρίσκεται η δημοκρατική, αντιεθνικιστική Ελλάδα.

Επιπλέον για το Κ.Κ.Ε. φανερό είναι η σύνδεση του αλυτρωτισμού του έτερου εθνικού υποκειμένου με τα ιμπεριαλιστικά σχέδια¹⁰⁴ άλλων διεθνών οργανισμών και κρατών, όπως σημειώνεται σε άρθρο με τίτλο: «Τώρα είναι η ώρα να δυναμώσει η αντιιμπεριαλιστική πάλη του λαού, να πάρει τη θέση του στον αγώνα με το Κ.Κ.Ε.» (26/01/2019) στον ιστότοπο rizospastis.gr:

[...] Όλοι ξέρουμε ότι έγινε παράγοντας ανασφάλειας με τη στρατιωτική επέμβαση του Ν.Α.Τ.Ο. και της Ε.Ε. και μετά, που διαμέλισε την ενιαία Γιουγκοσλαβία από το 1990 έως το 1999.

Και σήμερα μεθοδευμένα προωθείται από διάφορους κύκλους το σχέδιο της «Μεγάλης Αλβανίας», με πρώτο στάδιο την αλλαγή συνόρων ανάμεσα σε Κόσσοβο και Σερβία και σε συνέχεια την οικονομική και διπλωματική ενσωμάτωση του Κοσόβου στην Αλβανία.

Ενέργειες που μπορεί να ανοίξουν και άλλες «πληγές» στη γειτονιά μας.

Τέτοιες πληγές ανοίγει και η ΝΑΤΟική συμφωνία που σήμερα θα ψηφίσει η κυβέρνηση σας, μαζί με κάποιους πρόθυμους συμμάχους σας, σε αυτό το αλισβερίσι που παρακολουθεί ο ελληνικός λαός αυτές τις μέρες.

Και το ποιηματάκι που κάθε τρεις και λίγο λέτε εσείς, αλλά και η Ν.Δ., ότι δήθεν «η ισχυροποίηση του Ν.Α.Τ.Ο. και της Ε.Ε. αποτελεί παράγοντα σταθερότητας και ειρήνης στην περιοχή», κρατήστε το να το απαγγέλλετε στις δεξιώσεις της αμερικάνικης πρεσβείας, στα διάφορα σαλόνια των ΝΑΤΟικών.

Γιατί εδώ είναι Βαλκάνια! Δεν είναι παίξε γέλασε...

Οι λαοί των Βαλκανίων έχουν πληρώσει με αίμα, ξεριζωμό, δυστυχία τη βαρβαρότητα των ιμπεριαλιστικών επεμβάσεων, στους οποίους ενεργητικά συμμετείχε και το ελληνικό καπιταλιστικό κράτος.

Εδώ το Ν.Α.Τ.Ο. και η Ε.Ε. πρωτοστάτησαν στη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, στην επαναχάραξη συνόρων, στη διαμόρφωση κρατών - προτεκτοράτων.

Και τα περί ασφάλειας και ειρήνης καταρρέουν μπροστά στις μεγάλες επιθετικές στρατιωτικές ασκήσεις του Ν.Α.Τ.Ο. με δεκάδες χιλιάδες στρατού από όλες τις χώρες - μέλη του, ανάμεσά τους και από την Ελλάδα που γίνονται συνεχώς.

Γίνονται φύλλο και φτερό όσα λέτε, από τις ίδιες τις αποφάσεις του Ν.Α.Τ.Ο. που σύσσωμη η κυβέρνησή σας υπέγραψε, «αλά μπρατσέτα» μάλιστα με τους πρώην υπουργούς σας Εξωτερικών και Άμυνας, που σήμερα βρίσκονται μεταξύ τους στα μαχαίρια.

---

¹⁰⁴ Βλ. και στο τέταρτο κεφάλαιο: «Εξάρτηση, Έθνος, Οικονομία» στο υποκεφάλαιο: «Η Συμφωνία ως το αποτέλεσμα πίεσης του διεθνούς παράγοντα»

-- Αλήθεια, «για την ειρήνη και τη σταθερότητα» υπογράψατε το στόχο του Ν.Α.Τ.Ο. για τα «τέσσερα τριαντάρια»; 30 μηχανοκίνητα τάγματα, 30 αεροπορικές μοίρες και 30 πλοία μάχης έτοιμα να αναλάβουν δράση εντός 30 το πολύ ημερών;

-- «Για την ειρήνη και τη σταθερότητα» υπογράψατε το δόγμα του Ν.Α.Τ.Ο. για το πρώτο πυρηνικό πλήγμα;

-- «Για την ειρήνη και τη σταθερότητα» ψηφίζετε τις αποφάσεις εντατικοποίησης της στρατιωτικοποίησης της Ε.Ε., δίπλα στο Ν.Α.Τ.Ο.;

Εμείς ξεκάθαρα λέμε και προειδοποιούμε ότι η ισχυροποίηση του Ν.Α.Τ.Ο. και της Ε.Ε. στην περιοχή όχι μόνο δεν αποτελεί παράγοντα «σταθερότητας και ειρήνης», αλλά συνιστά μόνο επιτάχυνση της πολεμικής προετοιμασίας, μεγαλύτερη εμπλοκή σε σχεδιασμούς που μυρίζουν μπαρούτι, απειλητικούς για όλους τους λαούς της περιοχής και για τον ελληνικό λαό.

Επομένως, η Ελλάδα κινδυνεύει από τους αλτρωτισμούς, τους οποίους πυροδοτεί η ιμπεριαλιστική στρατηγική. Συγκεκριμένα, από την επαναχάραξη των συνόρων με την κατάρρευση της σοσιαλιστικής Γιουγκοσλαβίας, αλλά και από μια σειρά άλλων ενεργειών, όπως τα σχέδια της «Μεγάλης Αλβανίας». Η τελευταία, ίσως, έχει κι εκείνη αλτρωτικές διεκδικήσεις και απειλεί την εθνική συνοχή και τα εθνικά συμφέροντα. Είναι ένα ακόμα αντίπαλο έθνος, το οποίο επιβουλεύεται την εθνική ασφάλεια με τον αλτρωτισμό-εθνικισμό του.¹⁰⁵

Η παραπάνω ανάλυση ισχύει και στην περίπτωση της Πλεύσης Ελευθερίας, η οποία συνδέει την ενδεχόμενη αναγνώριση της Μακεδονικής Εθνότητας και γλώσσας με τη συνέχιση και εξάπλωση του αλτρωτισμού. Όπως χαρακτηριστικά δηλώνει στην ομιλία της η Ζωή Κωνσταντοπούλου στον ιστότοπο της Πλεύσης Ελευθερίας με τίτλο: «Η ομιλία της Ζωής Κωνσταντοπούλου, Επικεφαλής της Πλεύσης Ελευθερίας και τ. Προέδρου της Βουλής, στη Θεσσαλονίκη, κατά της Συμφωνίας των Πρεσπών, την Τετάρτη 16 Ιανουαρίου 2019, στο πλαίσιο εκδήλωσης που διοργάνωσε η Πυρίκαυστος Ελλάδα, 2019» (16/01/2019):

Τρίτον: Η αναγνώριση Μακεδονικής Εθνότητας ή Ιθαγένειας ή Υπηκοότητας, που περιλαμβάνεται στη «συμφωνία», αλλά και η αναγνώριση Μακεδονικής γλώσσας, που επίσης περιλαμβάνεται στη «συμφωνία», προσφέρει το έδαφος για την ανάπτυξη και εξάπλωση και όχι για τον περιορισμό του αλτρωτισμού. Να το πούμε απλά: Κανένας και ποτέ μέχρι σήμερα δεν τόλμησε να προβεί σε τέτοιες αναγνωρίσεις, σε τόσο επιζήμιες παραχωρήσεις, που αντιστρατεύονται ευθέως τα δικαιώματα και τα συμφέροντα της χώρας μας.

---

¹⁰⁵ Εδώ δε γίνεται κάποια αναφορά περί «Βόρειας Ηπείρου» και των αλτρωτικών βλέψεων της ελληνικής εθνικής κοινότητας ούτε στον θεσμικό και μη ρατσισμό του ελληνικού κράτους στις Αλβανίδες και τους Αλβανούς μετανάστες-ριες.

Φαίνεται πως είναι «δεδομένο», «αυτονόητο» και ως εκ τούτου «φυσικό» πως το υποκείμενο «ελληνικός λαός-Ελλάδα» δεν διέπεται από αλυτρωτικές διεκδικήσεις. Αυτό, άλλωστε, δηλώνεται και στην προηγούμενη παράγραφο της ίδιας ομιλίας:

Δεύτερον: Η «συμφωνία», όχι απλώς δεν εξαλείφει, όπως λέει, τις αλυτρωτικές διεκδικήσεις της F.Y.R.O.M. σε βάρος της χώρας μας, σε βάρος της Μακεδονίας, αλλά θέτει το θέμα του αλυτρωτισμού συμψηφιστικά, σαν να έχει η Ελλάδα αλυτρωτικές βλέψεις έναντι της γείτονας.

Με αυτόν τον τρόπο, αναδεικνύεται θετικά το ήθος και η στάση των Ελλήνων ως μη εθνικιστών και φυσικοποιεί τον (μη) εθνικισμό ή και την δημοκρατικότητα του ελληνικού έθνους όπως προκύπτει από τη Συμφωνία των Πρεσπών, αφού δεν μπορεί να τον αναγνωρίσει κάπου. Σαν να μυστικοποιείται και να τίθεται εκτός συζήτησης, και εν τέλει εκτός κριτικής. Άλλωστε, στην ομιλία της δεν αναφέρεται κάπου. Ο εθνικισμός βρίσκεται «εκτός των τειχών». Έτσι, αφού δεν υπάρχει κάπου ο εθνικισμός του ελληνικού έθνους, αυτό το οποίο φαίνεται να υπάρχει είναι «ο εθνικισμός των Άλλων», οι οποίοι αδικούν τους Έλληνες. Το ελληνικό κράτος ίσως έρχεται σε μειονεκτική θέση και βρίσκεται υπό απειλή από ένα όμως μικρότερο κράτος. Πρόκειται για την αναπαραγωγή του στερεοτύπου της εθνικής συρρίκνωσης.¹⁰⁶

Επιπλέον, το ιδεολόγημα του αλυτρωτισμού των «γειτόνων»¹⁰⁷ δεν αφορά τη συσχέτιση του όρου αλυτρωτισμός με την πραγματικότητα. Ο αλυτρωτισμός αναφέρεται στην «εθνικιστική πολιτικοκοινωνική κίνηση που επιδιώκει την απελευθέρωση υπόδουλων ομοεθνών»¹⁰⁸. Αυτή, ωστόσο, η «απελευθέρωση» δεν είναι ούτε ρητά διακηρυγμένη ούτε υπαρκτή. Δεν υπάρχει η διεκδίκηση εκ μέρους της Δημοκρατίας της Μακεδονίας για μεταβολή των συνόρων υπό το πρόσχημα της αναγνώρισης της μακεδονικής μειονότητας.

¹⁰⁶ Σκουλαρίκη, Απρίλιος-Ιούνιος 2008: 16.

¹⁰⁷ Έτσι ονομάζονται οι μη Έλληνες Μακεδόνες. Συνήθως, η χρησιμοποίηση του γίνεται για να αποφευχθεί η χρήση του όρου (μη Έλληνας) Μακεδόνας για τους εθνικούς Άλλους. Η χρήση της έννοιας αυτής έχει τον μανδύα μιας πιο φιλικής και λιγότερο εχθρικής διάθεσης («γειτόνας» αντί για «γυφτοσκοπιανού»). Αντίστοιχη είναι η χρησιμοποίηση του όρου «γειτονική χώρα» και τα μυστικοποιημένα νοήματα τα οποία αυτή φέρει.

¹⁰⁸ Σκουλαρίκη, Απρίλιος-Ιούνιος 2008: 16.

Επιπρόσθετα, η ίδια ανάλυση ισχύει και για τη ΛΑ.Ε. Στον ιστότοπο xekinima.org στο άρθρο του Χρήστου Κεφαλή με τίτλο: «Χ. ΚΕΦΑΛΗΣ: Η συμφωνία των Πρεσπών και η ελληνική Αριστερά», (11/02/2019) γίνεται φανερό ότι:

Η Νατοϊκή Συμφωνία των Πρεσπών είναι διπλά απαράδεκτη και στρέφεται πολλαπλώς σε βάρος της ειρήνης, της φιλίας και της συνεργασίας λαών και χωρών, αφού, επιπλέον, κάτω από το προκάλυμμα μιας “σύνθετης ονομασίας” κατοχυρώνει ευθέως και μονοδιάστατα σε διεθνές επίπεδο “Μακεδονική γλώσσα” και “Μακεδονική εθνότητα”, ενώ είναι πολύ αμφίβολο αν, σε θεσμικό, έστω, επίπεδο, αποφεύγονται αλυτρωτικές βλέψεις.

Τέλος, σε ό,τι αφορά τον ΣΥ.ΡΙΖ.Α. συνδέεται η εξάλειψη του αλυτρωτισμού με το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού, όπως αναφέρεται στον ιστότοπο avg1.gr, σύμφωνα με τον Γιώργο Κατρούγκαλο στο άρθρο: «Γ. Κατρούγκαλος: Τα κράτη αναγνωρίζουν κράτη, όχι λαούς» (22/01/19):

βάσει του διεθνούς δικαίου, την ίδια στιγμή, δεν θα μπορούσε η χώρα μας να επέμβει σε θέματα αυτοπροσδιορισμού των πολιτών του γειτονικού κράτους. Η συμφωνία, όμως, διευκρινίζει ότι οι γείτονές μας αποδέχονται ότι δεν έχουν σχέση με την ελληνική ιστορία και την ελληνική πολιτισμική κληρονομιά. Για τον λόγο αυτόν προβλέπεται ρητά στο άρθρο 7(4) ότι και τα δύο μέρη αναγνωρίζουν ότι η επίσημη γλώσσα και τα άλλα χαρακτηριστικά (δηλαδή πολιτιστικά, εθνοτικά κ.λπ.) της Π.Γ.Δ.Μ. δεν έχουν σχέση με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, την ιστορία, την κληρονομιά, την κουλτούρα και τα σύγχρονα χαρακτηριστικά της ελληνικής Μακεδονίας.

Η σύνδεση αυτή αφορά το γεγονός ότι δεν αυτοπροσδιορίζονται ως Έλληνες Μακεδόνες με αρχαία ελληνική μακεδονική παράδοση, πολιτισμό, γλώσσα, κουλτούρα, ιστορία. Δεν οικειοποιούνται ό,τι θεωρείται (αρχαιο-)ελληνικό. Με αυτόν τον τρόπο, διαχωρίζονται οι δύο Μακεδονίες και είναι ξεκάθαρο τι ανήκει στο εθνικό υποκείμενο και τι όχι. Άρα, δεν υπάρχει και περιθώριο αμφισβήτησης του.

Αυτό το οποίο, επιπλέον, γίνεται αντιληπτό είναι πως ο αλυτρωτισμός, ο οποίος δεν λέγεται αλλά υπονοείται, εξαλείφεται λόγω της Συμφωνίας. Η τελευταία ήταν το αίτιο που συνέβαλε στην κατοχύρωση για την εθνική κοινότητα των συμφερόντων της με διαχειριστή τον ΣΥ.ΡΙΖ.Α. Εντός αυτής λειτουργεί η ρεαλιστική και αντιεθνικιστική στρατηγική του ελληνικού κράτους.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ Για περισσότερα βλ. το υποκεφάλαιο του ίδιου κεφαλαίου: «Ο πολιτικός ρεαλισμός ως η μόνη υπεύθυνη εθνική στάση»

Επομένως, ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. καταφέρνει μέσω της Συμφωνίας να αποτρέψει να συνδεθούν τα παραπάνω χαρακτηριστικά με την αντίπαλη εθνική κοινότητα και άρα να αποτρέψει τον αλυτρωτισμό αποτελώντας εκείνη την εθνική δύναμη η οποία εμπράκτως αποδεικνύει τον πατριωτισμό της. Δεν είναι η συμφωνία η οποία ενισχύει τον αλυτρωτισμό, αλλά εκείνη η οποία τον πολεμάει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Η ΕΘΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ

Το συγκεκριμένο κεφάλαιο αναφέρεται, με αφορμή τη Συμφωνία των Πρεσπών, στις σχέσεις έθνους και οικονομίας. Πραγματεύεται τους τρόπους με τους οποίους συγκροτείται το εθνικό υποκείμενο εντός του οικονομικού πεδίου. Κεντρικά του χαρακτηριστικά είναι η εξάρτησή του από το διεθνές κεφάλαιο (δευτερευόντως το ελληνικό), τους ξένους διεθνείς οργανισμούς και τα δυτικά κράτη καθώς και ο ρόλος του ιμπεριαλισμού της Δύσης.

Κεντρική είναι η αναφορά στη Συμφωνία ως προϊόντος των απαιτήσεων των δυτικών δυνάμεων. Επιπλέον σημαντική είναι η αναπαράσταση της Ελλάδας στη θέση του άβουλου παιδιού που είναι υποταγμένο στον ισχυρό πατέρα, του οποίου το ρόλο έχουν οι δυτικές δυνάμεις. Η «παιδοποίηση» της Ελλάδας την καθιστά με όρους μαχητικής αρρενωπότητας και εθνικής κατωτερότητας ανίκανη μπροστά στους ιμπεριαλιστές να διευθετήσει κυρίαρχα τις υποθέσεις της. Μόνο αν αντισταθεί με εθνικούς όρους, μπορεί να ανατραπεί αυτή η σχέση εξουσίας.

Εδώ ο ιμπεριαλισμός των ξένων θα πρέπει να νοηθεί με όρους καπιταλιστικού και πολιτισμικού αντιδυτικισμού. Αυτό σημαίνει πως οι δυτικές δυνάμεις δεν στοχοποιούνται ως καπιταλιστικές, δηλαδή στη βάση της επεκτατικότητας του κεφαλαίου και των σχέσεων εκμετάλλευσης που αυτό επιφέρει αλλά ως πολιτισμικά «άλλες», δηλαδή η διάκριση βασίζεται στην «αιωνόβια κόντρα» μεταξύ ισχυρής Δύσης και ανίσχυρης Ανατολής.

5.1. Η Συμφωνία ως το αποτέλεσμα πίεσης του διεθνούς παράγοντα

Στο υποκεφάλαιο αυτό θα αναδειχθεί η σχέση υποτέλειας του ελληνικού κράτους στον διεθνή παράγοντα. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται φανερό πως αυτό εξαρτάται πολιτικά και οικονομικά από τις Η.Π.Α., το Ν.Α.Τ.Ο., την Ε.Ε. και δευτερευόντως από την εν Ελλάδι αστική τάξη. Αυτά αποτελούν τα υποκείμενα, τα οποία έχουν συμφέρον από την ελληνική υποτέλεια. Η εξάρτηση εν τέλει παίζει ρόλο ως προς την τελική έκβαση της Συμφωνίας. Στο άρθρο με τίτλο: «Τώρα είναι η ώρα να δυναμώσει η

αντιιμπεριαλιστική πάλη του λαού, να πάρει τη θέση του στον αγώνα με το Κ.Κ.Ε.» (26/01/2019) γίνεται ρητή αναφορά σε αυτά:

Η συμφωνία που φέρνει η κυβέρνηση του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. για ψήφιση στη Βουλή είναι μια επαίσχυντη συμφωνία, μια συμφωνία κατά παραγγελία των ιμπεριαλιστικών συμφερόντων των Αμερικανών και του Ν.Α.Τ.Ο., η οποία βέβαια έχει και την αποδοχή της άρχουσας τάξης στην Ελλάδα που προσδοκά οφέλη.[...] Η αλήθεια είναι ότι η συμφωνία που υπογράψατε με τον Ζάεφ είναι μια συμφωνία η οποία επιτεύχθηκε με την απροκάλυπτη παρέμβαση των Η.Π.Α., του Ν.Α.Τ.Ο., της Ε.Ε.

Εδώ, υποστηρίζεται από το Κ.Κ.Ε. πως η Συμφωνία η οποία έρχεται από την τότε διαχείριση του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. είναι προϊόν της ιμπεριαλιστικής στρατηγικής. Ένας τρόπος για να αναδειχθεί αυτό είναι η προβολή των υποκειμένων τα οποία προαναφέρθηκαν. Επιπλέον, στη συνέχεια του ίδιου άρθρου θα αναλυθούν πιο εκτενώς και τα αίτια που οδηγούν στην «επιβολή» αυτής της Συμφωνίας και τους ιμπεριαλιστικούς σχεδιασμούς.

Αυτή η ιμπεριαλιστική στρατηγική εξυπηρετεί συμφέροντα. Δεν είναι αποϋλικοποιημένη. Δεν είναι όμως τα συμφέροντα του ελληνικού κράτους ή του «ελληνικού λαού» το οποίο θεωρείται το «πραγματικό» εθνικό υποκείμενο. Είναι τα συμφέροντα των διεθνών οργανισμών (Ν.Α.Τ.Ο.) και των δυτικών, κατά κύριο λόγο, κρατών-κεφαλαίων (αμερικάνικα, ευρωπαϊκά) και δευτερευόντως ή καθόλου των ελληνικών (έχει η Συμφωνία και την αποδοχή της άρχουσας τάξης στην Ελλάδα). Συμφερόντων, δηλαδή, τα οποία σύμφωνα με αυτήν την ανάλυση δεν μπορεί παρά να είναι εχθρικά ως Άλλα.

Εδώ, θα μπορούσε να ειπωθεί πως (ανα)παράγεται το σχήμα «περί δυτικού δακτύλου» όχι όμως ως κάτι το οποίο κρύβεται και ενέχει το «πέπλο του μυστηρίου» αλλά ως «απροκάλυπτη παρέμβαση» αυτήν τη φορά. Ότι δηλαδή, δεν είναι οι ελληνικές διαχειρίσεις οι οποίες παίρνουν τέτοιες αποφάσεις, αλλά οι αντίπαλοι εκ της Δύσεως (Αμερική, Ευρωπαϊκή Ένωση). Υφέρπει με άλλα λόγια το ιδεολόγημα του πολιτιστικού αντιδυτικισμού ως πολιτιστικός αντιιμπεριαλισμός, όπως αναφέρθηκε και στο δεύτερο κεφάλαιο.

Μάλιστα, η χρήση της φράσης «επαίσχυντη συμφωνία» γίνεται για να δηλώσει την ηθική εναντίωση και τον ψόγο προς την εξυπηρέτηση αυτών των συμφερόντων και εν τέλει την κατάδειξη της διεξαγωγής της πολιτικής διαδικασίας εκτός ηθικού πλαισίου αναφοράς.

Επιπλέον, φαίνεται να λανθάνει ο έμφυλα προσδιορισμένος χαρακτήρας της αφήγησης. Αυτό επιτελείται μέσω της φράσης «κατά παραγγελία». Εδώ, φαίνεται πως η Ελλάδα αναπαρίσταται ως κάποιος υπάλληλος, ο οποίος δέχεται παραγγελίες από κάποιον πελάτη. Ο πελάτης έχει αυτήν την εξουσία να δίνει παραγγελίες, αφού έχει και τα χρήματα, την αγοραστική δύναμη, δηλαδή, για να πληρώσει αυτές τις παραγγελίες. Αυτός ο οποίος δίνει τις παραγγελίες είναι οι ξένες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις (Η.Π.Α., Ν.Α.Τ.Ο., Ε.Ε.). Ωστόσο, αυτή η εξουσία βασίζεται στη δυνατότητα κηδεμόνευσης της Ελλάδας από αυτούς τους οργανισμούς. Η τελευταία δεν έχει τη βούληση ή την δυνατότητα να επιβάλει τη Συμφωνία, αναλαμβάνοντας τις αντίστοιχες ευθύνες. Οι ξένοι είναι ο πατέρας-πελάτης και η Ελλάδα ο υπάλληλος-παιδί. Ο πατέρας έχει τα χρήματα να πληρώσει, καθώς προσπορίζεται από τη δουλειά του, ενώ το παιδί δεν δουλεύει ακόμη.

Οι Η.Π.Α.-Ε.Ε. παρουσιάζονται με όρους κυρίαρχης αρρενωπότητας¹¹⁰ μπροστά στο αδύναμο ελληνικό κράτος, το οποίο δεν έχει γίνει ακόμα κανονικός άντρας ή δεν το αφήνει να γίνει ο καπιταλισμός-ιμπεριαλισμός. Το παιδί-υπάλληλος δεν μπορεί να έχει τη βούληση να κάνει αυτό το οποίο θέλει. Ο πελάτης-πατέρας επιβάλει τη βούληση του με οποιοδήποτε μέσο και φροντίζει για τις υποθέσεις του παιδιού. Υποθέσεις τις οποίες δεν μπορεί να αναλάβει (Συμφωνία των Πρεσπών). Κομμάτι της έμφυλης διαφοράς είναι και η ηλικιακή διαφορά. Ο πατέρας είναι μεγαλύτερος, και άρα, ωριμότερος, εμπειρότερος και ικανότερος στη λήψη αποφάσεων για την οικογένεια.

Επομένως, γίνεται κατανοητή η σύνδεση του έθνους με την οικογένεια, στο πλαίσιο της έμφυλης κατανομής ρόλων, εντός των οποίων τα υποκείμενα συγκροτούνται και διαπλάθουν τις αρρενωπότητες τους. Άλλες είναι κυρίαρχες (Η.Π.Α., Ε.Ε., Ν.Α.Τ.Ο.) και άλλες είναι υποτελείς (ελληνικό κράτος).

Ωστόσο, αυτή η «κίνηση» των «ιμπεριαλιστών» προκαλεί ή οφείλει να προκαλέσει την εκ διαμέτρου αντίθετη «κίνηση». Αυτή, σύμφωνα με το Κ.Κ.Ε., δεν μπορεί παρά να είναι η «αντιιμπεριαλιστική πάλη του λαού», όπως, άλλωστε, δηλώνει και ο τίτλος του άρθρου, και γι' αυτό καλεί το λαό να συμπορευτεί μαζί του, για να διεξάγει αυτόν τον αγώνα. Ωστόσο, εδώ, θα πρέπει να νοηθεί ο λαός με όρους εθνικούς και έμφυλους. Το

---

¹¹⁰ Για παρόμοιες αναλύσεις βλ. Χαλκιά, Σκουρτή, Σούμπαση, Σταυρακάκης, Θεμελής, Κρατίδου, 2021: 129-150· Κυπαρίσσης, 2016: 147-208.

υποκείμενο με άλλα λόγια, το οποίο καλείται να αντισταθεί, είναι εθνικό και καλείται να δείξει μαχητική αρσενική αντίσταση (όχι όπως θα έκανε ένα παιδί).

Εν τέλει, σύμφωνα με αυτόν το λόγο συγκρούονται δύο αντιτιθέμενα συμφέροντα ή δύο κόσμοι: αυτοί οι οποίοι υποστηρίζουν τον ιμπεριαλισμό-καπιταλισμό (Η.Π.Α., Ε.Ε., εν Ελλάδι άρχουσα τάξη) και όσοι είναι κομμάτι του ελληνικού έθνους από την άλλη (ελληνική εργατική τάξη). Η σύγκρουση αυτών των συμφερόντων δεν είναι παρά η σύγκρουση Ανατολής και Δύσης.

Επιπρόσθετα, το Κ.Κ.Ε. παραθέτει στο ίδιο άρθρο και τη στόχευση των ιμπεριαλιστών, προειδοποιώντας για τις συνέπειες:

Ο λαός μας πρέπει να ξέρει ότι στα Βαλκάνια, αυτήν τη στιγμή, είναι σε εξέλιξη ένας μεγάλος πόλεμος, οικονομικός πόλεμος, για τις αγορές, τις πρώτες ύλες, τους αγωγούς, ο οποίος έχει φτάσει στο σημείο στρατιωτικών προετοιμασιών, με απρόβλεπτες συνέπειες για όλους τους λαούς.

Το Ν.Α.Τ.Ο., οι Η.Π.Α. και η Ε.Ε. προσπαθούν να ανακόψουν, να προλάβουν τα σχέδια και την επιρροή της Ρωσίας και της Κίνας.

Για τα σχέδια της Κίνας στα Βαλκάνια, μάλιστα, μίλησε και η κ. Μέρκελ στην πρόσφατη επίσκεψή της.

Γι' αυτό βιάζονται για την ολοκλήρωση της ένταξης των Δυτικών Βαλκανίων στις ευρωατλαντικές δομές.

Η Ρωσία έχει ήδη σημαντικά ερείσματα στη Σερβία.

Γενικότερα, τα Βαλκάνια είναι προνομαϊκή αγορά, αλλά και πεδίο σκληρής διαπάλης για τη διέλευση ή όχι του ρωσικού φυσικού αερίου στην Ε.Ε.

Και για την Κίνα, τα Βαλκάνια αποτελούν «κανάλι» για το «δρόμο του μεταξιού» προς την Ευρώπη, με την αξιοποίηση του λιμανιού του Πειραιά και την ανάπτυξη σιδηροδρομικών δικτύων της Σερβίας.

Η κυβέρνησή σας, με τη σύμφωνη γνώμη βέβαια και των υπολοίπων, βάζει σε τεράστιους κινδύνους το λαό μας, για χάρη τμημάτων του εγχώριου μεγάλου κεφαλαίου από τη ληστεία και εκμετάλλευση άλλων λαών, μήπως εξασφαλίσουν μεγαλύτερο μερίδιο και κέρδη.

Οι κίνδυνοι για τον λαό τον δικό μας αλλά και για τους λαούς των Βαλκανίων μεγαλώνουν.

Ιδιαίτερα τώρα που παρατηρείται μια μεγάλη κινητικότητα στο ζήτημα της αλλαγής συνόρων στην περιοχή των Βαλκανίων, όπου προχωρά ήδη η ανταλλαγή εδαφών Σερβίας - Κοσόβου.

Όμως, το «γαϊτανάκι» της αλλαγής συνόρων, εάν συνεχιστεί και μάλιστα στο όνομα της «διασφάλισης της ειρήνης, της ασφάλειας στο πλαίσιο του Ν.Α.Τ.Ο. και της Ε.Ε.», δεν θα κάνει τίποτα άλλο παρά να ναρκοθετήσει για άλλη μια φορά το μέλλον των λαών της Βαλκανικής.

Γιατί Ν.Α.Τ.Ο., Ε.Ε., Η.Π.Α., συνολικά τα καπιταλιστικά κράτη, ανάλογα και με τη δύναμή τους, ποτέ και πουθενά δεν παραιτήθηκαν από το «διαίρει και βασίλευε».

Εδώ, γίνεται κατανοητό πως επικαλούνται τα γεωπολιτικά συμφέροντα διεθνών οργανισμών (Ν.Α.Τ.Ο., Ε.Ε.) και μεγάλων οικονομικών δυνάμεων, σε επίπεδο κρατών στην περιοχή (Η.Π.Α., Κίνα, Ρωσία). Αυτά τα συμφέροντα δεν οδηγούν, σύμφωνα με το άρθρο, στην αλλαγή των συνόρων και σε μια εμπόλεμη και στρατιωτικοποιημένη κατάσταση. Αυτό ήταν και μια πάγια πολιτική τους στην περιοχή αυτή.

Εδώ, ωστόσο, φαίνεται πως οι εθνικοί Άλλοι είτε ως κρατικοί σχηματισμοί είτε ως διεθνείς οργανισμοί είτε ως μεγάλο κεφάλαιο επικρίνονται και σημαδεύονται ως επικίνδυνοι για τον «λαό». Ωστόσο, πώς εξελίσσεται η δραστηριότητα του ελληνικού κεφαλαίου, μεγάλου και μικρού στην ευρύτερη αυτή περιοχή; Αυτό το οποίο δεν γίνεται ορατό είναι η σχέση του ελληνικού κρατικού σχηματισμού και του ελληνικού κεφαλαίου ως προς το βαλκανικό και ιδιαίτερα της Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Ποια άραγε η ισχύς τους σε συγκριτικό επίπεδο; Με άλλα λόγια, φαίνεται η απουσία κριτικής (ή ελάχιστης κριτικής) του ελληνικού κράτους και του κεφαλαίου ως σε να μην έχουν κι εκείνα σημαντική δύναμη ιδιαίτερα σε σχέση με τα κράτη και το κεφάλαιο των χωρών των Βαλκανίων (θεωρούνται υποδεέστερα λόγω δύναμης από Η.Π.Α., Ε.Ε., Ν.Α.Τ.Ο, Κίνα, Ρωσία) και τα συμφέροντά τους στην περιοχή και ως σε να ευθυγραμμίζονται απαρέγκλιτα με την «κίνηση» των ευρωατλαντικών συμμάχων και να μην ακολουθούν και την ως ένα βαθμό δική τους ανεξάρτητη «κίνηση» υπό την έννοια ότι δεν αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους μόνο βάση των ευρωενωσιακών επιταγών.

Επιπλέον, τα υποκείμενα τα οποία θεωρούνται μεγάλες δυνάμεις εδώ δεν ασκούν φιλειρηνική πολιτική, καθώς εξυπηρετούν τα συμφέροντα του μεγάλου κεφαλαίου. Αυτό σημαίνει πως μια άλλη σοσιαλιστική Ελλάδα θα ακολουθεί φιλειρηνική¹¹¹ πολιτική στη βάση της αντιμπεριαλιστικής πάλης. Αν όμως η Συμφωνία των Πρεσπών είναι προϊόν αυτών των επιδιώξεων και αν παρθεί, παράλληλα, υπόψη η θέση του Κ.Κ.Ε. για άμεση αποχώρηση του ελληνικού κράτους από το Ν.Α.Τ.Ο. και την Ε.Ε., πώς θα εξυπηρετηθούν τα ελληνικά συμφέροντα; Με αυτόν τον τρόπο εννοείται πως η επιστροφή στην εθνική (σοσιαλιστική-αλλαγή κεντρικής πολιτικής διαχείρισης με ηγεμονικό κόμμα το Κ.Κ.Ε.-) κοινότητα όσον αφορά γεωπολιτικά, οικονομικά,

---

¹¹¹ Η φιλειρηνική αυτή πολιτική φαίνεται να αποκλείει για τους μη Έλληνες Μακεδόνες την αναγνώριση της ύπαρξης του έθνους, της γλώσσας, της ιθαγένειας της αυτοδιάθεσης καθώς οι Εθνικοί Άλλοι εμφορούνται από αλυτρωτικές επιδιώξεις όπως προαναφέρθηκε.

πολιτικά, κοινωνικά και άλλου είδους συμφέροντα είναι η χρηστή. Δεν πρόκειται, δηλαδή, για αμφισβήτησή της ως τέτοιας αλλά για επαναπροσδιορισμό του ρόλου της, οχύρωσης εντός αυτής και κατ' αυτόν τρόπο ανάδειξης εκ νέου της αξίας της.

Τέλος, με την παραπάνω θεώρηση, πως δηλαδή η συμφωνία των Πρεσπών ήταν προϊόν επέμβασης των ξένων παραγόντων (Η.Π.Α., Ν.Α.Τ.Ο., Ε.Ε., Γερμανία), συμφωνούν και η Πλεύση Ελευθερίας¹¹² και η ΛΑ.Ε.¹¹³.

5.1.1 Το ζήτημα της αυτοδιάθεσης των λαών και το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού

Σε αυτό το σημείο θα γίνει αναφορά στο δικαίωμα που έχει η τωρινή Βόρεια Μακεδονία στον αυτοπροσδιορισμό της. Στο πώς αυτό έγινε επίκεντρο εθνοκοινοτικών συνδηλώσεων για την ελληνική περίπτωση, αλλά και πώς έγινε πεδίο αντιπαράθεσης εντός της αριστεράς. Από τη μια παρουσιάζεται ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. ως δύναμη εθνική, η οποία λειτουργεί εντός νομικών πλαισίων, υπερασπιζόμενος το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού και της αυτοδιάθεσης, στο πλαίσιο της δημοκρατικής-αριστερής παράδοσης και του σχήματος της ευθύνης των κομμουνιστών. Από την άλλη, φαίνεται να υπάρχει άρνηση του αυτοπροσδιορισμού, λόγω της ύπαρξης ιμπεριαλιστικών συμφερόντων (Κ.Κ.Ε.).

---

¹¹² Η τελευταία διαφέρει, ίσως, από το Κ.Κ.Ε. στο ότι θεωρεί ότι η Συμφωνία με τους «ξένους» έγινε με τρόπο μυστικό. Μένει έτσι πιστή στο αρχικό σχήμα το οποίο προβλέπει τη μυστηριακότητα, την παρασκηνακότητα αν όχι και την αντεπαναστατική συνωμοσιολογία. Όπως η ίδια τονίζει στην ομιλία της με τίτλο: «Η ομιλία της Ζωής Κωνσταντοπούλου, Επικεφαλής της Πλεύσης Ελευθερίας και τ. Προέδρου της Βουλής, στη Θεσσαλονίκη, κατά της Συμφωνίας των Πρεσπών, την Τετάρτη 16 Ιανουαρίου 2019, στο πλαίσιο εκδήλωσης που διοργάνωσε η Πυρίκαυστος Ελλάδα» (16/01/2019) η οποία δημοσιεύεται στο plefsieleftherias.gr

Η συμφωνία αυτή αποτελεί, και τη λέξη συμφωνία την βάζω εντός εισαγωγικών γιατί, στ' αλήθεια είναι ιδιωτική συμφωνία του κυρίου Τσίπρα με τον κύριο Ζάεφ, ερήμην των λαών και των κρατών που εκπροσωπούν, είναι το αποτέλεσμα και η κατάληξη μιας εξάμηνης κρυφής διαπραγμάτευσης που καθοδηγήθηκε λεπτό προς λεπτό, βήμα προς βήμα, παρασκηνακά, από την Κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών.

Δεν είναι συμφωνία των λαών. Είναι αποτέλεσμα εξωτερικών πιέσεων και εντολών και δεν εκφράζει την ελεύθερη βούληση των Ελλήνων πολιτών, του ελληνικού λαού. Αντίθετα, παραβιάζει την ελεύθερη βούληση των Ελλήνων πολιτών και του ελληνικού λαού.

¹¹³ Τα ίδια ισχύουν και για τη ΛΑ.Ε. Βλ. Athensvoice, 2018.

Το τι αναγνωρίζει η Συμφωνία των Πρεσπών σχετικά με το εν λόγω ζήτημα φαίνεται από τον λόγο του Γιώργου Κατρούγκαλου, αναπληρωτή υπουργού εξωτερικών του ΣΥ.ΡΙΖ.Α., όπως αναφέρεται στο ang1.gr, στο άρθρο με τίτλο: «Γ. Κατρούγκαλος: Τα κράτη αναγνωρίζουν κράτη, όχι λαούς» (22/012019):

Το δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού είναι δικαίωμα αναγκαστικού δικαίου και δεν μπορεί να γίνει αντικείμενο συμβατικής ρύθμισης. Συνεπώς, η Ελλάδα δεν αναγνωρίζει και δεν θα μπορούσε να αναγνωρίσει "μακεδονικό έθνος" ή "λαό" με αυτήν τη Συμφωνία. Η Συμφωνία δεν μπορεί να ρυθμίσει θέματα λαού ή έθνους. Ο λόγος είναι απλός: Τα κράτη αναγνωρίζουν κράτη, όχι λαούς [...]
Τα θέματα ιθαγένειας είναι νομικά θέματα που αφορούν στον δεσμό πολίτη με κράτος, ενώ, αντιθέτως, τα θέματα εθνικής ταυτότητας και ένταξης σε μία εθνότητα είναι θέματα συνείδησης και αυτοπροσδιορισμού.

Από το παραπάνω απόσπασμα φαίνεται πως οριοθετείται το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού σε σχέση με το κράτος και το έθνος. Γίνεται, αρχικά, κατανοητό πως το εν λόγω δικαίωμα αναφέρεται στο νόμο («δικαίωμα αναγκαστικού δικαίου»). Πρόκειται, δηλαδή, για μια έννοια νομική, η οποία δεν είναι πολιτική (προς το παρόν). Δεν αναφέρεται, για παράδειγμα, σε κοινωνικούς αγώνες, οι οποίοι συγκρότησαν μια πολιτική κοινότητα. Ο νόμος εδώ «προστατεύει» το έθνος ή τον λαό της Δημοκρατίας της Μακεδονίας ως προς τον αυτοπροσδιορισμό του, καθώς έτσι έχει οριστεί από αυτόν. Εδώ υπενθυμίζεται ότι «τα κράτη αναγνωρίζουν κράτη και όχι λαούς». Με αυτόν τον τρόπο, δηλαδή την επίκληση της έννοιας του νόμου ή του (αναγκαστικού) δικαίου, επιχειρείται να αναδειχθεί από τον ΣΥ.ΡΙΖ.Α. ο λόγος για τον οποίο δεν προέβη σε παρέμβαση στον αυτοπροσδιορισμό του «γειτονικού λαού», δηλαδή του μακεδονικού έθνους ή του λαού. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα επιχείρημα το οποίο επιστρατεύεται, προκειμένου να δείξει η εν λόγω διαχείριση ότι λειτούργησε εντός των εθνικών συμφερόντων και όχι προδοτικά, αφού ούτως ή αλλιώς «η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να αναγνωρίσει [μακεδονικό έθνος] ή [λαό] με αυτήν τη Συμφωνία». Τέλος, εδώ, δεν υφίσταται κάποια διευκρίνιση πως, αν μπορούσε, θα έκανε αυτήν την αλλαγή, δηλαδή, αν ο νόμος του το επέτρεπε.

Εδώ, όπως προαναφέρθηκε, γίνεται επίκληση της έννοιας του αυτοπροσδιορισμού, όπως ο νόμος ορίζει. Ο νόμος κάνει τη διάκριση, με άλλα λόγια, του κράτους και του έθνους ως προς το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού. Άρα, δίνεται η δυνατότητα, -κι έτσι εν τέλει έγινε με τα ιστορικά γεγονότα που ακολούθησαν-, παρέμβασης του αυτοπροσδιορισμού του Άλλου κράτους από κάποιο Άλλο. Έτσι, εν προκειμένω, το

ελληνικό έθνος-κράτος προσδιορίζει -ως ένα βαθμό και λόγω της ισχύος του (ισχυρότερη οικονομική, στρατιωτική συγκρότηση, διπλωματία)- και με βάση τα νομικά εργαλεία την αλλαγή του ονόματος (η πρωτοβουλία διαπραγματεύσεων ανήκει στο ίδιο) και μια σειρά από άλλες ρυθμίσεις που αφορούν τη Δημοκρατία της Μακεδονίας.

Επιπλέον, η αλλαγή του ονόματος φαίνεται πως προσδιόρισε την ισχύ της ελληνικής εθνικής κοινότητας. Σύμφωνα με τον Αλέξη Τσίπρα, όπως αναφέρεται στο άρθρο, με τίτλο: «Τσίπρας για Σκοπιανό: Δεν θα κάνω δημοψήφισμα, δεν φοβάμαι τα συλλαλητήρια», (14/06/2018), το οποίο δημοσιεύεται στον ιστότοπο iefimerida.gr : «[...]Η συμφωνία δεν αναγνωρίζει μακεδονικό έθνος, αναγνωρίζει μόνο το δικαίωμα των γειτόνων μας στον αυτοπροσδιορισμό. Αν επιμέναμε στην αμετάφραστη ονομασία, θα αντιμετωπίζαμε το πρόβλημα πολύ σύντομα. Θα αναφέρονταν όλοι στη Μακεδονία.»

Εδώ, ομολογείται πως η αμετάφραστη ονομασία θα δημιουργούσε «πρόβλημα» στο ελληνικό κράτος καθώς «θα αναφέρονταν όλοι στη Μακεδονία». Εννοείται ότι θα υπήρχε «μπέρδεμα» των εθνικών υποκειμένων, καθώς δεν μπορούν να υπάρχουν δύο Μακεδονίες. Δεν μπορεί, με άλλα λόγια, να σφετερίζεται ο εθνικός Άλλος την ονομασία μιας περιφέρειας της Ελλάδας, καθώς υπάρχει έτσι ο κίνδυνος του αλυτρωτισμού και της καπήλευσης της ιστορικής αρχαίας ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς και άρα καταρράκωσης της εθνικής υπερηφάνειας. Άλλο ιστορική και άλλο γεωγραφική Μακεδονία. Η Μακεδονία του ενός δεν μπορεί να συγχέεται με τη Μακεδονία του Άλλου. Ό,τι ισχύει για τη μία μεριά δεν μπορεί να ισχύει και για την άλλη. Έτσι, η ελληνική πλευρά έκανε την επιλογή «ξεκαθαρίσματος της κατάστασης», αποσοβώντας τον κίνδυνο, διασώζοντας τα εθνικά δίκαια και κληρονομιά, ερχόμενη σε διαπραγματεύσεις και πιέζοντας για το *erga omnes*. Έτσι, ο αυτοπροσδιορισμός του κράτους, ο οποίος λειτουργεί ξεχωριστά από αυτόν του έθνους γίνεται αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ δύο μερών, δυο εθνικών υποκειμένων. Ωστόσο, το ένα εθνικό υποκείμενο (Δημοκρατία της Μακεδονίας) δεν ήρθε σε διαπραγμάτευση για το όνομα του άλλου (Ελλάδα). Πρόκειται για μια ανισομερή σχέση.

Όσον αφορά το αίτημα της αυτοδιάθεσης των λαών με αφορμή τη Συμφωνία γίνεται αντικείμενο υπεράσπισης από την ελληνική διαχείριση. Ο Αλέξης Τσίπρας

απευθυνόμενος στο Κ.Κ.Ε., σε ομιλία του στην Βουλή τονίζει χαρακτηριστικά: «Η εγώ δεν διάβαζα καλά τον Λένιν όταν ήμουν μικρός ή εσείς κάτι δεν κάνετε καλά, διότι η αυτοδιάθεση των λαών και των κινημάτων ήταν ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της επαναστατικής αντίληψης του Κομμουνιστικού κινήματος». ¹¹⁴ Στο συγκεκριμένο σημείο φαίνεται πως η έννοια της αυτοδιάθεσης των λαών αποτελεί πεδίο αντιπαράθεσης μεταξύ δύο υποκειμένων. Τα υποκείμενα αυτά είναι δύο κόμματα της ελληνικής αριστεράς, συγκροτούνται δηλαδή σε εθνικό πλαίσιο και στο πλαίσιο της αριστερής-κομμουνιστικής ιδεολογίας.

Η έννοια της αυτοδιάθεσης, τώρα, είναι μέρος της «επαναστατικής αντίληψης του Κομμουνιστικού κινήματος.» Είναι μέρος της αριστερής ιδεολογίας και παράδοσης. Ο ΣΥ.ΡΙΖΑ. εμφανίζεται ως εκείνη η δύναμη της αριστεράς εντός του ελλαδικού χώρου ο οποίος με αυτήν τη Συμφωνία αντιπροσωπεύει καλύτερα την κομμουνιστική-αριστερή παράδοση, αφού υπερασπίζεται έμπρακτα την αυτοδιάθεση των λαών. Επιπλέον, επιχειρείται να εμφανίσει την άλλη δύναμη της αριστεράς ως εκείνη η οποία δεν την πρεσβεύει («ή εσείς δεν κάνετε κάτι καλά»). Ως εκείνη η οποία έχει απωλέσει το αριστερό της πρόσημο.

Επιπρόσθετα, στην ίδια ομιλία αναφέρεται το εξής:

Ποια είναι η διάκριση που κάνετε; Δεν καταλαβαίνετε ότι ο κύριος εχθρός της εργατικής τάξης και των λαϊκών στρωμάτων σήμερα είναι η ασίγαστη δίψα του ελληνικού εθνικισμού για εκδίκηση απέναντι στις κατακτήσεις του λαϊκού κινήματος, στις κατακτήσεις της Δημοκρατίας και σε αυτές τις μικρές κατακτήσεις που κατάφερε αυτή η Κυβέρνηση; Δεν το καταλαβαίνετε.
Και όπως έλεγε και ο μεγάλος Καζαντζάκης: «Οι κομμουνιστές την αγαπούν την ευθύνη». Έτσι έλεγε. Ελπίζω κάποια στιγμή να κάνετε και για αυτό την αυτοκριτική σας.

Η ελληνική διαχείριση επιχειρεί ακόμα να φανεί ως εκείνη η οποία υπερασπίζεται τις έννοιες της «εργατικής τάξης», των «λαϊκών στρωμάτων», του «λαϊκού κινήματος» και της «Δημοκρατίας» του ελληνικού έθνους. Ταυτόχρονα, προσπαθεί να παρουσιαστεί ως δύναμη η οποία αντιστρατεύεται τον «ελληνικό εθνικισμό». Επομένως, το Κ.Κ.Ε. είναι εκείνο πάλι το υποκείμενο το οποίο, αν και βρίσκεται εντός της παράδοσης της

---

¹¹⁴ Α.Τσίπρας (Πρωθυπουργός)(Κύρωση Συμφωνίας Πρεσπών)(24/01/2019) (Hellenic Parliament TV, 2019).

αριστεράς, δεν υπερασπίζεται τις παραπάνω έννοιες, όπως έδειξε με τον λόγο του περί της Συμφωνίας.

Ακόμα, φαίνεται πως αυτή η διαμάχη εθnicoποιείται. Όπως χαρακτηριστικά τονίζεται από τον ίδιο τον ομιλητή παρακάτω: «Εγώ θα πω ένα πράγμα, ότι σήμερα και αύριο όλοι μας αναλαμβάνουμε ευθύνη, ευθύνη απέναντι στην ιστορία, ευθύνη απέναντι στο έθνος, ευθύνη απέναντι και στις αξίες μας και στις προοδευτικές θέσεις μας και σε όσα διακηρύττουμε τόσα χρόνια σε αυτόν τον τόπο.»¹¹⁵ Εδώ, προτάσσεται από τον πρόεδρο του ΣΥ.ΡΙΖ.Α. η έννοια της «ευθύνης». Ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α., επομένως, είναι δύναμη ευθύνης. Οι κομμουνιστικές δυνάμεις, για να νοούνται ως τέτοιες, πρέπει να είναι υπεύθυνες απέναντι στην ιστορία, όπως ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α., ο οποίος έκλεισε αυτήν τη Συμφωνία. Όμως, αυτή η ευθύνη είναι και εθνική ευθύνη, δηλαδή ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α., αφού υπερασπίζεται το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των λαών, αφού είναι προοδευτική-αριστερή, αντιεθνικιστική δύναμη, η οποία υπερασπίζεται την εργατική τάξη και το λαϊκό κίνημα, δεν μπορεί παρά να νοείται ως δύναμη εθνική. Τα συμφέροντα του έθνους υπηρετούνται καλύτερα από μια υπεύθυνη προοδευτική σκοπιά την οποία μόνο ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. (από την αριστερά) είναι ικανός να προσφέρει. Είναι εκείνη η προοδευτική δύναμη η οποία ως προοδευτική και υπεύθυνη είναι και εθνική.

Η έννοια της ευθύνης-υπευθυνότητας παραπέμπει και συνδέεται με την έννοια του πολιτικού ρεαλισμού. Ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α., ως υπεύθυνο κόμμα της εθνικής κοινότητας, κλείνει τη Συμφωνία των Πρεσπών υπερασπιζόμενος την κουλτούρα-λογική της λύσης των εθνικών συμφερόντων. Ως υπεύθυνο κόμμα απέναντι στην παράδοση της αριστεράς και του (προοδευτικού) πατριωτισμού αναλαμβάνει να υπερασπιστεί την αυτοδιάθεση των λαών-δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού, εκπροσωπώντας με προοδευτικό τρόπο την εθνική κοινότητα, καθώς η τελευταία «κλείνει» συμφωνίες (πρακτικό επίπεδο), οι οποίες περιέχουν προοδευτικές-αριστερές-δημοκρατικές ιδέες και κατακτήσεις.

Επομένως, ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. αποτελεί μια δύναμη, η οποία ως ρεαλιστική και ως προοδευτική-αριστερή είναι εθνική, χτίζοντας την περιφύρηση της εθνικής κοινότητας. Από την άλλη, το Κ.Κ.Ε., ως μη ρεαλιστική-ανεύθυνη δύναμη, ταυτίζεται

---

¹¹⁵ <https://www.iefimerida.gr/news/423610/tsipras-gia-skopiano-den-tha-kano-dimopsifisma-den-fovamai-ta-syllaliritia>

με τον συντηρητισμό-εθνικισμό. Από το γεγονός αυτό απορρέει και η προτροπή από την πλευρά του Αλέξη Τσίπρα προς το Κ.Κ.Ε για αναγκαία αυτοκριτική (Η αριστερά δεν είναι δυνατόν να μην κομίζει προοδευτικές-εθνικές-ρεαλιστικές ιδέες).

Σε ό,τι αφορά το Κ.Κ.Ε., φαίνεται ο ιμπεριαλισμός να φορτίζει αρνητικά το δικαίωμα αυτοπροσδιορισμού. Η σχέση κεφαλαίου και Δημοκρατίας της Μακεδονίας είναι καταλυτική. Όπως επισημαίνει ο Δημήτρης Κουτσούμπας, σύμφωνα με άρθρο το οποίο δημοσιεύτηκε στο rizospastis.gr με τίτλο: «Τώρα είναι η ώρα να δυναμώσει η αντιιμπεριαλιστική πάλη του λαού, να πάρει τη θέση του στον αγώνα με το Κ.Κ.Ε.» (26/01/2019):

Η ένταξη, κύριοι του ΣΥ.ΡΙΖ.Α., στις διάφορες ιμπεριαλιστικές ενώσεις- δολοφόνους των οραμάτων και της θέλησης των λαών, σε όλες τις χώρες, ποτέ δεν είναι πραγματική επιλογή των λαών, αλλά είναι της αστικής τάξης, της άρχουσας τάξης της κάθε χώρας, για να υπηρετήσει τα δικά της ιδιοτελή οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα.

Αλλά ακόμα κι αν δεχτούμε αυτό που λέτε, και ο γειτονικός λαός επιλέξει - κάτω βέβαια από πιέσεις και εκβιασμούς - μία σε βάρος του επιλογή, να ενταχθεί σε μια τέτοια επιθετική στρατιωτική συμμαχία, την οποία θέλει η αστική τάξη εκείνης της χώρας, πώς εξηγείτε η δική σας κυβέρνηση, που αυτοαποκαλείται μάλιστα «αριστερή» και «προοδευτική», να σπρώχνει τον γειτονικό λαό σε αυτήν την επιλογή, στις ιμπεριαλιστικές αλυσίδες;

Γιατί αυτό κάνατε, και εσείς και φυσικά οι Αμερικανοί και οι Ευρωπαίοι.

Εδώ, υπάρχουν από τη μία τα συμφέροντα των λαών και από την άλλη τα συμφέροντα της αστικής τάξης κάθε χώρας, των Αμερικάνων και των Ευρωπαίων. Ως «λαοί» νοούνται εδώ τα συμφέροντα του λαού Δημοκρατίας της Μακεδονίας, αφού το ζήτημα αφορά τη Συμφωνία των Πρεσπών.

Ο λαός εδώ της Βόρειας Μακεδονίας δεν μπορεί να επιλέξει την αυτοδιάθεσή του ή τον αυτοπροσδιορισμό του, αφού τα παραπάνω συμφέροντα είναι εκείνα τα οποία νέμονται τα δικά του, και άρα, καταλήγουμε σε αυτήν τη Συμφωνία, η οποία βλάπτει και τα δικά του και τα ελληνικά συμφέροντα. Βέβαια, ο λόγος του Κ.Κ.Ε. περί δυνατότητας επιλογής («Αλλά ακόμα κι αν δεχτούμε αυτό που λέτε, και ο γειτονικός λαός επιλέξει») λέγεται προσχηματικά, αφού ούτως ή άλλως η αστική τάξη και ο ιμπεριαλισμός δεν τον αφήνει να επιλέξει ενώ ακόμα και το τι σημαίνει αυτό το δικαίωμα και ποιο εν τέλει θα είναι το όνομα ή το περιεχόμενο της Συμφωνίας θα αποφασιστεί από το μεγάλο εγχώριο και διεθνές κεφάλαιο.

Ωστόσο, όπως τονίστηκε και παραπάνω, το Κ.Κ.Ε. φαίνεται πως αντιμετωπίζει την εθνική κοινότητα των Άλλων με έμφυλους όρους. Ως δηλαδή μια κοινότητα η οποία δεν έχει την δύναμη να επιβάλει τα συμφέροντα της, καθώς η επιλογή της Συμφωνίας αυτής έγινε από την αστική τάξη εκείνου του κράτους και του Ν.Α.Τ.Ο. Άρα, παρουσιάζεται προς στιγμήν ως ένα παιδί που έχει την ανάγκη του κηδεμόνα.

Οι έμφυλοι όροι ενέχουν και τα καθήκοντα της Ελλάδας. Υπάρχει δηλαδή προσδοκία για το τι μπορεί η Ελλάδα να πραγματοποιήσει. Η Ελλάδα πρέπει να προστατέψει ως άλλος πατέρας-κηδεμόνας αυτό το κράτος από τα νατοϊκά-ιμπεριαλιστικά σχέδια. Άρα, οφείλει να μην κάνει κάποια συμφωνία ή να αρνηθεί εξ' ολοκλήρου το δικαίωμα για μονομερή αυτοπροσδιορισμό.

Αυτό το οποίο ίσως δεν λέγεται αλλά υπονοείται είναι πως το υποκείμενο Ελλάδα ως μέλος του Ν.Α.Τ.Ο. και όντας πρόθυμο να υπογράψει τη Συμφωνία αυτή είναι αυτό το οποίο κινδυνεύει πρώτιστα (πριν από τη Δημοκρατία της Μακεδονίας) από αυτή τη συμφωνία. Η ιεράρχηση των εθνικών υποκειμένων υφίσταται στη βάση του πατριωτισμού πάρα την επίκληση για σπρώξιμο του «γειτονικού λαού στις ιμπεριαλιστικές αλυσίδες».

Επομένως, ο αντιιμπεριαλισμός, ο εθνικισμός, οι εμφυλοποιητικοί λόγοι «δένουν» σχετικά με το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των Μακεδόνων σε ό,τι αφορά το Κ.Κ.Ε.

Τους ίδιους λόγους με το Κ.Κ.Ε. εκφράζουν και η ΛΑ.Ε.¹¹⁶ και η Πλεύση Ελευθερίας.¹¹⁷

5.2 Η εθνική αντίσταση στη διαφθορά και στην προδοσία και η σχέση οικονομίας-πολιτικής

Σε αυτό το υποκεφάλαιο θα δειχθεί η σχέση της διαφθοράς και της προδοσίας με την εθνική συγκρότηση, καθώς και η σχέση της οικονομικής ευμάρειας με την πολιτική ανεξαρτησία. Η μόνη διέξοδος από την ανορθόδοξη σχέση οικονομικού και πολιτικού

---

¹¹⁶ Laiki-enotita, 2017.

¹¹⁷ Plefsielefterias, 2018.

πεδίου, τη διαφθορά του πολιτικού συστήματος και την προδοσία της Μακεδονίας είναι η εθνική αντίσταση.

Η προδοσία των Ελλήνων πολιτικών και το μνημονιακό κατεστημένο επιβουλεύονται την πατρίδα, τη δημοκρατία, την πολιτική ανεξαρτησία και την οικονομική αυτάρκεια. Δεν μπορεί αυτοί οι οποίοι διαχειρίζονταν το οικονομικό και πολιτικό πεδίο να συνεχίσουν, χωρίς να συναντήσουν τα πραγματικά εθνικά αναχώματα.

Η Ζωή Κωνσταντοπούλου υποστηρίζει σε ομιλία της, όπως αναφέρεται σε ανάρτηση του ιστότοπου pleusieleftherias.gr με τίτλο: «Η ομιλία της Ζωής Κωνσταντοπούλου, Επικεφαλής της Πλεύσης Ελευθερίας και τ. Προέδρου της Βουλής, στη Θεσσαλονίκη κατά της Συμφωνίας των Πρεσπών την Τετάρτη 16 Ιανουαρίου 2019, στο πλαίσιο εκδήλωσης που διοργάνωσε η Πυρρίκαυστος Ελλάδα», 2019» (16/01/2019) ότι:

Η ξετσίπωτη συναλλαγή μπροστά στα μάτια των πολιτών, τα ανταλλάγματα, οι στροφές 180 μοιρών και οι πιουέτες βουλευτών και Υπουργών, για να δικαιολογήσουν τα αδικαιολόγητα, την ώρα που ο ελληνικός λαός καταλαβαίνει και ο καθένας και η καθεμιά καταλαβαίνει ότι αυτό το οποίο συντελείται είναι άλλη μια προδοσία σε βάρος της χώρας -αυτό το οποίο εκτυλίσσεται, είναι αυτό που, πραγματικά, δεν πρέπει, φίλες και φίλοι, να μας κάνει να αηδιάσουμε, να παραιτηθούμε και να εκχωρήσουμε την πολιτική και την πατρίδα μας σε αυτούς, αλλά, αντίθετα, είναι εκείνο που πρέπει να μας κάνει να πεισμώνουμε, να ανασκουμπωνόμαστε, να παλεύουμε.

Εδώ, με τις φράσεις «ξετσίπωτη συναλλαγή», «ανταλλάγματα», «στροφές 180 μοιρών» γίνεται σαφές πως το ελληνικό κράτος το κυβερνάει μια διαχείριση διεφθαρμένη. Και η εθνική κοινότητα, σύμφωνα με αυτήν την ανάλυση, δε θα πρέπει να έχει τέτοια μοίρα. Δε θα πρέπει το έθνος να κυβερνάται από «προδότες». Η ηθική αξία του έθνους φαίνεται να είναι πολύ πιο μεγάλη από την τωρινή διαχείριση η οποία δεν εξυπηρετεί τα εθνικά δίκαια. Η ηθική της είναι πολύ μικρή, αφού «ξεπουλάει» το ελληνικό έθνος στα ξένα συμφέροντα. Έτσι, το έθνος ανάγεται σε αυταξία. Ό,τι είναι εθνικό είναι και ηθικό. Επομένως, η μόνη ηθική και εθνική στάση είναι αυτή της διεκδίκησης της ελληνικότητας της Μακεδονίας. Ανήθικοι με αυτή τη λογική είναι οι πολίτες της Βόρειας Μακεδονίας, η ελληνική διαχείριση αλλά και όποιο άλλο (πολιτικό) υποκείμενο προδίδει τις εθνικές θέσεις. Η ανηθικότητα φαίνεται και από το ότι υπάρχει κάποιο κρυφό υλικό συμφέρον γύρω από την υπογραφή της συμφωνίας.

Η ρητορική περί «προδοσίας της Ελλάδας» σημαίνει ότι από τη μία υπάρχουν «πραγματικοί» Έλληνες και Ελληνίδες, δηλαδή αυτές και αυτοί που δεν «ξεπουλάνε»

την πατρίδα και από την άλλοι οι «νενέκοι», «οι ραγιάδες» και οι «προσκυνημένοι». Αυτό σημαίνει ότι οι πραγματικοί Έλληνες φέρουν μαζί τους μια ουσία και αυτή η ουσία είναι η ουσία της αντίστασης. Για να είναι λοιπόν κανείς και καμιά πραγματική Ελληνίδα/Έλληνας πρέπει να είναι αγωνιστής/ρια. Είναι εθνικό καθήκον. Με αυτόν τρόπο, γίνεται κατανοητό ότι το έθνος ουσιοποιείται μέσω της αντίστασης.

Πέρα από την ουσιοποίηση της αντίστασης φαίνεται ο χαρακτήρας της και το υποκείμενό της. Ο χαρακτήρας της αντίστασης δεν είναι έμφυλος ή ταξικός ή αντεθνικός ή αντιεθνικιστικός, αλλά αντίθετα είναι εθνικιστικός/εθνικός. Η αντίσταση απαιτεί, για να είναι αποτελεσματική, την εθνική ενότητα-ομοψυχία. Με άλλα λόγια, εθνικοποιείται. Η Ελλάδα και οι Έλληνες/Ελληνίδες θα πρέπει να αγωνιστούν για τα εθνικά δίκαια, συμφέροντα, ιστορία, γλώσσα και όνομα. Το υποκείμενο της αντίστασης (Έλληνες/Ελληνίδες) είναι εθνικό υποκείμενο και στρέφεται εναντίον ενός «εθνικού Άλλου», των πολιτών της Δημοκρατίας της Βόρειας Μακεδονίας. Παρ' όλα αυτά η αντίσταση αυτή δεν είναι «συμπεριληπτική».

Η αντίσταση αυτή δεν τους εμπεριέχει όλους/ες. Δεν εμπεριέχει τους μετανάστες-ριες, οι οποίοι/ες μάλλον φαίνεται να ανήκουν σε ένα καθεστώς έκτος του κοινωνικού σώματος, «εκτός των τειχών» και της κοινωνικής αορατότητας. Παρ' ότι δεν λέγεται ότι οι μετανάστες-ριες δεν ανήκουν σε αυτό το υποκείμενο της αντίστασης, ο εθνικοποιημένος λαός («ελληνικός λαός») απαιτεί αυτήν την ανθρωπογεωγραφία και αυτόν τον αποκλεισμό στη βάση της πολιτικής ιδιότητας.

Η ΛΑ.Ε. επισημαίνει πως παρά την στάση της κυβέρνησης ο λαός δε θα παραδοθεί. Στην ιστοσελίδα iskra.gr στο άρθρο: «Κάλεσμα συγκρότησης Επιτροπής Αγώνα για το Σκοπιανό και τη μη αλλαγή συνόρων στη Βαλκανική» (08/06/2018) επισημαίνεται:

Το γεγονός ότι το μνημονιακό κατεστημένο αγνοεί την εκπεφρασμένη θέληση της συντριπτικής πλειοψηφίας του λαού και σπεύδει να παραδώσει και την υπόθεση αυτή, όπως παραδίδει με τα μνημόνια την κυριαρχία και τον πλούτο της χώρας, δεν σημαίνει πως θα τα καταφέρει. Δεν σημαίνει πως και ο λαός θα παραδοθεί.

Η ΛΑ.Ε. καλεί σε αντίσταση για το «Σκοπιανό». Από τον τίτλο του άρθρου φαίνεται ότι, όπως έχει καταδειχθεί και πιο πάνω, ο χαρακτήρας της αντίστασης είναι εθνικός. Εδώ, υφίσταται και άρνηση του δικαιώματος αυτοπροσδιορισμού.

Αιτία της κρίσης της Ελλάδας φαίνεται να είναι το μνημόνιο και όχι, για παράδειγμα, η κρίση υπερσυσσώρευσης του κεφαλαίου, όπως θα ισχυριζόταν μια μαρξική οικονομική ανάλυση. Αυτή η συνειδητοποίηση οδηγεί στο εξής συμπέρασμα: αν η αιτία της κρίσης είναι το μνημόνιο (διαταξικότητα), άρα και το είδος της αντίστασης πρέπει να είναι αντίστοιχο (εθνική αντίσταση).

Το υποκείμενο, το οποίο δε σέβεται τη βούληση του λαού (=έθνους), τη συναίνεση και την εντολή του, είναι το μνημονιακό κατεστημένο. Το γεγονός πως υπάρχει ένα υποκείμενο με «αντεθνικά» χαρακτηριστικά σημαίνει πως ενεργεί στην ίδια κατεύθυνση με τα μνημόνια. Επιπλέον, από τη μία είναι οι προδότες και διεφθαρμένοι, αφού έρχονται σε μυστικές συνεννοήσεις και παραδίδουν το έθνος, είναι η «κυβέρνηση» και το «διευθυντήριο των Βρυξελλών», και από την άλλη τοποθετούνται οι «πατριώτες Έλληνες» πολίτες και πολιτικοί που νοιάζονται για το καλό της Ελλάδας, η οποία είναι και το υποκείμενο της αντίστασης. Συγκρούονται, εδώ, άρα, δύο υποκείμενα διαφορετικά και δύο αντίθετοι κόσμοι: ο κόσμος της αντίστασης και ο κόσμος της προδοσίας-υποτελείας. Επομένως, μπορεί να διαφανεί πως υφίσταται στενή σύνδεση μεταξύ του οικονομικού πεδίου και του πολιτικού πεδίου. Όσοι είναι υπεύθυνοι για την οικονομική κρίση είναι υπεύθυνοι και για την εκχώρηση της εθνικής κυριαρχίας και εν τέλει την υποβάθμιση της δημοκρατίας στην Ελλάδα. Υπάρχει κρίση εκπροσώπησης και πολιτικής νομιμοποίησης στο ελληνικό πολιτικό σύστημα, καθώς το υποκείμενο εκείνο το οποίο έχει αναλάβει το ρόλο αυτό (ΣΥ.ΡΙΖ.Α.-ΑΝ.ΕΛ.¹¹⁸) δεν μπορεί («Η σημερινή Κυβέρνηση είναι υποτελής.») και δε νομιμοποιείται πια να τον φέρνει εις πέρας. Επομένως, μια άλλη διαχείριση πραγματικά εθνική και πραγματικά αδέσμευτη από αλλότρια συμφέροντα πρέπει να αναλάβει. Μπορεί, λοιπόν, να υποτεθεί πως λειτουργεί η εξής εξίσωση: Ό,τι είναι για την οικονομία το μνημόνιο είναι για την πολιτική η συμφωνία των Πρεσπών. Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει η Ζωή Κωνσταντοπούλου, σύμφωνα με την efsyn.gr, στο άρθρο: «Πλεύση Ελευθερίας: Η συμφωνία είναι αποτέλεσμα εξωτερικών πιέσεων» (19/06/2018): «Η διμερής συμφωνία που δέχθηκε ο κ. Τσίπρας είναι για τα εθνικά μας θέματα και την εθνική και εδαφική μας ακεραιότητα ό,τι υπήρξε το 3ο Μνημόνιο για τη δημοκρατία». Επιπλέον,

---

¹¹⁸ Οι Ανεξάρτητοι Έλληνες αποσύρουν, όπως προαναφέρθηκε (βλ. υποσημείωση 66), με αφορμή την Συμφωνία των Πρεσπών τη συμμετοχή τους στην διαχείριση. Ωστόσο, αναφέρονται εδώ επειδή ακόμα δεν έχουν αποχωρήσει από αυτήν. Το πράττουν στις 13 Ιανουαρίου του 2019.

στο δελτίο τύπου της Πλεύσης Ελευθερίας με τίτλο: «Για την Μακεδονία» (15/01/2018) στον ιστότοπο pleftsieleftherias.gr σημειώνεται το εξής:

Η σημερινή Κυβέρνηση είναι υποτελής: δεν εκπροσωπεί τον λαό, δεν δρα στο όνομά του, έχει η ίδια παραδώσει τα πάντα και παραβιάσει ολόκληρο το διεθνές δίκαιο και κεκτημένο. Δεν νομιμοποιείται να χειρίζεται εθνικά ζητήματα.

Η σημερινή Κυβέρνηση είναι υποτελής.

Έχει εκχωρήσει εθνική κυριαρχία, δημοκρατία, ανεξαρτησία, συνολικά την πατρίδα μας στους δανειστές.

Τελικά, αυτό το οποίο μπορεί να εξαχθεί ως συμπέρασμα είναι πως η οικονομική ευρωστία δεν είναι εφικτή, αν δεν υπάρχει πολιτική ανεξαρτησία, δημοκρατία, εθνική κυριαρχία, τήρηση της νομιμότητας, όπως περιγράφεται στο διεθνές δίκαιο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η υπογραφή της Συμφωνίας των Πρεσπών στις 12 Ιουνίου του 2018 μεταξύ Ελλάδας και Δημοκρατίας της Μακεδονίας πυροδότησε στο πολιτικό προσκήνιο την έξαψη του εθνικισμού. Οι λόγοι οι οποίοι παρήχθησαν συγκρότησαν τα υποκείμενα και συνέβαλαν στην κατασκευή του κοινωνικού σώματος. Όπως έγινε φανερό μέσα από τα αποσπάσματα των εφημερίδων, τους διαδικτυακούς τόπους των κομμάτων και τις ιστοσελίδες ενημερωτικού περιεχομένου, οι λόγοι αυτοί ως ρηματικές πρακτικές συγκροτούν τις σχέσεις εξουσίας και τις αναδιατάσσουν. Ενεργούν δημιουργικά, παράγοντας εκείνα τα υποκείμενα που αναγγέλλουν την εθνική αλήθεια.

Στο πρώτο κεφάλαιο φαίνεται πως ανακύπτει το Μακεδονικό Ζήτημα το 1990 στη Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία. Πρόκειται για ένα «ανύπαρκτο θέμα» μέχρι εκείνη τη στιγμή για το ελληνικό κράτος (τακτική της αποσιώπησης). Το «ανύπαρκτο θέμα» μετασχηματίζεται σε ένα πρόβλημα που βάζει το «έθνος σε κίνδυνο» (τακτική της αυτοθυματοποίησης). Θα θέσει έτσι σε «κίνηση» τον ελληνικό εθνικισμό στη βάση της «υπεράσπισης της Μακεδονίας μας» σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης αλλά και επαναπροσέγγισης της εθνικής κοινότητας ως αντίδρασης στην παγκοσμιοποίηση έπειτα από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, της Ε.Σ.Σ.Δ. και τον τερματισμό του Ψυχρού Πολέμου. Με τα Μακεδονικά συλλαλητήρια να δίνουν το έναυσμα της αντίστασης αλλά και τα ιδιωτικά κανάλια, τους «ειδικούς επί του θέματος», τις εκκλησίες, τους πολιτιστικούς μακεδονικούς συλλόγους και τα κόμματα να έπονται συμπληρώνεται το ψηφιδωτό της εθνικής αντίστασης και ομοψυχίας.

Η στάση των κομμάτων σε αυτήν τη συγκυρία αλλά και μέχρι το 2018, όταν γίνεται το πέρασμα στην επόμενη φάση του ζητήματος, φαίνεται να βρίσκεται στην κατεύθυνση της εθνικής συναίνεσης-συνεννόησης, αν και παράλληλα αυτές οι θέσεις μεταβάλλονται προϊόντος του χρόνου, καθώς και εντός των κομμάτων είτε σε πιο εθνικιστικές είτε σε λιγότερο εθνικιστικές-προοδευτικές. Στην αρχή το κομματικό σύστημα παιδοθετεί τη «σκληρή γραμμή» περί αναγνώρισης του κράτους των Σκοπίων αλλά χωρίς χρησιμοποίηση του όρου Μακεδονία. Μετά στρέφεται προς μια πιο «ρεαλιστική γραμμή» της σύνθετης ονομασίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάστηκε η λειτουργία της Συμφωνίας στη βάση της πολιτικής συγκυρίας. Από τη μία μεριά, ενσωματώνονται κάποια εθνικιστικά στοιχεία

όπως η επεκτατικότητα του ελληνικού κεφαλαίου στην περιοχή των Βαλκανίων, τα ιδεολογικά σχήματα περί κατοχύρωσης της ελληνικής κληρονομιάς, κουλτούρας, γλώσσας και πολιτισμού, τα οποία αναπαράγουν το αφήγημα περί αλυτρωτισμού των «Άλλων» και τέλος το στοιχείο ότι δεν υποστηρίχθηκε πλήρως το αίτημα του αυτοπροσδιορισμού (όνομα). Από την άλλη, το πιο σημαντικό ήταν ότι βρέθηκε τελικά μια όχι ταπεινωτική λύση στο «αιωνόβιο πρόβλημα» του ελληνικού κράτους με την έννοια ότι αναγνωρίστηκε το όνομα Μακεδονία έστω και με γεωγραφικό προσδιορισμό. Έτσι, εν μέρει θα μπορούσε να υποστηριχθεί πως το δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού έγινε δεκτό. Επιπλέον, οι δυσκολίες επίτευξης αυτής της λύσης ήταν αρκετές με την έννοια ότι συγκροτήθηκε ένα σχεδόν συμπαγές μπλοκ ακραίας εθνικιστικής έκφρασης. Ο ΣΥ.ΡΙΖΑ. υπερασπίστηκε τις ιδέες του διαφωτισμού ενάντια στα ιδεολογικά σχήματα της εθνικής προδοσίας, της σκοπιανολογίας, της αποκλειστικής καταγωγής της Μακεδονίας, του νεοφιλοφασισμού και του αντιμπεριαλισμού ως πολιτιστικού αντιδυτικισμού. Στο μπλοκ αυτό συμμετείχαν όπως και το 1990 κανάλια, ειδικοί, άνθρωποι της εκκλησίας, πολιτιστικοί σύλλογοι και το μακεδονικό κίνημα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο (μέρος δεύτερο) γίνεται προσπάθεια παρουσίασης του αφηγήματος του «αλυτρωτισμού των Άλλων» και της συσχέτισης του με την υπεράσπιση των συμφερόντων της εθνικής κοινότητας. Από τη μία (ΣΥ.ΡΙΖ.Α.), βλέπουμε το εθνικό υποκείμενο Ελλάδα να δομείται στη βάση της υπεράσπισης της Συμφωνίας ως εκείνης της πράξης η οποία θέτει με όρους ρεαλισμού και αποτελεσματικότητας την αποσόβηση του «αλυτρωτισμού των γειτόνων». Το εθνικό υποκείμενο εφευρίσκει την ελληνικότητα του στη βάση της αποτελεσματικότητας του χτυπήματος του αλυτρωτισμού των «εθνικών Άλλων». Από την άλλη (Κ.Κ.Ε., ΠΛΕΥΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, ΛΑ.Ε.), φαίνεται να θεωρείται πως το εθνικό υποκείμενο Ελλάδα απειλείται από τη στιγμή, κατά την οποία αναγνωρίζεται πως η γλώσσα, η ιθαγένεια και το έθνος των Μακεδόνων δεν μπορούν να απολαύσουν το status της επίσημης αναγνώρισης από το ελληνικό κράτος και επισημαίνουν τη λειτουργία του μπεριαλισμού των δυτικών κρατών ο οποίος επιτείνει τον αλυτρωτισμό. Εδώ, το ελληνικό έθνος αναπαρίσταται ως ουσιοκρατικά, αντικειμενικά και αληθινά δημοκρατικό (απουσία αλυτρωτισμού) έναντι των «γειτόνων» ή άλλων κρατών. Επομένως, γίνεται κατανοητό πως και οι δύο πλευρές φαίνεται να συμφωνούν στην ύπαρξη του αλυτρωτισμού των γειτόνων ως κοινή εθνική αλήθεια (ρεαλιστικό

υποκείμενο) αλλά διαφωνούν στο αν με τη Συμφωνία καταπολεμιέται αυτός ή ενισχύεται-παραμένει (υποκείμενο της αντίστασης).

Στο πέμπτο κεφάλαιο φαίνεται πως το εθνικό υποκείμενο φέρεται να τελεί υπό την κυριαρχία του ιμπεριαλισμού των δυτικών (Η.Π.Α.-Ε.Ε.). Εδώ ο ιμπεριαλισμός αυτός νοείται ως πολιτιστικός αντιιμπεριαλισμός ο οποίος θεωρεί αντίπαλους τους Δυτικούς (ισχυρή Δύση-υποτελής Ανατολή). Αυτός ο μη αντικαπιταλιστικός χαρακτήρας του συμπληρώνεται από τον έμφυλα προσδιορισμένο χαρακτήρα της εθνικής κοινότητας και της ελληνικότητας ως μη μαχητικά αρρενωπής εντός της θαλπωρής του οικογενειακού θεσμού. Η ανίσχυρη Ελλάδα κατέχει τη θέση του απροστάτευτου και άβουλου παιδιού σε αντίθεση με τον αρρενωπό και επιβλητικό πατέρα (Δύση, Η.Π.Α. Ε.Ε., Ν.ΑΤ.Ο.). Αυτό υπονομεύει και το ρόλο της επιβεβλημένης αντίστασης (στη Συμφωνία) η οποία θα πρέπει να συγκροτείται από εθνικούς όρους (αποκλεισμός από την εθνική κοινότητα- αντίσταση μεταναστών), έμφυλους όρους (μαχητική αρρενωπότητα), πολιτικοϊδεολογικούς (αντιιμπεριαλιστική πάλη) με στρατηγικό στόχο το σοσιαλισμό-η άλλη αριστερή δημοκρατική διαχείριση. Ωστόσο, αυτή η νέα διαχείριση δεν πρέπει να είναι προδοτική όπως η παλιά και να υπονομεύει την εθνική ανεξαρτησία-εδαφική κυριαρχία. Έτσι, δομείται ένα λόγος ο οποίος θεωρεί τον ΣΥ.ΡΙΖΑ. όχι ως μέρος της εθνικής κοινότητας και καλεί σε εθνική αντίσταση ενάντια στη Συμφωνία. Από την άλλη, ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. κόντρα στις ιμπεριαλιστικές πολιτικές έχοντας φιλειρηνική πολιτική υπερασπίζεται την εθνική του στάση με την έννοια της αποδοχής του δικαιώματος του αυτοπροσδιορισμού-αυτοδιάθεσης, το οποίο προβλέπει η Συμφωνία και άρα εκπληρώνει τα καθήκοντα του ως αριστερή προοδευτική δύναμη σε αντίθεση με άλλες (ΛΑ.Ε., ΠΛΕΥΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ, Κ.Κ.Ε.). Η έννοια της προόδου πρέπει να δένει με το έθνος και τα συμφέροντα του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έντυπη:

Βιβλία:

Άντερσον, Μπ. (1997). *Φαντασιακές Κοινότητες: Στοχασμοί για τις Απαρχές και τη Διάδοση του Εθνικισμού*. [μτφ. Ποθητή Χαντζαρούλα, επιμ.: Έφη Γαζή], Αθήνα: Νεφέλη.

Αποστολίδου, Β., Δοξιάδης, Κ., Ψυχοπαίδης, Κ., Δεμερτζής, Ν., Κύρτσης, Α., Α., Πεσμαζόγλου, Σ. κ.ά., (1995). *Επιστημονικό συμπόσιο. Έθνος κράτος εθνικισμός. 21 και 22 Ιανουάριου 1994*. Αθήνα: Ίδρυμα Μωραΐτη-Εταιρία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας.

Βαληνάκης Γ. - Ντάλης Σ. (1996). *Το ζήτημα των Σκοπίων στους διεθνείς οργανισμούς. Απόπειρες για αναγνώριση και η ελληνική στάση: Επίσημα κείμενα 1990-1996*. Αθήνα: Σιδέρης Ι.

Γκλιγκόροφ, Κ. (2001). *Απομνημονεύματα*. Αθήνα: Κούριερ.

Δοξιάδης, Κ. (1995). *Εθνικισμός ιδεολογία Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας*. Αθήνα: Πλέθρον.

Δοξιάδης, Κ. (2008). *Ανάλυση Λόγου: Κοινωνικο-φιλοσοφική Θεμελίωση*. [επιμ. Ρινόπουλος Λουκάς], Αθήνα: Πλέθρον.

Δοξιάδης, Κ. (2015). *Ο Foucault της φιλοσοφίας και της Αριστεράς*. [επιμ.: Δέσποινα Παρασκευά Βελουδογιάννη], Αθήνα: Νήσος.

Heywood, A. (2011). *Εισαγωγή στην Πολιτική*. [μτφ. Γιώργος Καράμπελας, επιμ.: Δήμητρα Τουλάτου], Αθήνα: Πόλις.

Ηρακλείδης, Α. (2019). *Το Μακεδονικό Ζήτημα 1878-2018. Από τις εθνικές διεκδικήσεις στις συγκρουσιακές εθνικές πολιτικές*. Αθήνα: Θεμέλιο.

Καλπαδάκης, Γ. (2012). *Το Μακεδονικό Ζήτημα 1962-1995. Από τη σιωπή στη λαϊκή διπλωματία*. [πρόλογος: Θάνος Βερέμης, επιμ.: Ματίνα Βασιλείου], Αθήνα: Καστανιώτη.

Κοτζιάς Ν., (2020). *Η λογική της λύσης. Η πολιτική θεωρία και η πρακτική στις διεθνείς σχέσεις. Αλήθειες για το Μακεδονικό και τη διαπραγμάτευση*. Αθήνα: Gutenberg.

Κοτζιάς, Ν., Κοτρώτσος Σ., (2019). *Η μεγάλη διαπραγμάτευση. Πρέσπες*. [επιμ. Ευαγγελία Δάλλκου], Αθήνα: Πατάκη.

Κωφός, Ε. (1995β). *Η ανατομία του μακεδονικού ζητήματος στη δεκαετία του '90. Μια αδημοσίευτη συνέντευξη του Ευάγγελου Κωφού που δόθηκε στον Γιάννη Μαυρή τον Σεπτέμβριο του 1995*. [πρόλ.-επιμ.: Γιάννης Μαυρής], Αθήνα: Public Issue.

Shorten, A. (2017). *Σύγχρονη πολιτική θεωρία*. [μτφ. Γιώργος Χρηστίδης, [επιμ.: Γιώργος Χαραλάμπης], Αθήνα: Κριτική.

Κυπαρίσσης, Μ. (2016). “Νενέκοι”, “Πειθήνια Πρόβατα”, “Φρου Φρου Κι Αρώματα”: *Μια Κριτική Εξέταση του Έθνους του Φύλου και της Σεξουαλικότητας στους Λόγους περί Αντίστασης στην Ελλάδα της Κρίσης Μέσα από το Παράδειγμα της Ελευθεροτυπίας*, [πρόλ.-επιστ. επιμ. Αλεξάνδρα Χαλκιά], Ιωάννινα: Ισνάφι.

Κύρκος, Λ. (1994). *Το αδιέξοδο βήμα του εθνικισμού. Σκέψεις για το Μακεδονικό*. Αθήνα: Θεμέλιο.

Φουκώ, Μ. (2008). «Εξουσίες και στρατηγικές». στο Φουκώ, Μ. *Το μάτι της εξουσίας*. [μτφ. Τάσος Μπέτζελος], Θεσσαλονίκη: Βάνιας.

Foucault, M. (2002). *Για την υπεράσπιση της κοινωνίας*. [μτφ. Τιτίκα Δημητρούλια, πρόλ.: Στέφανος Ροζάνης], Αθήνα: Ψυχογιός.

Χαλκιά, Αλ. (2011). *Εμφυλες βιαιότητες: Εξουσία λόγος, υποκειμενικότητες*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Κρατίδου Σ. (2021). *Ήρωες και Προδότες. Η κατασκευή αρρενωποτήτων μέσα από το «Μακεδονικό ζήτημα»*. Στο Χαλκιά Αλ., Σκουρτή Μ., Σούμπαση Ν., Σταυρακάκης Χ., Θεμελής Β., [πρόλ.- επιστ. επιμ. Αλεξάνδρα Χαλκιά] *Έθνος και φύλο σε κρίση. Αρρενωπότητες στο προσκήνιο*. Αθήνα: Futura.

Διαλέξεις σε συνέδρια:

Δοξιάδης, Κ. (2016). *Εθνικισμός: Μια Φουκωική και Μαρξιστική Προσέγγιση*. Κέρκυρα.

Περιοδικά:

Αρμενάκης Α., Γκοτσόπουλος Θ., Δεμερτζής Ν., Παναγιωτοπούλου Ρ., Χαραλάμπης Δ. (1996). «Ο εθνικισμός στον ελληνικό τύπο. Το Μακεδονικό Ζήτημα κατά την περίοδο Δεκέμβριου 1991-απριλίου 1993». *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 89: 90.

Δοξιάδης, Κ., (2011). «Η μέθοδος του Φουκώ» στο Φουκώ, Μ., Ντ' Αλλόν, Μ. Ρ., Εριμπόν, Ντ., Προύσης, Μ., Βώκος, Γ., Τζαβάρας, Θ., κ.ά., «Αφιέρωμα στον Μισέλ Φουκώ», *Νέα Εστία*, τχ. 1843 (Απρίλιος).

Σκουλαρίκη, Α.- Εμπειρικός, Λ. (2009). «Το Μακεδονικό από την Μεταπολίτευση ως την κρίση της δεκαετίας του '90». *Αρχειοτάξιο*, τχ.11 (Ιούνιος).

Σκουλαρίκη, Α. (2008). «Μακεδονικό: πόσο δόκιμος είναι ο όρος αλυτρωτισμός;». *Σύγχρονα Θέματα*, τχ. 101 (Απρίλιος-Ιούνιος).

Άρθρα από εφημερίδες

Κωφός, Ε. (17/09/1995α). «Δεν μπήκαμε στην ουσία». *Καθημερινή*.

Ηλεκτρονική:

Άρθρα σε εφημερίδα:

Αθανασίου, Ε. (26/10/2013). «Σκλήρυνση Αθήνας για Σκόπια». Καθημερινή [online] Διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/politics/502206/sklirynsi-athinas-gia-skopia/> [Τελευταία πρόσβαση: 19/11/2021].

Γαλιατσάτος, Π. ,Γ. (2/12/2000). «Τους χωρίζει μία τάφρος». Τα Νέα [online] Διαθέσιμο στο <https://www.tanea.gr/2000/12/02/greece/toys-xwrizei-mia-tafros/> [Τελευταία πρόσβαση: 25/02/2022].

Δοξιάδης, Κ. (16/01/2018). «Τα σκόπια Σκόπια» ΕΦ.ΣΥΝ. [online] Διαθέσιμο στο https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/136939_tskopima-skopia [τελευταία πρόσβαση: 23/2/2022].

Δοξιάδης, Κ. (17/06/2018). «Η ονομασία Βόρεια Μακεδονία ως φασιστόμετρο». Εποχή [online] Διαθέσιμο στο <https://www.epohi.gr/article/20354/h-onomasia-voreia-makedonia-ws-fasistometro> [Τελευταία πρόσβαση: 11/12/2022].

Δοξιάδης, Κ. (08/01/2019). «Οι εκλογές, το Μακεδονικό, η Αριστερά» Διαθέσιμο στο https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/178443_oi-ekloges-makedoniko-i-aristera [Τελευταία πρόσβαση: 23/02/2022].

Δοξιάδης, Κ. (22/01/2019). «Η διαφωνία των Πρεσπών». ΕΦ.ΣΥΝ. [online] Διαθέσιμο στο https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/180308_i-diafonia-ton-prespon [Τελευταία πρόσβαση: 17/02/2022].

Δοξιάδης, Κ., (05/02/2019). «Η διάχυση της ακροδεξιάς ιδεολογίας». ΕΦ.ΣΥΝ. [online] Διαθέσιμο στο https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/182175_i-diahysi-tis-akrodexias-ideologias [Τελευταία πρόσβαση 19/02/2022].

Δοξιάδης, Κ., (11/12/2018). «Ο καθωσπρέπει εθνικισμός», ΕΦ.ΣΥΝ [online] Διαθέσιμο στο https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/175312_o-kathosprepei-ethnikismos [Τελευταία πρόσβαση: 20/02/2022].

Δοξιάδης, Κ., (09/04/2019). «Η συγκρότηση του νεοφιλοφασιστικού υποκειμένου». ΕΦ.ΣΥΝ. [online] Διαθέσιμο στο https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/190637_i-sygkrotisi-toy-neofilofasistikoy-ypokeimenoy [Τελευταία πρόσβαση: 01/02/2022].

Δοξιάδης, Κ. (24/07/2018). «Η άλλη διάσταση». ΕΦ.ΣΥΝ [online] Διαθέσιμο στο https://www.efsyn.gr/stiles/apopseis/158636_i-alli-diastasi [Τελευταία πρόσβαση: 23/02/2022].

Κωστόπουλος, Τ. (03/02/2019). «Κοινοβουλευτική δήλωση μετανοίας». ΕΦ.ΣΥΝ. [online] Διαθέσιμο στο https://www.efsyn.gr/themata/fantasma-tis-istorias/181822_koinobouleytiki-dilosi-metanoias [Τελευταία πρόσβαση: 8/2/2022].

Μπίτσικα, Π. (23/03/2008). «Όταν η Ν.Δ. παρέδιδε το όνομα [Μακεδονία] αμαχητί». Documentonews [online] Διαθέσιμο στο <https://www.documentonews.gr/article/otan-h-nd-paredide-to-onoma-makedonia-amaxhti/> [Τελευταία πρόσβαση: 12/12/2021].

Παπαρήγα, Α. (01/03/2011). «Η έννοια [Μακεδονία] έχει γεωγραφικά και όχι εθνικά χαρακτηριστικά». Ριζοσπάστης [online] Διαθέσιμο στο <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=6126528&textCriteriaClause=%2B%28%CE%9C%CE%91%CE%9A%CE%95%CE%94%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%91+%29> [Τελευταία πρόσβαση: 02/5/2022].

Νέδος, Β. (18/01/2018). «Νάρκες Π.Γ.Δ.Μ. στις συνομιλίες με Μ. Νίμιτς». Καθημερινή [online] Διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/politics/943831/narkes-pgdm-stis-synomilies-me-m-nimits/> [Τελευταία πρόσβαση: 17/11/2021].

Τερζής, Δ., Πετρόπουλος, Γ. (26/01/2020). «Από τις χαμηλές εκλογικές πτήσεις, στην εξουσία και στην επόμενη μέρα». ΕΦ.ΣΥΝ. [online] Διαθέσιμο στο https://www.efsyn.gr/themata/thema-tis-efsyn/228396_apo-tis-hamiles-eklogikes-ptiseis-stin-exoysia-kai-stin-epomeni-mera [Τελευταία πρόσβαση: 23/02/2022].

Άρθρα σε εφημερίδα χωρίς συντάκτη-ρια:

Ανώνυμος-η (17/06/2018). «Το ιστορικό της διένεξης για το Σκοπιανό», Ναυτεμπορική [online] Διαθέσιμο στο <https://m.naftemporiki.gr/story/1361444/to-istoriko-tis-dieneksis-gia-to-skopiano> [Τελευταία πρόσβαση: 31/01/2022].

Ανώνυμος-η (09/01/2013). «Δούρου: Τεχνητά προσκόμματα από εθνικιστικές και αλυτρωτικές προσεγγίσεις ηγετικών κύκλων της Π.Γ.Δ.Μ.». Καθημερινή [online] Διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/politics/24275/doyroy-technita-proskommata-apo-ethnikistikes-kai-alytrotikes-proseggiseis-igetikon-kyklon-tis-pgdm/> [Τελευταία πρόσβαση: 23/02/2022]

Ανώνυμη-ος (10/01/2013). «Αναθέρμανση με το βλέμμα στραμμένο σε Ε.Ε. και Ν.Α.Τ.Ο. Στην Αθήνα χτες ο απεσταλμένος του ΟΗΕ, ο οποίος σήμερα και αύριο θα βρεθεί στα Σκόπια» Ριζοσπάστης [online] Διαθέσιμο στο <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=7233828&textCriteriaClause=%2B%CE%A3%CE%9A%CE%9F%CE%A0%CE%99%CE%91> [Τελευταία πρόσβαση: 23/2/2022].

Ανώνυμη-ος (26/01/2021). «Βουλή- Κατρούγκαλος: Γιατί καθυστερεί η κύρωση των μνημονίων συνεργασίας με τη Β. Μακεδονία;» Ναυτεμπορική [online] Διαθέσιμο στο <https://www.naftemporiki.gr/story/1685246/bouli-katrougkalos-giati-kathusterei-i-kurosi-ton-mnimonion-sunergias-me-ti-b-makedonia> [Τελευταία πρόσβαση: 23/02/2022].

Ανώνυμος-η (14/11/2004). «Για την κατάσταση στα Βαλκάνια». Ριζοσπάστης [online] Διαθέσιμο στο

<https://www.rizospastis.gr/page.do?publDate=14/11/2004&id=5021&pageNo=9>

[Τελευταία πρόσβαση: 19/11/2021].

Ανώνυμος-η (29/03/2016). «Όταν ο μισός ΣΥΡΙΖΑ έλεγε τα Σκόπια [Μακεδονία]»

Πρώτο Θέμα [online] Διαθέσιμο στο

<https://www.protothema.gr/politics/article/565640/otan-o-misos-suriza-elege-ta-skopia-makedonia/> [Τελευταία πρόσβαση: 12/1/2022].

Ανώνυμη-ος (11/02/2018). «[Ανταλλάξατε τις συντάξεις με τη Συμφωνία των Πρεσπών]»

ΕΦ.ΣΥΝ. [online] Διαθέσιμο στο

https://www.efsyn.gr/politiki/boyli/175354_antallaxate-tis-syntaxeis-me-ti-symfonia-ton-prespon [Τελευταία πρόσβαση: 23/2/2022].

Ανώνυμη-ος (29/01/2013). «Συναντήσεις Νίμιτς με εκπροσώπους Ελλάδας-Π.Γ.Δ.Μ.».

Καθημερινή [online] Διαθέσιμο στο

<https://www.kathimerini.gr/politics/26852/synantiseis-nimits-me-ekprosopoys-elladas-pgdm-lt-br-gt/> [Τελευταία πρόσβαση: 20/01/2022].

Ανώνυμη-ος (25/01/2019). «Υπερψηφίστηκε με 153 «ναι» η συμφωνία των Πρεσπών».

Καθημερινή [online] Διαθέσιμο στο

<https://www.kathimerini.gr/politics/1006678/yperpsifistike-me-153-nai-i-symfonia-ton-prespon/> [Τελευταία πρόσβαση: 22/2/2022].

Ανώνυμη-ος (31/12/2018). «Ένωση Κεντρώων: Θα ήταν έγκλημα να ψηφιστεί η Συμφωνία των Πρεσπών. Τί είπε ο πρόεδρος της Ένωσης Κεντρώων Βασίλης Λεβέντης

στο πρωτοχρονιάτικο μήνυμά του;» Τα Νέα [online] Διαθέσιμο στο

<https://www.tanea.gr/2018/12/31/politics/antipoliteysi/enosi-kentroon-tha-itan-egklima-na-psifistei-i-symfonia-ton-prespon/> [Τελευταία πρόσβαση: 03/01/2022].

Ανώνυμος-η (29/01/2010). «Στα 11,88 δισ. οι ελληνικές επενδύσεις στα Βαλκάνια»

Καθημερινή [online] Διαθέσιμο στο

<https://www.kathimerini.gr/economy/business/383400/sta-11-88-dis-oi-ellinikes-ependyseis-sta-vaikania/> [Τελευταία πρόσβαση: 13/01/2022].

Ανώνυμος-η (29/03/2019). «Αλ. Τσίπρας: Το ελληνικό επιχειρείν μπορεί να ηγεμονεύσει στη Βόρεια Μακεδονία» Η ΑΥΓΗ [online] Διαθέσιμο στο

https://www.avgi.gr/politiki/306602_altsipras-elliniko-epiheirein-mporei-na-igemoneysei-sti-boreia-makedonia [Τελευταία πρόσβαση: 31/01/2022].

Ανώνυμη-ος (02/04/2019). «Αλ. Τσίπρας: Ανοίγουμε διάπλατα την πόρτα της οικονομικής συνεργασίας με τη Βόρεια Μακεδονία (Video)» Η ΑΥΓΗ [online] Διαθέσιμο στο https://www.avgi.gr/arheio/307117_altsipras-anoigoyme-diaplata-tin-porta-tis-oikonomikis-synergasias-me-ti-boreia [Τελευταία πρόσβαση: 31/01/2022].

Ανώνυμη-ος (01.04.19). «Γ. Σταθάκης: Τρία μεγάλα ενεργειακά έργα στην ατζέντα των συζητήσεων με τη Βόρεια Μακεδονία». Η ΑΥΓΗ [online] Διαθέσιμο στο https://www.avgi.gr/arheio/306922_g-stathakis-tria-megala-energeiaka-erga-stin-atzenta-ton-syzitiseon-me-ti-boreia [Τελευταία πρόσβαση: 31/01/2022].

Ανώνυμη-ος (11/06/1999). «Ο μαρξισμός και το εθνικό ζήτημα». Ριζοσπάστης [online] Διαθέσιμο στο <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=3778820> [Τελευταία πρόσβαση: 10/02/2022].

Ανώνυμη-ος (26/01/2019). «Τώρα είναι η ώρα να δυναμώσει η αντιιμπεριαλιστική πάλη του λαού, να πάρει τη θέση του στον αγώνα με το Κ.Κ.Ε.» Ριζοσπάστης [online] Διαθέσιμο στο <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=10183753> [Τελευταία πρόσβαση: 15/07/2021].

Ανώνυμη-ος (29/06/2019). «Αλ. Τσίπρας: Σήμερα αποδεικνύεται η μεγάλη υποκρισία και τα μεγάλα εθνικά ψεύδη της ΝΔ στο Μακεδονικό (Video)» Η ΑΥΓΗ [online] Διαθέσιμο στο <http://www.avgi.gr/article/10811/10009550/al-tsipras-semera-apodeiknyetai-e-megale-ypokrisia-kai-ta-megala-ethnika-pseude-tes-nd-sto-makedoniko> [Τελευταία πρόσβαση: 23/2/2022].

Ανώνυμη-ος (22/03/2019). «Τους διώχνουμε». Η ΑΥΓΗ [online] Διαθέσιμο στο https://www.avgi.gr/politiki/305963_toys-diohnoyme [Τελευταία πρόσβαση: 15/02/2022].

Ανώνυμη-ος (07/07/18). «Χ. Καφαντάρη: Θα υπερψηφιστεί η Συμφωνία των Πρεσπών». Η ΑΥΓΗ [online] Διαθέσιμο στο https://www.avgi.gr/arheio/280218_h-kafantari-tha-yperpsifistei-i-symfonia-ton-prespon [Τελευταία πρόσβαση: 21/02/2022].

Ανώνυμη-ος (26/03/2019). «Ν. Παππάς: 140 χώρες είχαν αναγνωρίσει τους γείτονές μας με τον όρο [Δημοκρατία της Μακεδονίας]». Η ΑΥΓΗ [online] Διαθέσιμο στο https://www.avgi.gr/arheio/306210_n-pappas-140-hores-eihan-anagnorisei-toys-geitones-mas-me-ton-oro-dimokratia-tis [Τελευταία πρόσβαση: 23/02/2022].

Ανώνυμος-η (22/01/2019). «Γ. Κατρούγκαλος: Τα κράτη αναγνωρίζουν κράτη, όχι λαούς». Η ΑΥΓΗ [online] Διαθέσιμο στο https://www.avgi.gr/arheio/299192_g-katroygkalos-ta-krati-anagnorizoy-n-krati-ohi-laouys [Τελευταία πρόσβαση: 17/11/2021].

Ανώνυμος-η (14/06/2018). «Τσίπρας για Σκοπιανό: Δεν θα κάνω δημοψήφισμα, δεν φοβάμαι τα συλλαλητήρια» IEFIMERIDA [online] Διαθέσιμο στο <https://www.iefimerida.gr/news/423610/tsipras-gia-skopiano-den-tha-kano-dimopsifisma-den-fovamai-ta-syllalithiria> [Τελευταία πρόσβαση: 23/2/2022].

Ανώνυμος-η (19/06/2018). «Πλεύση Ελευθερίας: Η συμφωνία είναι αποτέλεσμα εξωτερικών πιέσεων». ΕΦ.ΣΥΝ. [online] Διαθέσιμο στο https://www.efsyn.gr/politiki/antipoliteysi/154485_pleysi-eleytherias-i-symfonia-einai-apotelesma-exoterikon-pieseon [Τελευταία πρόσβαση: 23/02/2022].

Ιστοσελίδες:

Athensvoice (2018). https://www.athensvoice.gr/politics/480869_lafazanis-megalo-fiasko-dimopsifisma-stin-pgdm [Τελευταία πρόσβαση: 31/01/2022].

Enainstitute (2018). <https://www.enainstitute.org/publication/%CE%B2%CF%8C%CF%81%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CE%BC%CE%B1%CE%BA%CE%B5%CE%B4%CE%BF%CE%BD%CE%AF%CE%B1-%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9/> [Τελευταία πρόσβαση: 13/02/2022].

Enikos (2019). <https://www.enikos.gr/politics/gennimata-to-kinal-katapsifizei-tin-symfonia-ton-prespon-voles-ka/1237669/> [Τελευταία πρόσβαση: 01/2/2022].

Ertnews. <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/politiki/fotografies-stigmes-apo-tin-politiki-diadromi-tis-fofis-gennimata/> [Τελευταία πρόσβαση: 19/02/2022].

Florina (2019). http://www.florina.org/news/2019/june06_g.asp [Τελευταία πρόσβαση: 19/02/2022].

Kar (2008). <https://www.kar.org.gr/2018/01/19/to-makedoniko-zitima-ke-i-aristera/> [Τελευταία πρόσβαση: 23/02/2022].

Laiki-enotita (2017). <https://laiki-enotita.gr/2017/12/26/2317/> [Τελευταία πρόσβαση: 23/02/2022].

Lawspot (2019). <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/dimosieythike-o-nomos-4588-2019-gia-tin-kyrosi-tis-symfonias-ton-prespon> [Τελευταία πρόσβαση: 15/09/2021].

Lifo (2018). <https://www.lifo.gr/stiles/ti-pragmatika-synebi-me-onoma-makedonia-toy-ilinten> [Τελευταία πρόσβαση: 01/02/2022].

Newmoney (2018). <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/ellada/skopiano-simera-i-diafainomeni-simfonia-ekxorisis-tis-makedonias/> [Τελευταία πρόσβαση: 23/02/2022].

News247 (2018). <https://www.news247.gr/politiki/live-eikona-oi-diloseis-tsipra-zaef.6573461.html> [Τελευταία πρόσβαση: 19/1/2022].

News247 (2012). <https://www.news247.gr/politiki/anexartitoy-ellines-to-neo-komma-toy-panoy-kammenoy.6140825.html> [Τελευταία πρόσβαση: 15/02/2022].

Plefsieleftherias (2019). <https://www.plefsieleftherias.gr/%CE%B7-%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B6%CF%89%CE%AE%CF%82-%CE%BA%CF%89%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%85-%CE%B5%CF%80%CE%B9/> [Τελευταία πρόσβαση: 31/01/2019].

Plefsieleftherias (2018). <https://www.plefsieleftherias.gr/%ce%b3%ce%b9%ce%b1-%cf%84%ce%b7-%ce%bc%ce%b1%ce%ba%ce%b5%ce%b4%ce%bf%ce%bd%ce%af%ce%b1/> [Τελευταία πρόσβαση: 15/08/2021].

Redtopia (2018). <https://www.redtopia.gr/%CE%BF%CE%B9-%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%80%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%B9%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82->

[%CE%B1%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%AC%CF%82-%CE%B3/](#) [Τελευταία πρόσβαση: 23/02/2022].

Tempo24 (2018). <https://tempo24.news/eidisi/199794/to-kinal-exigei-giati-den-tha-psifisei-ti-symfonia-ton-prespon> [Τελευταία πρόσβαση: 01/02/2022].

Vouliwatch (2019). <https://vouliwatch.gr/votewatch/voting/8088fe0c-da3f-47eb-a160-d9b03845b9b7> [Τελευταία πρόσβαση: 03/09/2021].

Vouliwatch. <https://vouliwatch.gr/parties/anexartitoi-ellines> [Τελευταία πρόσβαση: 23/03/2022].

Xekinima (2019). <http://net.xekinima.org/x-kefalis-isumfonia-ton-prespon-kai-i-elliniki-aristera/> [Τελευταία πρόσβαση: 01/01/2022].

Κυβερνητικά έγγραφα:

Υπουργείο Εξωτερικών - Υπουργείο ΨΗΠΤΕ / Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας (2018). *Η Συμφωνία των Πρεσπών. Τελική συμφωνία για την επίλυση των διαφορών όπως περιγράφονται στις αποφάσεις του συμβουλίου ασφαλείας των ηνωμένων εθνών 817 (1993) και 845 (1993), τη λήξη της Ενδιάμεσης Συμφωνίας του 1995, και την εδραίωση στρατηγικής εταιρικής σχέσης μεταξύ των μερών*. Διαθέσιμο στο https://government.gov.gr/wp-content/uploads/2019/01/prespes_26.6%CE%A735.5_5.pdf

Περιοδικά:

Renan, E. (11/03/1882). Τί είναι έθνος; *Σορβόνη. Ο ΠΟΛΙΤΗΣ*. (1993). τχ. 121 (Ιανουάριος-Μάρτιος). Διαθέσιμο στο <http://users.uoi.gr/gramisar/prosopiko/constan/nation.pdf>

Αρχεία pdf :

Ροζάκης, Χ. *Η αυτοδιάθεση των λαών και η αναγνώριση των κρατών: αναμοχλεύοντας δυο παραδοσιακούς ορούς του διεθνούς δίκαιου στην ευρωπαϊκή κρίση*. Διαθέσιμο στο

[file:///C:/Users/Giorgos/Downloads/admin,+JRN-5381_VM3002_01%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Giorgos/Downloads/admin,+JRN-5381_VM3002_01%20(1).pdf)

Διπλωματικές Εργασίες:

Θώδας, Ι. (2014). *Το ζήτημα των Σκοπίων στους Διεθνείς Οργανισμούς, 1990-1995. Ελληνικές θέσεις, παρεμβάσεις και πρωτοβουλίες*. (Διπλωματική Εργασία) Κόρινθος: Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Διαθέσιμο στο: <https://library.panteion.gr/wp-content/uploads/2019/11/%CE%9F%CE%94%CE%97%CE%93%CE%9F%CE%A3-%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%A9%CE%9D-%CE%A0%CE%91%CE%9D%CE%A4%CE%95%CE%99%CE%9F-%CE%A0%CE%91%CE%9D%CE%95%CE%A0%CE%99%CE%A3%CE%A4%CE%97%CE%9C%CE%99%CE%9F-%CE%92%CE%99%CE%92%CE%9B%CE%99%CE%9F%CE%98%CE%97%CE%9A%CE%97.pdf>

Βίντεο:

Hellenic Parliament TV (Παραγωγός). (2019). *Η. Κασιδιάρης (Εισηγητής ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ) (Κύρωση Συμφωνίας Πρεσπών) (23/01/2019)*. [Βίντεο στο youtube]. Ελλάδα.

Hellenic Parliament TV (Παραγωγός). (2019). *Α. Τσίπρας (Πρωθυπουργός)(Κύρωση Συμφωνίας Πρεσπών)(24/01/2019)*. [Βίντεο στο youtube]. Ελλάδα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΝ.ΕΛ. : Ανεξάρτητοι Έλληνες

Δ.Α.Σ.Ε. : Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη

ΔΗ.ΣΥ. : Δημοκρατική Συμπράταξη

Δ.Ν.Τ. : Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Ε.Ε. : Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Ε.Σ. : Ευρωπαϊκή Ελεύθερη Συμμαχία

Ε.Ο.Κ. : Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

Ε.Σ.Σ.Δ. : Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

F.Y.R.O.M. : Former Yugoslav Republic of Macedonia

Η.Π.Α. : Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

ΚΙ.ΔΗ.ΣΟ. : Κίνηση Δημοκρατών Σοσιαλιστών

Κ.Κ.Ε. : Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας

ΚΙΝ.ΑΛ. : Κίνημα Αλλαγής

ΛΑ.Ε. : Λαϊκή Ενότητα

ΠΑ.ΣΟ.Κ. : Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα

Π.Γ.Δ.Μ. : Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας

ΠΟΛ.ΑΝ. : Πολιτική Άνοιξη

ΣΥΝ. : Συνασπισμός

ΣΥ.ΡΙΖ.Α. : Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς

ΛΑ.Ο.Σ. : Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός

ΜΑ.ΚΙ.Β.Ε. : Μακεδονική Κίνηση Βαλκανικής Ενημερίας

Μ.Μ.Ε. : Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας

N.A.T.O. : North Atlantic Treaty Organization